LEV NIKOLAYEVIÇ TOLSTOY'UN ANARŞİST EĞİTİM KURAMI VE YASNAYA POLYANA OKULU

Nezaket DEMİR

Yüksek Lisans Tezi

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı

2019

(Her hakkı saklıdır.)

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
FELSEFE GRUBU EĞİTİMİ BİLİM DALI

LEV NIKOLAYEVIÇ TOLSTOY'UN ANARŞİST EĞİTİM KURAMI VE YASNAYA POLYANA OKULU

(Lev Nikolayeviç Tolstoy's Anarchist Theory of Education and the Yasnaya Polyana School)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nezaket DEMİR

Danışman: Doç. Dr. Zafer YILMAZ

Erzurum

Aralık, 2019

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Nezaket DEMİR tarafından hazırlanan "Lev Nikolayeviç Tolstoy'un Anarşist Eğitim Kuramı ve Yasnaya Polyana Okulu" başlıklı çalışması 13 / 12 / 2019 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı, Felsefe Grubu Eğitimi Bilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı:	Prof. Dr. Mustafa CİHAN Atatürk Üniversitesi
Danışman:	Doç. Dr. Zafer YILMAZ Atatürk Üniversitesi
Jüri Üyesi:	Doç. Dr. Kemal BAKIR Erzurum Teknik Üniversitesi

Enstitü Yönetim Kurulunun
..../.../.... tarih ve ..... sayılı
kararı.

Bu tezin Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım. 10 Ocak 2020

Prof. Dr. Mustafa SÖZBİLİR

Enstitü Müdürü

ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum "Lev Nikolayeviç Tolstoy'un Anarşist Eğitim Kuramı ve Yasnaya Polyana Okulu" başlıklı çalışmanın tarafımdan bilimsel etik ilkelere uyularak yazıldığını ve yararlandığım eserleri kaynakçada gösterdiğimi beyan ederim.

13 / 12 / 2019

Nezaket DEMİR

☐ Tezle ilgili patent başvurusu yapılması / patent alma sürecinin devam etmesi sebebiyle Enstitü Yönetim Kurulunun …./…/…. tarih ve ……. sayılı kararı ile teze erişim 2 (iki) yıl süreyle engellenmiştir.

☐ Enstitü Yönetim Kurulunun …./…/…. tarih ve ……. sayılı kararı ile teze erişim 6 (altı) ay süreyle engellenmiştir.

TEŞEKKÜR

Eğitim camiasına katkı sağlayacağına inandığım bu çalışmamda bana rehber olan ve beni başarabileceğime inandıran kıymetli hocam ve danışmanım Doç. Dr. Zafer YILMAZ'a; yardımını, desteğini ve rehberliğini esirgemeyen kıymetli hocalarım Prof. Dr. Mustafa CİHAN ve Doç. Dr. Kemal BAKIR'a; Rusça metinlerin çevrilmesinde yardımcı olan Tatiana GÜRSAN'a; bilgisini ve tecrübesini esirgemeyen ağabeyim Dr. Gökhan DEMİR'e; varlığını her daim yanımda hissettiğim kardeşim Oğuzhan DEMİR'e ve iki büyük insan anne ve babama teşekkürü bir borç bilirim.

Nezaket DEMİR

ÖZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

LEV NIKOLAYEVIÇ TOLSTOY'UN ANARŞİST EĞİTİM KURAMI VE YASNAYA POLYANA OKULU

Nezaket DEMİR

Aralık 2019, 101 Sayfa

Amaç: Bu çalışma da Tolstoy'un anarşist eğitim anlayışı ve Yasnaya Polyana Okulu incelenmeye çalışılmıştır. Tolstoy'un bakış acısı dikkate alınarak; eğitim, öğretim ve yetiştirme kavramı sorgulanmıştır. Tolstoy'un eğitim yerine koyduğu kültür kavramından neyi kast ettiği ve öğrenmenin ne olduğuna dair görüşleri ışığında genel tahlil yapılmıştır. Yasnaya Polyana Okulu'nun öğretim yöntem ve teknikleri üzerinde durulmuştur. Bu yöntem ve teknikler çağdaş eğitim anlayışıyla kritize edilerek tahlil edilmeye çalışılmıştır.

Yöntem: Araştırmada veriler alanyazın incelemesiyle elde edilmiştir. Nitel verilerin analizi için verilerin kodlanması, bulguların tanımlanması, bulguların yorumlanması aşamalarını kapsayan betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Bu verilerde yazılı doküman analizi tekniği ile oluşturulmuştur. Bu alanda yapılan çalışmalar, araştırmalar, tezler ve yayınlanmış kitaplar taranmıştır.

Bulgular: Tolstoy'un eğitime ve okula bakış açısının çağdaş eğitimin görüşleriyle paralellik gösterdiği tespit edilmiştir. Anarşist eğitim anlayışında Tolstoy'un yeri tespit edilmeye çalışılmış ve bu durum eğitim görüşünde bahsetmiş olduğu "özgürlük" kavramıyla temellendirilmiştir. Okuma-yazmaya hazırlık olarak yazmış olduğu ABC Kitabındaki öğretim yöntemi açığa çıkartılmaya çalışılmıştır. Yasnaya Polyana Okulu'nu diğerlerinden ayıran şeyin ne olduğuna açıklık getirilmeye çalışılmıştır.

Sonuç: Tolstoy'un ulaşmak istediği gerçek hedef özgür ve otonom bir insan oluşturmaktır. Tolstoy'un yetiştirmek istediği bireylerin özelliklerinden olan dogmatik yargılara kapalı ve her türlü bilgiye şüpheyle yaklaşan bireyler günümüz eğitiminin hedefleri arasındadır. Tolstoy'un eğitim anlayışı günümüze ışık tutacak nitelikte olduğu için öğretmenlere yol göstereceğine inanılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Tolstoy, Anarşist eğitim, Yasnaya Polyana Okulu, Azbuka

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

LEV NIKOLAYEVIÇ TOLSTOY'S ANARCHIST EDUCATION THEORY AND YASNAYA POLYANA SCHOOL

Nezaket DEMİR

December 2019, 101 pages

Purpose: This study aimed at examining Tolstoy's anarchist educational thinking and Yasnaya Polyana School. Considering Tolstoy's point of view, the concept of education, teaching and upbringing was questioned. A general analysis was made in the light of Tolstoy's views regarding what Tolstoy meant by the concept of culture he put in place of education and what learning is. The teaching methods and techniques of Yasnaya Polyana School were emphasized. These methods and techniques were tried to be critically analyzed with the understanding of contemporary education.

Method: The data were obtained by reviewing the literature. For the analysis of qualitative data, descriptive analysis technique including coding of data, defining findings and interpretation of findings was used. These data were generated by written document analysis technique. Studies, researches, theses and published books in this field were reviewed.

Findings: Tolstoy's approach to education and school was found to be in line with the views of contemporary education. Tolstoy's role in anarchist understanding of education was tried to be determined and this situation was based on the concept of "freedom which he mentioned in his educational view. The teaching method in ABC Book which he wrote as a preparation for literacy was tried to be revealed. It was tried to clarify what distinguishes Yasnaya Polyana School from others.

Result: The main purpose that Tolstoy wants to achieve is to create a free and autonomous person. Individuals who are closed to dogmatic judgments which are the characteristics of the individuals whom Tolstoy wants to train and who are skeptical to all kinds of information are among the goals of today's education. Tolstoy's educational thinking is believed to guide teachers since it may shed light on the present day.

Key Words: Tolstoy, Anarchist education, Yasyana Polyana School, Azbuka

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI i
ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI ii
TEŞEKKÜR iii
ÖZ iv
ABSTRACT v
ŞEKİLLER DİZİNİ viii
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ ix
BİRİNCİ BÖLÜM 1
Giriş 1
Araştırmanın Amacı 2
Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi 2
Araştırmanın Sınırlılıkları 3
Varsayımlar 3
Terim ve Tanımları 4
İKİNCİ BÖLÜM 5
Kuramsal Çerçeve 5
Anarşizm Nedir? 5
Eğitimin Kavramsal Boyutu 14
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 19
Yöntem 19
Araştırmanın Yöntemi 19
Araştırmanın Veri Kaynakları 19
Veri Toplama Teknikleri/Araçları 19
Süreç/Uygulama 20
Veri Analizi 20
Araştırmacının Rolü 21
Geçerlik ve Güvenilirlik 21
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM 23
Bulgular 23
Anarşist Eğitim Anlayışı 23
Tolstoy'un Anarşist Eğitim Anlayışı 29
Yasnaya Polyana Okulu. 36
Yasnaya Polyana Dergisi. 46

Tolstoy'un Benimsediği Eğitim Yöntemleri 48
Tolstoy'a göre öğretmen. 60
Tolstoy'un Okuma-Yazma Öğretimine Bir Örnek: Azbuka (Alfabe) Kitabı 63
Jean-Jacques Rousseau, Lev Nikolayeviç Tolstoy ve John Dewey'in Eğitim Anlayışlarındaki Benzerlikler 72
BEŞİNCİ BÖLÜM 79
Tartışma ve Sonuç 79
Öneriler 82
KAYNAKÇA 84
ÖZGEÇMİŞ 90

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Tipografik olarak harf öğretimi (Tolstoy, 1874, s. 5). 70
Şekil 2. Tipografik olarak harf öğretimi (Tolstoy, 1874, s.6). 71
Şekil 3. Harflerle hece kurma çalışmaları (Tolstoy, 1874, s. 15). 72
Şekil 4. Kitapta bulunan bilmecelerden iki tane örnek (Tolstoy, 1874, s.40). 73
Şekil 5. Deyimler yoluyla harf öğretimi (Tolstoy, 1874, s.35). 73
Şekil 6. Dini içerikli mesajlarla harf öğretimi (Tolstoy, 1874, s. 39). 74

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

ABC	: Alfabe Kitabı (Azbuka)
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
Dr	: Doktor
Ed.	: Editör
Ltd.	: Limited
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
M.Ö.	: Milattan Önce
ÖSYM	: Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfa Sayıları
Şti.	: Şirketi
U.S.	: United States
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş

Anarşist kavrayış ile özdeşleşen her türlü otoriteye karşı çıkış, Lev Nikolayeviç Tolstoy'da (1828-1910) ve onun eğitim anlayışında da görülmektedir. Tolstoy, yapmış olduğu Avrupa seyahatlerinde kendi okulunu tasarlamış ve eğitimi başkası gibi kılma serüvenine karşı çıkarak tüm teorilerini "özgürlük" kavramı üzerine temellendirip "eğitim", "öğretim" kavramını ciddi bir şekilde sorgulamıştır. Kendisinin "pedagojik laboratuvar" olarak tanımladığı deneysel okullar Amerika ve başka yerlerde hayat bulmuştur. Eserlerinde toplumsal sorunları sıkça dile getiren Tolstoy, Jean-Jacques Rousseau'un eğitim alanındaki felsefi anlayışından etkilenmiş ve dönemin Rusya'sında benzer çalışmalar gerçekleştirmiştir. Tolstoy'un hedefi özgür ve otonom bir insandır. Bu bağlamda eğitim öğrencileri "disipline" etmemeli aksine onları özgürlüğüne kavuşturmalıdır.

Tolstoy'un eğitimdeki amacı bireyin özgürlüğünü engelleyen, bireyi nesneleştiren ve doğasına aykırı olan uygulamaları saptamak ve bunlara alternatifler sunmaktır. Tolstoy'a göre eğitim yöntemleri deneyimden doğar. Okula gelen her çocuğun okuması ve eğitilmesi isteniyorsa ilk önce ona düşünmeyi, araştırmayı ve irdelemeyi sevdirmek gerekir. O, öğrenci merkezli anti-kuramsal bir bakış açısını savunmuştur.

Tolstoy'un her türlü bilgiye şüpheyle yaklaşan bireyler yetiştirmek düşüncesi çağdaş eğitimin de hedefleri arasındadır. Anarşizmde, kurumsallaşmış her türlü otorite ve hiyerarşi insanın benliğine müdahale olarak görülür. Çünkü merkez iktidara bağlı olarak yürütülen eğitim iktidarın çıkarına olacaktır. Bunun için eğitim, otoriteye hizmet etmek yerine bireyin benliğine hizmet etmelidir. Devletin ya da benimsenen felsefenin doğrultusunda verilen eğitim çocukların doğal varoluşuna bir baskıdır. Bu durumda kişinin varlığına hakarettir. Okullar, çocukların yaşamlarının en güzel dönemlerinde zorunlu eğitim kapsamında zamanlarını çalmakta ve onları kendilerinin benimsemiş olduğu kuramlara göre yetiştirmektedirler.

Tolstoy, yaşadığı dönemdeki okullarda yetişen bireylerin "itaatkâr bir kul" olacağını savunur. Baskı ve zorlama üzerine kurulu olan bu eğitimi eleştirir. Tolstoy, savunduğu eğitim anlayışını "özgürlük" kavramı üzerine temellendirir. Eğitim kavramı yerine "kültür"

kavramını koyar. Bu durum birinin bilgi edinme diğerinin ise bu bilgiyi verme amacı üzerine kurulu özgür bir ilişkidir. Herhangi bir kısıtlamanın bulunmadığı kültür, özgür bir ilişki biçimidir.

Bu çalışmada Tolstoy'un eğitimin yeniden özgürleşme eylemine dönüşmesi için neler yapılabileceğine ve zorunlu olan eğitime neden karşı çıktığına; alternatif olarak Tolstoy'un yönteminin ve *Yasnaya Polyana Okulu*'ndaki uygulamalarına değinilmiştir. Yine çalışmada okulunda çıkartmış olduğu *Yasnaya Polyana Dergisinin* içeriği hakkında bilgi verilmiştir.

Diğer yandan çalışmada anarşizm içerisinde Tolstoy'un yeri tespit edilmiş, eğitime dair düşünceleri çağdaş eğitimle mukayese edilerek aktarılmıştır. Çağdaş eğitimde karşılık bulan yöntem ve teknikler, bununla birlikte dikkat çekilmek/vurgulanmak istenen kelime ve kelime grupları tırnak işaretiyle belirtilmiştir. Okuma-yazmaya hazırlık kitabı olarak yazdığı *Azbuka (Alfabe) Kitabı*'ndan ise birkaç örnek verilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada anarşist eğitimci Tolstoy'un eğitim düşünceleri ve Yasnaya Polyana Okulu'ndaki uygulamaları ele alınmıştır. Hiç şüphesiz ki 1857 ve 1860'taki Avrupa gezileri ve okul ziyaretleri, onun görüş ufkunu açmıştır. Bu gözlemleri sonucunda onun "bir insanın eğitimindeki temel rol, okullar tarafından değil, hayat ya da sokak tarafından oynanmaktadır" görüşü bugün de üzerinde düşünülmesi gereken bir görüştür.

Bu çalışmanın öncelikli amacı Tolstoy'un eğitim, öğretim ve yetiştirme kavramlarına yüklediği anlamları açığa çıkarmaktır. Bu bağlamda Tolstoy'un eğitiminde bireye verdiği önemden bahsedilmiştir. Yetiştirme kavramından neyi kast ettiği üzerinde durulmuş, eğitime dair görüşleri ışığında genel tahlil yapılmıştır. Son olarak *Yasnaya Polyana Okulu*'nun öğretim yöntem ve teknikleri bakımından diğer okullardan ayrılan özelliği incelenmiştir.

Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi

Tolstoy'un, *Yasnaya Polyana Okulu*'nda uygulamaya çalıştığı öğretim yöntemleriyle günümüz eğitim sistemlerinde yer bulan yapılandırmacı yaklaşım, basitten karmaşığa ilkesi, tümevarım yöntemi, akran eğitimi, fırsat ve imkân eşitliği, soru-cevap, grup tartışması, sokratik tartışma, örtük program, hayatilik ilkesi, öykü oluşturma vb. yöntem ve teknikler büyük oranda benzerlik göstermektedir. Çalışmamızda bu öğretim yöntemlerinin uygulanış biçimleri ve günümüz eğitim anlayışında neye karşılık geldiği incelenmiştir.

Tolstoy'un okulunda uyguladığı yöntemler, günümüz eğitim öğretim faaliyetleriyle yoğurulursa daha verimli ve özgün faaliyetler ortaya çıkarılabilir.

Bu çalışmada Tolstoy'un bakış açısı doğrultusunda bireyin özgürlüğünü engelleyen, nesnelleştiren ve doğasına aykırı eğitim uygulamaları saptanacak ve bunlara alternatifler sunulacak; bireyin kendi sorumluluğu çerçevesinde kendini gerçekleştirmesine olanak tanıyacak görüşler ortaya koyulacak; mevcut uygulamalar pedagojik, sosyal, kültürel ve varoluşsal bir bakış acısıyla değerlendirilerek bunlara çözümler önerilecektir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışmamızda nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bunun için Tolstoy'un pedagoji anlayışını ve *Yasnaya Polyana Okulu*'nu inceleyebilmek için doküman analizi yapılmıştır. Çalışmada Tolstoy'un kendi eserlerinden okumalar yapılarak yorumlarda bulunulmuştur. İkincil kaynaklardan da araştırmamızın içeriğine ve konusuna uygun olacak şekillerde yararlanılmıştır.

Tolstoy'un pedagoji anlayışı *Azbuka (Alfabe) Kitabı* incelenerek belirlenmeye çalışılmış ve okulunda kullandığı öğretim faaliyetleri günümüz eğitim anlayışı ile ilişkilendirilmiştir.

Varsayımlar

Varsayım; deneyle kanıtlanmamış olmakla birlikte, kanıtlanabileceği umulan mantıksal bir sonuç çıkarma umularak yapılan açıklamadır. Çalışmamızın temel varsayımı; daha çok edebi yönüyle tanınan Tolstoy'un pedagoji alanına yapmış olduğu katkıları ortaya çıkartarak farkındalık oluşturmaktır.

Araştırmamızın diğer bir varsayımı ise Tolstoy'un anti-kuramsal bakış açısının çağdaş eğitimde karşılık bulup bulamayacağı sorusuna cevap bulmaktır.

Tolstoy'u farklı kılan şey herhangi bir kurama bağlı kalmadan bireysel özgürlüğü yöntem olarak belirlemesidir.

Tolstoy'un yazmış olduğu *Azbuka (Alfabe) Kitab*'ında sanatla bütünleştirilmiş olan öğretim sisteminin, günümüz öğretmenlerine yol gösterici olacağı varsayılmaktadır.

Terim ve Tanımları

Anarşizm: Toplumsal otoritenin, tahakkümün, erkin ve hiyerarşinin tüm biçimlerini bertaraf etmeyi savunan çeşitli politik felsefeleri ve toplumsal hareketleri tanımlayan bir terimdir. Anarşistler genel olarak otoritenin her türlü baskısına karşı çıkmışlardır. Siyasal otoriteye ve onu uygulamak isteyen devlet mekanizmasına asla tahammülleri yoktur.

Eğitim: Kişinin bir bütün olarak ele alınıp onun tüm yönleriyle geliştirilmesidir. Ülkemizde en çok kabul gören tanım ise Ertürk'ün (1972) tanımıdır: "Eğitim, bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istendik yönde değişiklikler oluşturma sürecidir." Eğitim genel anlamda davranış değiştirme sürecidir (Demirel, 2002, s. 6).

Çağdaş eğitim: Yaşanılan çağın gereklerine uygun olarak düzenlenen eğitime denir. Benimsediği felsefesi, kullanmış olduğu yöntem ve ilkeleri çağının getirisine göre düzenlenmiş eğitim demektir.

Pedagoji: Çocuklarda eğitim bilimi ve teorisi anlamına gelmektedir. Çocuklara verilen öğretim ile ilgili kavramdır. Yunanca; paid (çocuk) ve agogos (rehberlik) köklerinden türetilmiştir. Özellikle "çocuklara öğretmenin bilim ve sanatı" anlamına gelir (Çevik, 2019, s. 4). Çocukların eğitiminde kullanılması gereken eğitim tekniklerinin bilgisiyle ve bu tekniklerin nasıl uygulanacağıyla ilgilenir.

Lancaster eğitim sistemi: Bilen ve kabiliyetli öğrencilerin bilmeyen öğrencilere ders verdiği, son derece ekonomik bir öğretim yöntemidir. Günümüzde akran öğretimi olarak da nitelendirilen yöntemdir.

Azbuka (Alfabe): Tolstoy, *Azbuka (Alfabe)* ile okuma-yazma faaliyetini olabildiğince kolaylaştırmaya çalışmıştır. Okuma-yazma serüveninde Rus öğrencilerine rehberlik etmeyi amaçlamıştır. Birden fazla zekâ alanına hitap edecek şekilde kitabı tasarlamıştır. Eserini çocukların yaşlarına, yeteneklerine ilgi ve ihtiyaçlarına uygun olarak hazırlamıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

Kuramsal Çerçeve

Anarşizm Nedir?

Anarşi, genellikle hükümetsiz toplum, anarşizm ise bunun gerçekleşmesini amaçlayan toplumsal felsefe olarak tanımlanmıştır. Aslında anti dogmatik yapısı gereği anarşizmin net bir tanımı yapılamamaktadır (Marshall, 2003, s. 26). Yunancadan gelen 'anarşi' kelimesi, 'olmaksızın', '-sız', '...-in isteği', '...-in yokluğu' ya da '...-in olmaması' anlamlarını veren '-an (veya a)' ön eki ile 'hükümdar', 'şeş', 'sorumlu kişi', 'otorite' anlamına gelen 'archos' kelimesinin birleşiminden oluşur. Anarşi kelimesi termonolojik olarak incelendiğinde Latince *anarchia*, İngilizce *anarchy* kökünden 'başıboş kalma, başta hükümet olmama, intizamsızlık yani karmakarışık bir hal, gerek uzvi olsun, gerek içtimai olsun, kargaşalık, tertipsizlik hali olarak' tanımlanmıştır (Çankı, 1954, s. 145).

Ünlü Anarşist yazar Pyotr Alekseyeviç Kropotkin'in ifadesiyle de, anarşi, "otoriteye karşı" anlamına gelen Yunanca kelimelerden doğmaktadır. Yunanca anarchos ve anarchia kelimeleri genellikle "hükümetin olmaması" veya "hükümetsizlik" anlamlarıyla ele alınırken; anarşizmin asıl anlamı basitçe "hükümetsizlik" olarak anlaşılması yanlıştır. "An-archy", "hükümdarın olmadığı" veya daha genel bir ifadeyle "otoritenin olmadığı" anlamına gelmektedir. Bu bağlamda anarşistler kelimeyi, daha çok otoritesizlik anlamıyla kullanmaktadır. Örneğin, Kropotkin'e göre anarşizm, "sadece sermayeye değil, kapitalizmin asıl güç kaynağına, yani hukuk, otorite ve Devlet'e de saldırı" olarak görmektedir (Topak, 2014, s. 1933).

Anarşizm, Aydınlanma ve Fransız Devrimi'nden sonra politik bir teori olarak ortaya çıkmıştır. Anarşizm'in modern çağdaki tarihsel kaynağı, Aydınlanma, Fransız ve İngiliz devrimlerinin düşüncelerinden (Marshall, 2003, ss. 153-198), düşünsel kaynağı ise sosyalist ve liberal düşünce geleneklerinden beslenmektedir. Anarşizmin, başlangıçtan beri liberalizmin özgür birey fikrinden beslenen ve bu birey anlayışını anarşist çıkarsamalar yapmayı mümkün kılacak şekilde uç noktaya taşıyan Godwin, Max Stirner gibi düşünürlerin temsil ettiği liberteryen çizgide bir versiyonu gibi görünse de asıl güçlü yanının sosyalizm hareketinde önem teşkil ettiği söylenebilir (Tok, 2011, s. 150). Anarşizm, 19. yüzyıl

Avrupa'sında kendine yer edinmeye çalışan bir düşünce sistemidir. İnsanın, kendini gerçekleştirmesine yardımcı olup ve onun özgürlüğüne hizmet etmeyi amaçlamıştır (Purkis & Bowen, 1998, s. 65). Anarşizm de, tıpkı Sosyalizmin düşünce temasındaki gibi Endüstri Devrimi'nin bir sonucu olarak devletin ve toplumun giderek burjuvalaşmasına, liberalleşmesine buna karşılık toplumsal alanın giderek bireyselleşmesine, sosyo-ekonomik eşitsizlikten kaynaklanan tahakküm ilişkilerine karşı bir tepki olarak doğmuştur (Özkaya, 2002, s. 101). Bu tepkisini her türlü otoriteyi yok sayarak dile getirmeye çalışmıştır.

Anarşist düşünce sistemi içerisinde birbirinden farklı düşünceler bulunmaktadır. Devrimci yöntem özellikle şiddet kullanımı ve ekonomik örgütlenme gibi iki önemli noktada gruplaşmıştır. Bu gruplar içinde metot olarak şiddeti savunanlar olduğu gibi tamamen şiddetten uzak entelektüel bir hareketi savunanlar da bulunmaktadır. Bu bağlamda anarşizmi sadece şiddetle ilişkilendirmek yanlıştır (Çuhadar, 2013, s. 120). Anarşizm, toplumsal otoritenin, tahakkümün, erkin ve hiyerarşinin tüm biçimlerini bertaraf etmeyi savunan çeşitli politik felsefeleri ve toplumsal hareketleri tanımlayan sosyal bir terimdir. Anarşistler genel olarak otoritenin her türlü baskısına karşı çıkmışlardır. Hatta siyasal otoriteye ve onu uygulamak isteyen devlet mekanizmasına asla tahammülleri yoktur.

"Her kim ki otoriteyi yadsır ve ona karşı savaşırsa, o bir anarşisttir" diyen Sébastien Faure anarşizmin içinde var olduğu alanı belirtmektedir. Bilindiği üzere tüm anarşistler otoriteyi yadsır hatta birçoğu otoriteye karşı savaşmaktadır. Ama otoriteye karşı savaşan ve otoriteyi yadsıyan herkesi anarşist olarak adlandırmak mümkün değildir. Anarşizm, içinde yaşadığı toplumu eleştiren ve arzu ettiği toplumu tasvir eden bir görüştür (Woodcock, 2014, s. 13).

Anarşistler insanların hükümete ihtiyaç duymadan bir arada yaşayabileceklerine inanmaktadırlar. İnsanlar doğal halleriyle hiçbir dış müdahale olmadan uyum içinde ve özgür bir yaşam sürdürebilirler. Bu bakış açısına göre anarşi kargaşanın değil, kendiliğinden düzeni savunan bir düşünce sistemi olarak görülmektedir (Çuhadar, 2013, s. 106).

Anarşizmi şiddet yanlısı olarak görmek yanlıştır. Çünkü anarşizm yakıp yıkmayı, kaos yaratmayı amaç edinmemiştir. Devletsiz bir düzen kurma idealini gerçekleştirmeyi hedeflemektedir. Aslına bakılırsa anarşizmde toplumsal düzen ile şiddet birbirlerini karşılıklı olarak dışlamaktadır. Anarşizm ile terörizmin, anarşi ile kaousun bir arada tutulması, Dericum'un deyişiyle çok işe yarar, ama büyük ölçüde de yalandır: "Anarşi bahanesini böylesine işe yarar ve gerçekdışı kılan şey, düzen ile şiddetin bir tutulmasıdır." Anarşistler aslında hedef aldıkları özgür toplumu kurmanın aracı olarak kullanılmak istenen şiddeti

temelden reddederler. Şiddeti, direnmenin aracı olarak kullanıp kullanmama konusundaysa, anarşistlerin görüşleri birbirinden farklıdır (Cantzen, 2015, ss. 97-98).

Genel itibariyle, ilk duyulduğunda, yıkan, dağıtan, parçalayan, kaosu terörize eden bir ideoloji olarak algılanan anarşizm, aslında güce, şiddete, zorlamaya, baskıya, tahakküme, hiyerarşiye dayalı her şeyi reddeden bir ideoloji olarak kendini değerlendirmektedir. Bu bağlamda anarşistler, bireysel ve toplumsal öz yönetime dayanan, özgürlüğü temele alan bir toplumsal düzeni savunurlar. Dolayısıyla anarşistlerin gerçekleştirmek istediği; devletin, yasanın, hükümetin, kısacası otorite ve iktidarın olmadığı bir toplum düzenidir (Çaha & Şahin, 2013, s. 395).

Anarşist söylemlerin hepsinde insanın özünde iyiliğine dair bir görüş, düzene karşı bir eleştiri toplumun özgürlüğü düşüncesi ve bunlara ulaşmak için bir yöntem vardır. Bütün anarşistler hükümetin ve devletin varlığını reddederler. Dayatılmış siyası otoriteyi, hiyerarşi ve hâkimiyeti mahkûm ederler. Kendilerinin ulaşmak istediği nihai hedef, insanların potansiyellerini tam olarak kullanabilecekleri, özgür ve uyum içinde işleyen bir toplum düzeni kurmaktır.

Anarşistlerin devletin konumuna dair görüşleri birbirinden farklıdır. Devleti kayıtsız şartsız mutlak surette ret ve inkâr edenler arasında William Godwin, Pierre-Joseph Proudhon, Max Stirner vb. gibi isimler bulunmaktadır. Devletin kendiliğinden ortadan kalacağını savunanlar arasında Mihail Bakunin, Pyotr Kropotkin vb. bulunmaktadır. Medeni milletler için devletin ortadan kalkacağını ve fertlerin böyle bir müesseseye ihtiyaç duymadan kendi kendilerini idare edebileceğini savunanların arasında Tolstoy'u da görmek mümkündür.

Anarşistler, insanın daha rahat ve kaliteli yaşaması için hiçbir baskının olmaması gerektiğine inanmaktadırlar. Bu inanca bağlı olarak yöneticiler ve yönetenlerin olmadığı bir toplumsal yapı oluşturmaya çalışırlar. Hiçbir otorite olmadan insanların özgür ve eşit bireyler olabilmesi için kişileri baskı altında tutan bütün tahakkümlere karşı olan anarşistler, kendi düşüncelerini tek bir noktada toplayamamış ve farklı gruplara ayrılmışlardır. Bu bağlamda anarşizmi klasik ve modern anarşizm olarak ikiye ayırmak mümkündür. Bu iki anarşizm de kendi içerinde alt kategorilere ayrılmaktadır.

Klasik anarşizm ile modern anarşizm arasında görüş farkı vardır. Klasik anarşizm, daha çok Fransız Devrimi'nden ve sosyalizmden aldığı felsefi kaynak ile sınıf merkezli ideolojik bir bakışa; modern anarşizm ise yeni-liberalizme uyumlu, kimlik, cinsiyet, çevre sorunlarına yönelik bir bakışa sahiptir. Klasik anarşist geleneğin benimsediği görüş, bir doğa

teorisi ve toplumsal özgürlük anlayışıdır. Buna göre, insanın doğasındaki ahlak ve adalet duygusu, bireyin mutlak özgürlüğünü gerektirir (Çaha & Şahin, 2013, s. 403).

Klasik anarşizmi kendi içerisinde iki alt başlıkta incelemek mümkündür. Bunlardan ilki, Walter'ın da ifadesiyle, topluma karşı sorumlulukları olmayan ama diğer bireylere karşı sorumlu olan özerk bireylerden oluşmuş 'bireyci anarşizm'dir. Diğeri ise, devletin yıkılması ve bireysel özgürlüğün sağlanmasının ancak yıkıma dayalı bir devrim ile mümkün olacağını belirtmesiyle (Uğur, 2010, s. 139) diğer barışçıl anarşizm kategorilerinden ayrılan 'toplumcu-kollektivist anarşizm'dir.

Bireyci anarşizm, özgürlüğü bireyin çerçevesi ile tanımlayan, ulus, toplum, sınıf hatta aile gibi bireyselliği aşan ve onu sınırlayan her türlü yapay çerçevenin, bireyin doğal varoluşu ile hak kazandığı özgürlüklerin karşıtı olduğunu ileri süren klasik anarşizm ekolüdür. Bu ekol Liberal düşüncenin bireyselliğinden beslenmektedir de denilebilir (Çaha & Şahin, 2013, ss. 404-405). Bireyci anarşizm, özgürlükçü felsefelere dayanarak, kişi için mutlak bir bağımsızlık durumu sağlamaya çalışmakta ve toplumsal temeli göz ardı etmektedir. Bireyci anarşistler toplumsallığa karşı bireyin salt iktidarından yana bir tutum içinde olmuştur. Bu bağlamda birey dışında hiçbir gerçek özne olmadığını savunarak; bundan dolayı, toplum da dahil olmak üzere herhangi bir yapının birey iradesinin önüne geçmesine karşı çıkmışlardır. Bireyci anarşistlerin, toplumcu anarşistlerden ayrıldıkları nokta ise bireye yaptıkları vurgu değil, bireye yaptıkları vurgunun radikalliğidir. Çünkü onlar toplumsal temelli şeylere şüpheyle bakmışlar ve bunların bireyin özgürlüğünü engelleyeceğini savunmuşlardır (Felsefe Ansiklopedisi, 2003, s. 371). Bireyci anarşizm, bireyi topluma karşı sorumlu olmayan ancak diğer bireylere karşı sorumlu olan özerk bireylerden oluşmuş bir bütün olarak görür. Bireyci anarşimde eğer birey kendi kendini yönetebilecek kapasitede ise dıştan olan her şey bir müdahaledir. Bireyin üzerinde bulunun tüm kurallar, yasalar ahlaki argümanlar bireyin varlığını kısıtlayan bir zorbalıktır. Bireyci anarşimde karşılıklı çatışma olmadan bir arada yaşanabileceğini savunmuştur. Bireyci anarşistler, devletin yanında toplumu da reddeder. Kendi ayakları üzerinde duran bireylerin karşılıklı saygısına dayanan bir egoistler birliğini düzenini savunmaktadırlar. Bu bağlamda bireyci anarşistler kişi için mutlak bir özgürlüğü savunmakta ve toplumsal düzeni yadsımaktadırlar.

Bireyci anarşist ekolünün savunucularının başında Godwin gelmektedir. Godwin, otorite ve devlet eleştirisini adalet ve ahlak düşüncesi üzerinde temellendirmiştir. Ulusal bir eğitim projesi, tüm zihinleri tek bir modele uydurmaya çalıştığı için terk edilmelidir. Din kurumu, 'körü körüne bir itaat ve sefil bir ikiyüzlülük' olarak algılanmaktadır. Evliliği 'bütün

tekellerin en iğrenci' saymıştır. Godwin bireyi sınırlandıran her şeyi kötü, devleti ise tamamen kötü görmüştür (Çaha & Şahin, 2013, ss. 405-406). Godwin'e göre birey daima özgür olup bireyselliğini geliştirmelidir. Godwin, bireyin içinden geldiği gibi davranmasına engel olunduğu zaman mükemmel yapıda olan özneliğinin bozulacağını ve insanın bir nesne konumuna geleceğini dile getirir.

Bireyci anarşizmi savunan anarşist düşünürler arasında Stirner, bireyi toplumdan bütünüyle, sınırsız ölçüde soyutlayarak (egoist) bir bakışla ele almıştır. 'Hiçbir şey benden üstün değildir' görüşünü benimsemiştir. Stirner'a göre özgürlük, kişinin hiçbir dışsal etki ve sınırlama altında olmamasıdır. Stirner, devletin isteğine uygun bir yaşamı, bireyin egosuna bir dayatma olarak görmektedir. Devletin kanunları ya da Tanrı'nın emirleri bireyi tek bir insan kalıbına sokmayı amaçladığı için kişinin egosunu geliştirmesini köreltmektedir. Yani bu tür bir tutum kişinin eylemlerini tek bir noktada birleştirmeyi hedeflediği için bireyin davranışlarını tekdüzeleştirmektedir. Devlet kanunlarını ceza korkusuyla din ise günah korkusuyla kişiye bir takım davranışları yaptırmaya zorlamaktadır. Bireyin bu durum karşısında tekdüzeleşmemek için her türlü yaptırıma itaatsizlikle cevap vermesi gerekmektedir.

Benjamin Tucker da Amerikan bireyci anarşizm akımının savunucularındandır. Tucker'a göre bir bireyin kendini yönetme hakkı olduğu için bütün dış etkiler bireye yapılan baskıdır. Tucker temel ahlaki yasanın ölçütünü "kendi işine bakmak" olarak belirlerken, temel suçu ise "başkasının işine karışmak" olarak belirlemiştir. Bu temel kurallar dışında kalan tüm kurum ve kurallar, ahlaki ve yasa olma iddiasında olsa bile aslında zorbalıktır.

Kollektivist (toplumcu) anarşizm de diğerlerinden farklı olarak bireysel özgürlüğün ancak yıkıma bağı olarak yapılan bir devrimle gerçekleşebileceğini savunmaktadır. Toplumcu anarşizm akımı, sanayi devriminin yarattığı toplumsal sorunlar sonucunda gelişen 1848 İhtilalleri sürecinde işçi sınıfının ayaklanmaları sonucu ortaya çıkan tepkiyle anarşizmin yeniden düşünülmesi olarak tanımlanabilir. Kollektivist (toplumcu) anarşizm, özgürlüğün önündeki toplumsal, siyasal, ekonomik, kültürel engeller ortadan kalkmadıkça bireyin özgürlüğünün de olanaklı olamayacağını ileri sürmektedir (Çaha & Şahin, 2013, ss. 412-413).

Kollektivist (toplumcu) anarşizmde üretim araçlarının ortaklığı söz konusudur. Bu anarşizm türünün en önemli temsilcisi ise yıkımın adını yaratıcı bir eylem olarak gören Mihail Bakunin'dir (Uğur, 2010, s. 139). Kolektivist Anarşizm akımının öncülüğünü yapan Bakunin, devrimci dönüşümün yıkıcı rolüne yaptığı vurguyla ve toplumsal tasfiye fikrine bağlılığıyla Anarşist düşünce içerisinde önemli bir yere sahiptir. Mihail Bakunin'in, özellikle işçi sınıfının

siyasete yaklaşımı, örgütlenme şekli ve devletin üstlendiği rol gibi konularda Marx'la yaptığı tartışmaların sonucunda anarşizmin sosyalist hareket içerisinden ayrılarak, bağımsız bir ideoloji olarak ortaya çıkmasını sağlamıştır (Çelik, 2016, s. 178). Bakunin farklı bir görüş olarak özgürlüğü bireyin öznelliğinde değil toplumun genelinde aramıştır. Toplumu oluşturan bireylerin hepsinin eşit bir şekilde özgür olunca bireyin gerçek anlamda özgür olabileceğini düşünmüştür.

Bakunin tarafından savunulan anarşizm, devletin yıkılmasını ve yöntem olarak ihtilalci şiddetin kullanılması gerektiğini vurguladığı için diğer anarşizm türlerinden ayrılmaktadır. Bakunin kendini devrimci anarşist olarak tanımlamaktadır. Devlet bireyi köleleştirmeyi amaçlamıştır yapılması gereken ise devleti ve diğer siyasi kurumları devrim yoluyla ortadan kaldırmaktır. Bu yıkıcı devrimin sonucunda anarşist toplum düzeni hayata geçirilmelidir.

Bakunin, anarşistler tarafından benimsenmiş olan genel kanıdan farklı olarak insanın doğasının iyi olduğuna dair olan görüşünü kabul etmeyip insanın "kötümser" bir yapıda olduğunu savunmaktadır. Şöyle ki Bakunin'in insan doğasına ilişkin kötümser yaklaşımı doğal olarak toplumsal olan insanın güç arzusuna sahip oluşundan kaynaklanmaktadır. Esasen Bakunin'in bu görüşünü tamamıyla reddetmek ya da eleştirmek doğru olmayacaktır. Keza, güç arzusu insanda ihtiras duygusunu tetiklemektedir (Çelik, 2016, s. 179).

Toplumcu anarşistler içerisinde değerlendirilen ve aynı zamanda anarşist teriminin isim babası olarak bilinen Pierre Joseph Proudhon'un, "Mülkiyet hırsızlıktır!" sözü 19. yüzyılın en önemli sloganlarından biri haline gelmiştir (Woodcock, 2014, s. 119). Proudhon, özel mülkiyet kavramının eşitlik ve adalet kavramıyla çeliştiğini savunmaktadır. Proudhon'a göre, toplumun işleyişini sağlayan yasaların otoriteye ve devlete ihtiyacı yoktur. Bu yasalar toplumun kendi doğasından kendiliğinden oluşmaktadır. Proudhon devrim yoluyla değil evrim yoluyla toplumun kendini karşılıklı idare etmesi gerektiğini savunmuştur. Proudhon'un temel ilkeleri, karşılıklılık, federalizm ve doğrudan eylemdir. Karşılıklılık toplumun eşitlikçi bir temelde örgütlenmesini istemektedir. Bu bağlamda merkezi devlet yerine birbirine sözleşmeler ve karşılıklı çıkarlarla bağlı özerk, yerel toplulukların olması gerektiğini düşünmektedir (Ana Britannica, 1988, s. 44). Proudhon, devlete karşı olarak özerk-yerel toplulukların kendi öz yönetimlerinden oluşan bir federalizm modelini savunmuştur. Yasaların yerine sözleşmenin olduğu, özgür bireylerin karşılıklı yardımlaşma içinde yaşadıkları bir düzen tasavvur etmektedir. Proudhon anarşist toplum düzeninin şiddete başvurmaksızın barışçıl yollarla hayata geçirilebileceğine inanmaktadır.

Anarşizmin iki ana kolundan biri de modern anarşizmdir. Klasik anarşizmde olduğu gibi burada da birçok alt kategori ve bu kategorilerin savunucuları bulunmaktadır. Aşağıdaki satırlarda modern anarşist gruplar kısaca açıklanacaktır.

Modern anarşizmin alt kategorilerinden olan Anarko-komünizmin, önemli isimlerinden olan Pyotr Alekseyeviç Kropotkin, anarşizmin temel ilkeleri ortak mülkiyet, ademi merkeziyetçilik ve kendi kendini yönetebilme gücünü savunan görüş olan anarko-komünizm formu geliştirmiştir. *Karşılıklı Yardımlaşma* ve *Etika* adlı eserlerinde, Darwin'in evrim kuramında önerdiğinin tersine, türlerin birbirleriyle mücadele etmediği, karşılıklı yardımlaşma-dayanışma ile yaşamlarını sürdürdüğü "barışçıl" bir evrim tasarımı önermiştir (Çaha & Şahin, 2013, ss. 419-420). Kropotkin üretim araçlarının ortaklığını savunarak insanlığın evriminin tam bir iş birliği ile olacağını söylemektedir. Yöneticilerin belirlemiş olduğu yasalarda zorbalık vardır onun yerine toplum tarafından benimsenen gelenek ve görenekler olmalıdır. Bu gelenek ve görenekler kalıplaşmış bir şekilde değil sürekli kendini yenileyen ve değişen bir yapıda olmalıdır. Kropotkin, devleti ortadan kaldırıp onun yerine ekonomik çıkarlar için bir araya gelmiş özgür kominler birliği kurulacağını ve bu kominler birliğinin karşılıklı çıkarlarını geliştirmeye yönelik faaliyetler yapabileceğini söylemektedir. Bu fikrin temelinde gönüllülük ilkesine dayanan bir toplumsal yapının temellerini savunmuş olduğunu görmekteyiz. Kropotkin'in anarşizmin yıkıcı, yok edici olarak görülmesinden ziyade ciddi ve idealist bir toplum değişimi olarak görülmesinde katkısı çoktur (Woodcock, 2014, s. 191).

Bir diğer modern anarşizm türü olan Anarko-kapitalizm, doğallık yani doğal düzene uyum düşüncesinden hareketle üretilmiştir. Anarko-kapitalistler bütünüyle serbestleştirilen piyasanın, özel çıkarı genel yarara dönüştüreceğine inanırlar. Anarko-kapitalistler, minimal devlet fikrine asla tahammül edemeyen akımı temsil ederler. Anarko kapitalizm devletin ortadan kalkması, güvenlik ve adâlet hizmetlerinin de piyasa konusu olması talebiyle dikkat çekmektedir. Serbest piyasanın rekabete dayalı olarak gerçekleşmesi gerektiğini savunmuşlardır (Taner, 2019, s. 205).

Anarko kapitalistler sermayeye, kiraya ve faize karşı olmasalar da devlete, devlet vergilerine ve tarifelere karşıdırlar. Sadece devlete karşı olmaları nedeniyle bile anarko-kapitalizm anarşist bir ekoldür. Anarko-kapitalistlere göre, her türlü mülk sahipliği kira ve faiz olması gereklidir. Yine aynı şekilde anarko-kapitalistlere göre, piyasaya yabancı el değmemelidir, piyasa hür olmalı ve piyasa kendi doğal akışında seyretmelidir (Şahin, 2016, s. 41-42).

Anarko-sendikalizm, işçi sınıfının kapitalizme karşı üretim etkinliği içinde mesleki çerçevede örgütlenmesi ve mücadele etmesi gerektiğine inanmaktadır. Anarko-sendikalizm ya da 'devletsiz komünizm' aslında ilk defa Godwin tarafından bir teori olarak biçimlendirilmiş Kropotkin ile Errico Malatesta tarafından savunulmuştur. Para ya da emek çeki gibi her çeşit mübadele aracını reddederek 'herkesten emeğine ve herkese ihtiyacına göre' ilkesini savunmuşlardır. Anarko-sendikalistler toplumsal olarak bir devrimle birlikte evrimci süreçleri de desteklemeden edememişlerdir (Felsefe Ansiklopedisi, 2003, s. 371). Anarko-sendikalizmi özgün yapan şey, argümanlarının 19. yüzyıl sonu sanayi dünyasının koşullarına uyarlanmış olmasıdır. Sendikayı sınıf mücadelesinin merkezi ve aynı zamanda yeni toplumun çekirdeği haline getiren bir teori olarak tasarlamasıdır. Anarko-sendikalistlerin toplumun temel birimi olarak kabul edilen komün yerine sendikaları öne çıkarmaları ve isyancı, yakıp yıkıcı eylem yerine sanayiyle ilgili eyleme önem vermeleri, bunları anarşist komünistlerden ve kolektivistlerden ayıran iki nokta olarak kabul edilmektedir (Woodcock, 2014, s. 327). Sendikalar toplumsal devrimin bir aracı ve aynı zamanda işçi sınıfının kurtuluşu olarak görülmektedir. İşçi sınıfı taleplerini kabul ettirme aracı olarak grevi kabul etmektedirler. Anarko-sendikalizme göre işçi sınıfı ayrıcalıklı olmalıdır.

Bir diğer modern anarşizm çeşidi olan Anarko-feminizm, feminizmin anarşist yorumudur. Yani feminizmle anarşizmin özgür aşka dayalı birlikteliğidir. Savunduğu kavram özgürlüktür. Bu bağlamda özgürlüğe tehdit olarak algıladığı otoritenin daha özele indirgendiğinde ise eril otoritenin reddi olarak şekillenmiştir. Feminist teoride kadın üzerindeki erkek egemenliği de dahil her tür baskıcı otorite sorgulanarak bizzat kadın hak ve özgürlükleri üzerinde durulurken, anarşizmde cinsiyet ayrımı yapılmaksızın bütün insanların özgürlüğüne engel olacak her tür otorite kökten ve kesin bir dille reddedilir (Bakır, 2015, s. 57). Anarko-feminizm, toplumsal bir varlık olan kadının toplumda kendi kimliğini kazanmasına ortam sağlanması gerektiğini savunmaktadır. Bunun için cinsiyet ayrımı yapılmadan kadının özgürleştirilmesi, kadının haklarının savunulması gerekmektedir. Ataerkil baskıdan uzak olarak kadının kendi sesini işitebileceği bir ortamı arzulayan anarko-feminizm, anarşizm ve feminizmin birleşiminden oluşmaktadır.

Bir diğer modern anarşizm çeşidi olan Eko-anarşizm, çevre sorununu toplumsal bir sorun olarak algılayıp aynı zamanda bir "özgürlük" sorunu görerek, onu metafiziksel ve etik bağlamda yeniden temellendirip yorumlamak istemektedir. Bunun içinde var olanı, tutarlı bir şekilde eleştiriye tabi tutup, eko-anarşizm, hiyerarşik ve tahakkümcü olmayan bir toplumsal sistem öngören radikal bir söylem geliştirmektedir. Bu söylemin en tanınmış temsilcisi olarak

Murray Bookchin, toplumsal ekolojinin temel çerçevesini ortaya koymaktadır (Coşkun, 2010, s. 102). Eko-anarşizm insan yaşamı ile doğal düzen arasındaki uyumu ve bütünleşmeyi gözetmektedir. Sanayi devriminden sonra ortaya çıkan çevresel sorunlar dünyamızın doğal yapısını etkilemekte ve yaşamsal varlığı tehdit etmektedir. Eko-anarşizm, çevre sorununa toplumsal temelde dikkat çekmeyi hedeflemektedir. Marksizmin toplumsal tahakküm ilişkilerini içselleştiren emeğin sömürüsü kavramını terk ederek Marksizmden kopan eko-anarşistler köktenci kapitalizm eleştirisi üzerinden doğayı koruyan sanayi fikrine yaslanan çevreciliğe de uzaktır. Doğada erekselliği reddeden eko-anarşizmin önerdiği şey yenidünyanın anahtarı kendiliğindenliğe dayalı ekosistemdir (Sezgin, 2017, s. 252).

Pasif Anarşizm ise, Henry David Thoreau'nun sivil itaatsizlik kavramından esinlenerek ortaya çıkmış bir düşünce sistemidir. Tolstoy'un dinsel temelde şiddeti reddeden düşünceleri de bu düşünce sisteminin içinde değerlendirilebilir. Yine aynı şekilde Mohandas Karamçand Gandhi'nin İngiliz Direnişine karşı çıkışı; Amerika'daki ırkçılığa karşı siyah hareketin önderi Martin Luther King'in barışçıl-şiddet içermeyen söylem ve eylemleri; Vietnam Savaşı sonrası ortaya çıkan savaş ve zorunlu askerlik karşıtlığı da (vicdani ret) bu düşünce sistemine uygun eylemler olarak değerlendirilmektedir (Çaha & Şahin, 2013, s. 429). Gandhi, Thoreau ve Tolstoy'un şiddeti dışlayan direnme felsefelerini geliştirmiş ve kavramın tüm dünyaya ulaşıp tanınmasını sağlamıştır. Thoreau, kişisel sorumluluk düşüncesi adaletsizliğin ortadan kalkmasına karşı bulduğu çözümdür. Bireyin devlet üzerindeki önceliğinden bahsetmiştir. Bu nedenle kişinin her koşulda vicdanının sesini dinlemesi gerektiğini her fırsatta vurgulamaktadır. Thoreau'ya göre, bir kişinin ülkesinin yasasından daha yüce bir yasa vardır bu da vicdanın yasasıdır, yani "içten gelen ses"in, "kozmosu kuşatan, birleştirici ruh"un yasasıdır (Candan & Bilgin, 2011, ss. 70-71). Pasif anarşizm yıkıp dökmek yerine insanın vicdanının sesiyle otoriteye direnmeyi istemektedir. Şiddete karşı şiddetsizlik ideali vardır, kaba güç kullanmadan kamuya açık olarak aktif bir direniş söz konusudur. Adaletsizliği ortadan kaldırmak için savaşmak yerine fikirlerin konuştuğu daha barışçıl olan bu yolu savunmuşlardır.

Görüldüğü gibi anarşizm temsilcilerinin ortak savunduğu düşünceler olmakla birlikte ayrıldıkları pek çok görüş bulunmaktadır. Bu fikirler onların farklı şekilde isimlendirilmesine yol açmıştır. Mesela aşırı sağ uçtaki anarşizm, serbest piyasa ilkelerinin egemen olabilmesi açısından devletin etkisini azaltmaya çalışırken; aşırı sol uçtaki anarşizm, devletin gerçek komünizmde yok olacağını düşünmektedir. Gönüllü birlikleri ve karşılıklı yardımlaşmayı savunanlar ise bu iki farklı uç arasındaki noktada yer almaktadırlar. Aslında anarşizmin tek

amacı, toplumsal bir değişikliktir. Bu düşüncesinin getirisi olan insan doğası hakkındaki görüşü bireyselci olmasına rağmen, sosyal ayaklanma ile düzen değişikliği onu toplumsalcı yapmaktadır. Bu durum da onu idealist yapmaktadır. Bireyin egemenliği felsefesini benimsediği için maddi dünyada kişinin özgürlüğünü istemektedir (Çitlioğlu, 2008, s. 94). Fakat Anarşistler, 'olmaması arzu edilen' kavramların yerini ne ile dolduracakları konusunda ortak bir noktada bulaşamamışlardır. Anarşistlerin görüşleri tarandığında açıkça görülmektedir ki var olan iktidarı kabul etmemekte, gerekirse iktidarı yıkmayı savunmaktadırlar. Fakat iktidarın olmadığı zaman oluşacak yönetim boşluğunu neyle doldurulacağına tatmin edici cevaplar verememektedirler.

Eğitimin Kavramsal Boyutu

Eğitimin konusu insandır. İnsan, biyo-kültürel ve sosyal bir varlıktır (Ertürk, 1972, s.3). Bu tanımda ifade edilmek istenen insanın üç özelliğinin olmasıdır. Birinci özellik, insanın biyolojik boyutu; ikinci özellik olarak insanın kültürel boyutu ve üçüncü özellik olarak da sosyal boyutu vurgulanmıştır (Gül, 2004, s. 224). Eğitim bireysel olarak insanın yetiştirilmesi, genel olarak da kişinin topluma yararlı hale gelmesi sürecidir. Eğitim kişinin davranışlarında değişiklik oluşturma serüvenidir. İnsanın olduğu her yerde eğitim vardır. Eğitim içinde yaşadığı zamana ve şartlara göre kendini yenilemekte ihtiyaca göre şekillenmektedir.

Eğitim, insanlık tarihi kadar eskidir. Bu bakımdan onu toplumla bir ve benzer olarak gösterenler olduğu gibi birbirinin önkoşulu olarak kabul edenler de bulunmaktadır (Kemerlioğlu, Kızılçelik, & Gündüz, 1996, s.1).

Eğitim kavramını tanımlamak oldukça güçtür. Eğitimciler eğitimi tanımlarken tam olarak ne ifade ettiğini değil daha çok ne olması gerektiği üzerinde durmuşlardır. Yapılan tanımlar daha çok amacı yansıtmaktadır.

Bireyin hayatında önemli bir yere sahip olan eğitim kavramı terim ve içerik olarak değişik şekillerde dile getirilmiştir. İlk olarak eğitim kavramı Türkçede bazı kaynaklarda 'terbiye' olarak da kullanılmaktadır. Bunun yanında Fransızcada 'education, dressage', Almancada 'erziehung, ausbildung', İngilizcede 'education, training' olarak kullanılmaktadır (Doğan, 2004, s. 3). İngilizcede kullanılan eğitim kelimesi Latince 'educere' kelimesinden türetilmiştir. Latinler de 'educere' kelimesi hem bitki ve hayvan hem de çocukların bakım ve

yetiştirilmesi anlamında kullanılmaktadır. Genel olarak çocukların ve hayvanların yetiştirilmesi anlamında kullanılmaktadır (Tozlu, 1997, s. 93).

Her bireyin kendi ihtiyaçlarını karşılama ve yetilerini geliştirme yolunda doğal bir eğilim vardır. Eğitim, bireydeki bu eğilimi toplumun beklentilerine uygun şekilde davranışlar kazandırma süreci olarak düşünülebilir. Bu bağlamda eğitimin amacı, genel anlamda, bireyin kendini gerçekleştirmesine ve topluma yararlı olmasına yardımcı olmaktır (Kuzgun, 1988, s. 1). Çağdaş bilimsel anlayışa göre eğitim; bireyi bir bütün olarak ele alıp bedensel, duygusal, düşünsel ve sosyal yeteneklerinin kendisi ve toplumu için en uygun şekilde gelişmesidir. Yani bireyi her yönüyle geliştirmek ve bu gelişmeyi kendisi ve toplum için yapmasını sağlamaktır. (Yeşilyaprak, 2000, s. 2).

Eğitim, insanın kalıtımla getirdiği yeteneklerini en üst düzeyde geliştirebilmektedir. Başka söyleyişle eğitim, bireyin yetişmesini ve gelişmesini sağlamaya yönelik yapılan faaliyetlerin tümüdür. Eğitim, bireyin yaşadığı toplumda, yetenek ve diğer davranışları kazandığı süreçlerin toplamı olarak tanımlanmakta; ayrıca eğitimin bireyin toplumsallaşmasında ve bireysel gelişimin oluşmasını sağlayan toplumsal bir süreç olduğu vurgulanmaktadır (Gül, 2004, s. 228).

Her toplum, kendi varlığını devam ettirebilmek için kendi kültürünün özelliklerini kendinden sonra gelen nesle aktarır. Toplumun, bireyleri kendi kültürünün istek ve beklentilerine uyum sağlayacak biçimde yetiştirmesine "kültürleme" denilmektedir (Fidan & Erden, 1998, s. 2). Kültürleme, kültürel değerlerin yeni nesle aktarılması ve bu değerlerin bireylere kazandırılması sürecidir.

Kültürleme, eğitim kavramından daha geniş kapsamlı görülmektedir. Bireyin toplumun istek ve beklentilerine uyacak şekilde etkilenmesi ve değiştirilmesi olarak kabul edilmektedir (Güvenç, 1972, s. 132).

Bunun için eğitimi, toplumun genç üyelerinin var olan kültüre adapte olmalarına yönelik yapılan bilinçli, amaçlı ve düzenli hazırlanma süreci olarak tanımlamak mümkündür. Eğitim sayesinde birey yetişkinlerin yaşamına hazırlanır. Aynı zamanda eğitim, kişinin kimlik kazanmasına da yardımcı olur.

Yukarıda ifade etmeye çalıştığımız üzere eğitimin şüphesiz birçok tanımı vardır. Bazıları eğitimi, bir uyum süreci olarak görürken bazıları da davranış değişikliği olarak görmektedir. Yapılan tanımların izinde genel olarak eğitim; birey ve toplumun, sosyal, ekonomik ve politik gelişmede değişmelere uyabilmesini sağlayan süreçtir. Eğitim, bireyin

sahip olduğu tüm yetileri geliştirerek, onun toplumsal olarak daha üretken olasını sağlarken, hayatı ve içinde bulunduğu süreci sorgulayan, bilgi, beceri, kültür, sanat gibi alanlarda yetkinleşmesini, bireyselleşerek toplumsallaşmasını da sağlayan, insanın insan olmasına yardım etme bilim ve sanatı olarak tanımlanabilir. Yani insanın kendini gerçekleştirmesine ve potansiyelini en üst seviyeye çıkartmasına olanak sağlayan yegâne unsurdur.

Eğitim kavramını ele alış bakımından farklı şekillerde yorumlamalar ve tanımlamalar çoğaltılabilir. Ülkemizde en çok kabul gören tanımı ise Ertürk'ün (1972) tanımıdır*:* "Eğitim, bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istendik yönde değişiklikler oluşturma sürecidir." "Eğitim genel anlamda davranış değiştirme sürecidir." (Demirel, 2002, s. 6) Ancak Hesapçıoğlu'na göre (1998, s. 33) "eğitim her hususta önce, insanoğlunun bugünkü ve yarınki yaşamına bir müdahaledir." Bir başka deyişle eğitim almış kişinin davranışlarında değişiklik olması beklenmektedir. Çünkü eğitim, bireyde kendi yaşantısı ve kasıtlı kültürleme yoluyla istenilen davranış değişikliğini meydana getirme sürecidir. Bütün bu tanımlardan yola çıkarak kullanılan anahtar sözcükler birey, yaşantı, kültürleme, davranış ve süreç kavramlarıdır.

Eğitim tanımlarına bakıldığında üç temel özelliğin vurgulandığı göze çarpmaktadır. Bunlar şöyle sıralanabilir (Fidan, 1985, s. 10; Gürkan, 2006, s. 4):

> *1. Eğitimin bir süreç oluşu:* Eğitim süreci, bugün başlayıp yarın biten bir süreç değil zaman ve kapsam bakımından çok geniş ve çok yönlü bir süreçtir. Eğitim sürecini, birbirini izleyen ve birbiri üzerine biriken öğrenme ve öğretme etkinlikleri oluşturmaktadır. Öğrenmenin oluşmasını sağlayan her türlü etki, eğitim sürecinin bir parçasıdır.
>
> *2. Eğitim sonucunda bireyde davranış değişikliğinin oluşması:* Davranış, organizmanın etkiye karşı gösterdiği tepki ya da tepkiye karşı gösterdiği etki olarak tanımlanabilir. Eğitim açısından davranışın gözlenebilir, ölçülebilir ve istendik olması önem taşır.
>
> *3. Davranış değişikliğinin bireyin yaşantıları sonucunda oluşması:* Yaşantı, bireyin çevresiyle kurduğu etkileşelim sonucunda bireyde kalan izlerdir. Bu izler birikerek bireyin davranışlarında değişiklik olmasını sağlar (Gürkan, 1998, s. 17).

Eğitimle ilgili bütün planlı faaliyetler, belirli amaçlara ulaşmak ve belirli işlevleri gerçekleştirmek içindir. Eğitimin toplumsal, siyasal, bireysel ve ekonomik olmak üzere dört işlevinden söz edilebilir:

> 1. Eğitimin toplumsal işlevleri: Toplumsal kültürü aktarmak, bireyin topluma uyumunu sağlamak, araştıran ve kültüre dinamik öğeler katan insan yetiştirmektir.

2. Eğitimin siyasal işlevleri: Ülkenin anayasal yapısına uygun, lider özellikleri olan, girişimci ve bilinçli seçmen yetiştirmektir.

3. Eğitimin bireysel işlevleri: Bireyin beden, zihin ve ruhsal yapısını geliştirmektir.

4. Eğitimin ekonomik işlevleri: Bilinçli üretici ve bilinçli tüketici yetiştirmektir (Büyükkaragöz, Muşta, Yılmaz & Pilten, 1998, s. 27).

Eğitim sistemlerinin dayandığı belirli bir eğitim felsefesi, bu felsefeye göre teorik olarak yetiştirilmesi tasarlanan bir insan tipi ve oluşturulmak istenen bir toplum modeli vardır. Yetiştirmek istediği insan modeline göre eğitim felsefesi de değişmektedir.

Her toplum, insanını kendi tarihsel, kültürel ve siyasal özelliklerine uygun olarak eğitmek ister. Bu eğitim, planlı ve sistemli olarak okullarda öğrenme ve öğretme etkinlikleriyle gerçekleştirilir.

Bireyin eğitiminden sorumlu olan okul, çocukların benlik gelişimine katkı sağlayan, sosyal bir kurumdur. Okulun bireyin planlı ve programlı bir şekilde yetiştirmesi, zamanla planlı ve programlı bir toplumun yaratılmasını da beraberinde getirmektedir. Bu yönden yaklaşıldığında, okul, iyi bir toplum yaratmak için bireyler üzerinde çalışılan bir atölyeye benzetilebilir. Tabi ki bu durumun karşıtı da doğru kabul edilebilir (Gül, 2004, s. 227).

Okulun eğitim ve öğretim sürecinde bilgilendirme ve uyum olmak üzere iki temel işlevi vardır (Yavuzer, 2000, s. 87). Okulun bu işlevlerinden en kabul göreni çocuğu eğitmektir. Bu eğitim çocuğu toplumsallaşmasına hizmet etmeli yani kültürün temel bilgi ve becerilerini çocuğa kazandırmalıdır. Okulu sadece öğrenim görülen bir yer olarak tanımlamak yanlıştır. Çünkü okul, toplumun benimsediği değerleri uzlaştırmak ve denkleştirmekle de görevlidir.

Okulda var olan sürdürülen politika toplumun politikasını karakterize eder. Şöyle ki toplumun benimsediği görüş ne ise okulların eğitim politikası odur. Okul, toplumdaki mevcut politik sistemi, kurumlaştırılmış iktidar ilişkilerini öğretir ve onun isteklerine göre yetiştirmektedir. Böylece okuldan yetişen kişiler bir taraftan topluma ait olup onunla bütünleşir (Ergün, 1994, s. 93).

Bu politik duruş ve yukarıda ortaya koyulmaya çalışılan ifadelerden hareketle okul kurumuna bazı olumsuz eleştiriler yapıldığı gözlemlenmiştir (Spring, 2017, s. 13). Okula yöneltilen eleştiriler birey-toplum-kurum arasında meydana gelen ilişkiyi içermekte ve bu ilişkiler eğitim eleştirilerinin konusunu oluşturmaktadır. Okula yapılan eleştiriler genelde bireyin tek tipleştirilmesi, sisteme entegre edilmesi, potansiyellerinin istenilen kıvama göre

şekillendirilmesi, siyasal ve ideolojik eğilimlere göre bir yön kazanması olarak sıralanabilir (Yıldırım, 2001, s. 73).

Okula yönelik eleştirileriyle dikkat çeken anarşistlere göre, eğitimin devlet tarafından kontrol altına alınması zorunlu bir köleliği de beraberinde getirmektedir. Devlet tarafından tekelleştirilen eğitim okullar yoluyla kendini ifade etmekte ve kendi istediği tarzda öğrenci yetiştirmektedir.

Bu bağlamda okula yönelik eleştirileriyle dikkat çeken anarşistlere göre, eğitimin devlet tarafından kontrol altına alınması zorunlu bir köleliği de beraberinde getirmektedir. Devlet tarafından tekelleştirilen eğitim okullar yoluyla kendini ifade etmekte ve kendi istediği tarzda öğrenci yetiştirmektedir.

Anarşistler, eğitimi devlet veya kilise tarafından tekelleşmesine karşı çıkmışlardır. Bu karşı çıkışta çocuğun özgür düşünmesini engelleyerek eleştirel düşünmesine fırsat vermeden onu küçük yaşta eğitime tabii tutulması yatmaktadır. Amaç otoriteyi çocuğun üzerinde kurarak onun tüm benliğini bastırılıp, mevcut olan tahakkümün hiyerarşik yapısı içinde bir yere konumlandırmaktır. Bunun içinde anarşistler ortak yaşama biçimlendirilmesinin devlet tarafından kontrol edilmesine karşı çıkmışlardır.

Genel olarak eğitimcilerin büyük çoğunluğunca kabul gören biçimde eğitimin tanımı olan bireyin davranışlarında kasıtlı olarak istendik yönde değişiklik oluşturma süreci olarak tanımlanmıştır (Ertürk, 1972). Bireyin davranışını istendik biçimde değiştirmek, isteyenin kim olacağı sorusunu gündeme getirmektedir. Bu noktada "isteyen"nin devlet ve devleti yönetme erkini elinde bulunduran egemenlerdir (Akın & Arslan, 2014, ss. 85-86). Dolayısıyla devlet ideolojisini okullara empoze ederek bireyi kontrol etmekte, gözlemlemekte ve tahakküm altında tutmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yöntem

Çalışmamızın üçüncü bölümünde kullandığımız araştırma yöntemi/deseni/modeli, çalışmamızda belirlenen araştırma grubu ve verilerin hangi tekniklerle oluşturulduğu söylenmiştir. Çalışmamızın hazırlanış süreci hakkında bilgi verilmiştir. Veri toplama araçları ve verilerin nasıl analiz edildiği üzerinde durulmuştur.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada veriler alan yazın incelemesiyle elde edilecektir. Nitel verilerin analizi için; tematik bir çerçeve oluşturma, tematik çerçeveye göre verilerin kodlanması, bulguların tanımlanması, bulguların yorumlanması aşamalarını kapsayan betimsel analiz tekniği (Yıldırım & Şimşek, 2008, ss. 224-225) kullanılmıştır.

Bu alanda yapılan çalışmalar, araştırmalar, tezler ve yayınlanmış kitaplar taranarak hazırlanmıştır. Elde edilen bulgular eleştirel bakış açısıyla çözümlenmiş, sınıflandırılmış ve bunların tümü sentez edilmiştir.

Araştırmanın Veri Kaynakları

Araştırmamız betimsel araştırmaya örnektir. Bunun için araştırmamızın veri kaynakları Tolstoy'un kendi eserleri ve ikincil kaynaklardan oluşmaktadır.

Veri Toplama Teknikleri/Araçları

Bu çalışmada Tolstoy'un pedagoji anlayışı ve *Yasnaya Polyana Okulu*'ndaki uygulamalarını konu alan kaynak ve belgeler incelenerek literatür taraması yapılmıştır. Daha önceden yazılmış olan kitap, makale ve ulusal tez merkezinde bulunan tezler araştırılıp kritize ve tahlil edilmiştir.

Araştırmamızda ikincil kaynak olarak kullanılan kitap ve yayınlara, Milli Kütüphane ve Atatürk Üniversitesi Kütüphanesinden erişilmiştir. Ulusal Tez Merkez'inden araştırmamızla ilgili yüksek lisans ve doktora tezlerinden alanyazın taramaları içerisinde yer alanlar seçilmiştir. Ayrıca internette yayımlanmış makalelerden de yararlanılmıştır.

Süreç/Uygulama

Araştırmamızın konusu 2017 yılında kesin olarak belirlenmiştir. Daha sonra tezimizin konusuyla ilgili kaynaklar taranmıştır.

2018 Haziran ayında tez önerimiz enstitü tarafından kabul edilmiştir. Tez önerisi kabul edildikten sonra Tolstoy'un pedagoji anlayışı, *Yasnaya Polyana Okulu* ve *Azbuka (Alfabe) Kitab*'ı hakkında ayrıntılı kaynak taraması çalışması yapılmıştır. Çalışmamıza yardımcı olabilecek kaynaklara ulaşılmıştır. Basımı olmayan kaynaklara kütüphanelerden erişildikten sonra diğer kaynaklar da yayınevlerinden alınmıştır. Alınan kaynaklar, okumalar ve taramalar sonucunda sınıflandırılarak tezin yazım aşamasında gerekli yerlerde kullanılmıştır.

Veri Analizi

Araştırmamız, betimsel analiz içerisinde doküman analizi ve alanyazın taraması sonucunda elde edilmiştir. Betimsel analizle birlikte kaynaklardan elde edilen okumalar temellendirilerek yorumlanmıştır.

Öncelikle anarşizm ve eğitim kavramları incelenmiş, ardından anarşist eğitim anlayışı üzerinde durularak Tolstoy'un anarşist eğitim anlayışında yeri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Tolstoy'un pedagojik faaliyetleri açıklanmaya çalışılarak günümüz eğitim anlayışıyla karşılaştırma yapılmıştır.

Tolstoy'un kurmuş olduğu *Yasnaya Polyana Okulu* tanıtılmıştır. Tolstoy kendi deneyimlerini ve benimsemiş olduğu eğitim görüşlerini anlatmak için yayınladığı *Yasnaya Polyana Dergisi*'nden bahsedilmiştir. Bu derginin içerisinde bulunan öykülerden örnekler verilmiştir. Tolstoy'un benimsemiş olduğu anti-kuramsal öğretim yöntemini "özgürlük" kavramıyla nasıl temellendirdiği açıklanmaya çalışılmıştır.

Okuma yazma öğretimine bir örnek olarak kendisinin yazmış olduğu *Azbuka (Alfabe) Kitab*'ı tanıtılmıştır. Kitabın içeriği hakkında ayrıntılı bilgiler verilip bu bilgiler görsellerle desteklenmeye çalışılmıştır.

Araştırmamızda kullanılan atıflar ve alıntılar bilimsel araştırma yöntemlerine uygun olarak belirlenmiştir. Kullanılan alıntılar bazen doğrudan bazen de yapılan okumalardan yorumlanarak verilmiştir.

Araştırmacının Rolü

Çalışmamız, nitel araştırma yöntemiyle hazırlanmıştır. Tez süreci boyunca yapılan bütün atıflar ve kaynakların belirtilmesinde bilimsel araştırma yöntem ve ilkelerine bağlı kalınmıştır. Araştırmamızda kullanılan kaynaklar konunun içeriğine bağlı olarak yerinde kullanılmaya çalışılmıştır. Çalışmamızın bazı alanlarında yeterince birincil kaynak elde edilemediğinden konuyla ilgili ikincil kaynaklara başvurulmuştur. Yabancı kaynaklardan faydalanılmaya çalışılmıştır. Tezimizin konu belirleme aşamasından itibaren tez danışmanımın fikirleri, tavsiyeleri ve yönlendirmeleri dikkate alınmıştır.

Geçerlik ve Güvenilirlik

Araştırmamız nitel araştırma yöntemlerinden betimsel analiz çerçevesinde doküman temini ardından tasnifi ile oluşturulmuştur.

Nitel araştırma yönteminde bilgiler yeniden yapılandırılır. Nitel veri analizindeki amaç, bireyin öznel bir şekilde yapılandırdığı düşünceleri sistemli olarak anlamlı hale getirmek ya da kavramlaştırmaktır.

Nitel araştırma yöntemi insan yaşamını anlamaya yöneliktir. Bundan dolayı sayısal veriler ve istatistiki değerler nitel araştırma yönteminin doğasında bulunmamaktadır. Araştırmacı nitel araştırmada elde ettiği bilgileri değerlere ve olgulara bakarak yeni açıklamalar üretmeye çalışır. Çalışmamız nitel araştırma yöntemlerinden betimsel bir çalışmaya örnek olduğundan karşılaştırmalı, yorumlamaya dayalı bir süreçte gerçekleşecektir.

Nitel araştırmalarda gözlem, görüşme ya da doküman analizi gibi tekniklerin kullanılması beraberinde araştırmacının tam olarak tarafsız olamamasına neden olmaktadır. Yine aynı şekilde sayısal verilerden uzak olması soyut olarak nitelendirilse de aslında nitel çalışmalarda elde ettiği bulgulardan bir kuram ve sistem geliştirmektedir. Nitel araştırmalarda araştırmacı çalışma sürecinde elde ettiği bilgilere, değerlere ve olgulara bakıp bu unsurlardan yeni açıklamalar elde etmeye çalışmaktadır.

Nitel araştırmalarda, toplumsal verilerle kültürel yapı arasında ilişki kurulmaktadır. Çalışmamızda daha çok edebi yönüyle bilinen Tolstoy'un kurmuş olduğu okulu ve ideal eğitim sistemi üzerindeki görüşleri incelenmektedir. Bu görüşlerinden hareketle çeşitli açıklamalarda bulunularak düşünceleri üzerinde kuram oluşturulmaktadır. Bu nedenle de çalışmamızı en iyi destekleyen ve güncelleyen nitel araştırma yöntemidir.

Nitel araştırmalar insan, toplum, kültür gibi olay ve olgular ışığında ilerler. Yani nitel araştırmalar sosyal olayları inceleme söz konusu olduğu için ortaya çıkan bulgular kesinlik ifade etmez. Çünkü sosyal olaylar, duruma ve zamana göre değişiklik göstermektedir. Nitel araştırmaların konusu insan merkezlidir. Bu sebeple çalışmamızda neden-sonuç ilişkisinden söz edemediğimiz gibi sayısal veriler de bulunmamaktadır.

Güvenirlik, bir ölçme aracının her uygulanışında aynı sonucu vermesi demektir. Güvenirlik de nitel araştırmalarda önemli olup iç ve dış güvenirlik olarak ikiye ayrılmaktadır. İç güvenirlik, başka araştırmacıların aynı veriyi kullanarak aynı sonuçlara ulaşıp ulaşmayacağına ilişkindir. Dış güvenirlik ise araştırma sonuçlarının benzer ortamlarda aynı şekilde elde edilip edilemeyeceğine ile ilişkilidir (Karataş, 2017, ss. 84-85).

Geçerlilik, bir testin ölçülmek istenen özelliğini diğer özelliklere karıştırmadan ne derece doğru ölçtüğü ile ilgilidir. Ölçme sonuçlarının geçerliliği, amaçlanan ölçmenin gerçekleştirilebilme derecesidir (Büyüköztürk *vd.,* 2018, s. 121). Nitel araştırmada verilerin geçerliliği ve ulaşılan sonuçların doğruluğu önemli olduğundan araştırmacı konu ve hedef kitlenin özelliğine göre birden çok araştırma metodundan yararlanabilmektedir (Yıldırım & Şimsek, 2008, s. 88).

Bu noktada nicel ve nitel dış geçerlikte farklılıklar vardır. Nicel araştırmada geçerlik, araştırma sonuçlarının sayısal olarak test edilmesidir. Nitel araştırmada ise araştırmacının, araştırdığı konuyu objektif olarak gözlemleyebilmesidir. Bir araştırmada olması istenilen durum güvenirliğin, farklı araştırmacılar tarafından uygulandığında aynı alan içerisinde aynı sonucu vermesidir. Nitel araştırmada iç geçerlilik, araştırmacının belirlediği kategorilerle yorumların doğrularla örtüşesine ve gerçeği yansıtmasına bağlıdır. Nitel araştırmalarda iç geçerliliği artırabilmek için gözlemin birden fazla kişi tarafından yapılmasında fayda vardır. nitel araştırmalarda dış geçerlilik ise nicel araştırmalardaki gibi sonuçları genellenebilirliğine bağlıdır (Büyüköztürk *vd.,* 2018, s. 265).

Yapılmış olan araştırmada ölçme hatasının düşük olması, araştırmanın güvenirliğin yüksek olduğuna kanıttır. Bu araştırmanın geçerlik ve güvenirliğinde nitel araştırma ilkeleri dikkate alınmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bulgular

Anarşist Eğitim Anlayışı

Anarşi, genellikle hükümetsiz toplum, anarşizm ise, bunu gerçekleşmesini amaçlayan toplumsal felsefe olarak tanımlanır. Bütün anarşistler dışsal hükümetin ve devletin meşruluğunu reddeder, dayatılmış siyasi otoriteyi, hiyerarşi ve hâkimiyeti mahkûm ederler. Anarşizmin nihai hedefi olarak düşünülebilecek "insanların potansiyellerini" tam olarak kullanabilecekleri özgür bir toplum düzeni ideali, insanların potansiyellerini gerçekleştirebilecekleri ve potansiyellerinin açığa çıkmasını mümkün kılacak alternatif bir eğitim idealini de beraberinde getirmektedir (Marshall, 2003, s. 26). Anarşist pedagoglar, eğitimin dıştan müdahalesine karşıdırlar. Benimsenen eğitim kavramının gerek günlük hayatta gerekse eğitim bilimlerindeki kullanımına karşı çıkarak kavramsal kargaşa yarattığını savunmaktadırlar.

Anarşizmin eğitime bakışı 19. ve 20. yüzyılın birkaç ünlü anarşistinin görüşleri ele alınarak anlatılmıştır. Bunlar arasından Godwin, insan aklının kurumları kuşatması gerektiğine inanmasından dolayı; adil bir düzene ancak akıl ile kavuşulacağını düşünmektedir. Stirner, bireylerde özgürlükçü düşüncenin nasıl olacağını sorgularken "kafadaki tekerlek" olarak isimlendirdiği "düşüncenin bireye sahip olması" durumunun eğitimle belirli bir düzeye kadar önlenebileceğini ancak asıl çözümün kişilerin kendi iradelerinin düşüncelerine hükmedebilmesiyle gerçekleşebileceğini ifade etmektedir. Catherine Baker ise yalnızca zorunlu eğitime değil aynı zamanda düşünce modellerine, adaletsizliğe, korkuya, yetişkinlerin çocuklar üzerinde kurdukları baskıya, öğretmenlere ve standartlaşmaya "hayır" da demektedir (İnal, 1992, ss. 804-805).

Anarşist eğitimcilerin genel olarak savundukları görüş, bireyin özgürlüğüne müdahale eden her şeye karşı durmaktır. Onlara göre, eğitim öğrencileri "disipline" etmemeli, onlara tam manasıyla bir özgürlük sunmalıdır. İktidarlardan bağımsız, özgürleştirilmiş bir toplum kurulacaksa şayet bu toplum öğrencilerin dünyası içinde var olacaktır. Eğer öğrenciler için her şeyden önemli bir şey varsa o da özgürlüktür (Hern, 2008, s. 39). Hiyerarşik devlet yapısı bilimi tahakküm altına alarak, toplumsal denetim yolu ile devamlılığını sağlar. Devlet burjuva

sınıfının temsilci olduğu için, eğitim zorunlu boyun eğmeyi sağlayacak, sömürüyü gizleyecek şekilde düzenlenir düşüncesinden dolayı, zorunlu devlet eğitimine karşı çıkılmaktadır (Sökmen, 2012, s. 230). Anarşistler devlet tarafından yapılan eğitimin insanın zihnine yönelik yapılan bir baskı olduğunu bunun sonucunda insanın kendi düşüncesinden ziyade dayatılmış olan kalıplaşmış düşünce sistemini benimsetmeyi amaçladığını söylemektedirler. Eğitim sonucunda ortaya çıkan bu kalıplaşmış insan tiplemesi devletin işine yarayacak böylelikle devlet, kendine köle yetiştirmiş olacaktır. Anarşistlerin, eğitimin devlet tarafından kontrol edilmesine tahammülleri yoktur.

Anarşistler, eğitim ve yetiştirmenin pratikte devlet tarafından tekelleşmesine karşı çıkmışlardır. Çünkü tekelleşme sayesinde çocuk eleştirel düşünceden yoksun ve bireyselliğini kazanmaktan mahrum olarak yetiştirilir. Bu da bireyin mevcut tahakkümün ve hiyerarşik yapının bir kölesi olmasına neden olmaktadır. "Yasal zor uygulama hakkının" devletçe başarılı bir biçimde tekelleştirilmesi, anarşistlere göre, devletin ya zor kullanarak ya da zor kullanma tehdidi savurarak, kendisine uyulmasını sağlamasına yarar; eğitim ve yetiştirilme kurumlarının tekelleştirilmesine ise amaçlı ve hedefli yönlendirilmeler ve koşullandırılmalar sonucunda "gönüllü bir kulluk-kölelik" yaratır. Kropotkin, Bakunin, özellikle de Tolstoy, Stirner ve Landauer'in düşünceleri bu olumsuzlukları gözler önüne serer niteliktedir (Cantzen, 2017, s. 198).

Kropotkin, mevcut düzenin sorunlarının kaynağına ilişkin farklı bir bakış açısını dile getirmektedir. Düşünüre göre, eğer çocuklarımız sağlam bir eğitim-öğretim alırlarsa, üretimin üst düzeyini onlar yerine getirip ve aşağılanmazlarsa, her çocuk bilimsel eğitim dışında bir el sanatı öğrenirse, kamu işlerinde de diyalogları olursa, komşularımızın güçlük ve sıkıntılarına candan ilgi gösterirsek, polise de yargıca da hapishaneye de infaza da ihtiyacımız olmaz ve böylelikle toplum karşıtı fiiller daha tomurcuk halindeyken engellenebilir (Erol, 2011, s. 42).

Tolstoy'a göre halkın eğitime gereksinimi vardır ve halkın bilinçaltında eğitilmek arzusu yatmaktadır. Eğitilmiş zümre ve devlet adamları, kendi bilgilerini basit halka aktararak onları kendi doğrularınca yetiştirmek istemektedir. Neticede, eğiten zümre ile eğitilen zümrenin gayelerinin örtüşmesi beklenirken bunun tam aksi durum ortaya çıkmaktadır. Eğitimciler, halk için neyin iyi neyin kötü olduğunu iyice araştırmalı ve bu arada halkın memnuniyetsizliğini ifade etmesine imkân sağlayarak onlara özgürlük tanımalıdır. Kısacası, eğitim metodunun tek kıstası özgürlük olmalıdır (Cankorel, 2007, s. 100).

Bakunin'e göre ise çocukların yetiştirilmesi ve eğitimi anneye emanet edilmeli, ama özünde toplumun ilgi alanı içinde kalınmalıdır. Herkesin eğitimi, insanlığın özgürleşmesinin

ayrılmaz bir koşuludur. Eğitim sistemi sadece mevcut farklılıkları ortadan kaldırmakla kalmaz her iki cinsiyetten her çocuğu düşünce ve çalışma hayatına hazırlar (Balkaya, 2015, s. 21).

Stirner'a göre "ben"i korumanın, özgür kalmanın yolu zihnin otoritelerden arındırılmasından ya da kendi deyişiyle otoritelerin "kafada tekerlek" oluşturduğu müsaade etmemekten geçmektedir. "Kafadaki tekerlek", otorite tarafından oluşturulmuş eğitim sistemi tarafından biçimlendirilmiş insanın zihninde yer eden, ona sahip olan ve hükmeden, onun "ben"e ulaşmasını ve kendini korumasını önleyen düşünceleri; ne yapması gerektiğini söyleyen ahlaki buyruğu ifade etmektedir. Eğitilmiş insan özgür insan ayrımı yapan Stirner'e göre, eğitilmiş insan zihninde tekerlekler oluşturulmuş insandır. Oysa özgür insan "ben" in farkına varmış olan insandır. Eğitilmiş insan için bilgi, bir karakter formasyonudur ve bu yönüyle "ben"e başkalarının, devletin, dinin ya da diğer otoritelerin sahip olmasına rağmen tanıdık kafadaki tekerlek olarak yorumlamaktadır (Bakır, 2017, s. 245).

Anarşizmde mevcut eğitim, otoriteye hizmet etmek yerine bireyin özgürlüğüne hizmet etmelidir. Kemal Bakır, *Eğitim Üzerine Anarşist Bir Yaklaşım: William Godwin ve Ulusal Eğitimin Eleştirisi* adlı makalesinde bu durumu şöyle ifade etmektedir:

> Geleneksel eğitim anlayışı bireyi, sözde bir toplumsal düzenlilik uğruna, resmi ideoloji doğrultusunda devlete iyi birer yurttaş yetiştirmeyi ve bu kalıba göre biçimlendirmeyi hedefler. Bu bağlamda doğal eşitlik, bireysel ilgi, istidat ve yetenekler ve dolayısıyla da bireysel özgünlük ve özgürlükler görmezden gelinir, kısıtlanır. Oysa insanı insan yapan kendi insani, doğal, spontane nitelikleridir. Her bir birey doğal olarak eşit olmakla birlikte farklı niteliklere sahiptir, insanın özgürlüğü özgünlüğünde saklıdır. Özgürlükçü bir teori olarak anarşizm, bizzat kural tanımazlık biçimindeki kendi karakteristiğine binaen geleneksel eğitim teorilerine karşı çıkarak insanı biçimlendirmeyi değil, herhangi bir biçim, kalıp ve kuraldan kurtarmayı hedefler (Bakır, 2008, s. 137).

Anarşistlere göre, en genel anlamıyla eğitim, insanın eşitlik yasasını ve ilerleme ihtiyacını temel alan etkinliği demekti. Anarşist öğretimin hedefleri, yetişkinlerin örgütlerinin somut siyasal programlarına bağlı değildir. Anarşistler için özgürlüğün antropolojik boyutu çok daha önemlidir (Klemm, 1999, s. 115). Anarşistler bireyin bilgi alımına karşı yapılan her türlü müdahaleyi reddetmekte ve bilgilenme sürecini bireyin kendi ihtiyacı, istek ve yararına bırakmaktadır. İnsan doğası gereği özgündür bunun içindir ki eğitim, insanın "bireyselleşme" ihtiyacını gerçekleştirmesine katkı sağlamalıdır. Çünkü eğitimin işlevlerinden biri de kişiliği var etmedir.

İnsan doğası gereği gizemli bir yapıdadır ve keşfedilmesi gerekmektedir. İnsan olmanın kendini gerçekleştirip kişilik kazanmanın getirilerinden biri de bireyin düşünce hürriyetidir. İnsanın kendi varlığını hissedebilmesi için özgür olması gerekmektedir. Şayet

kuşatılmış olarak hissederse bu onun varlığına hakaret olur. İnsan düşündüğünü, seçtiğini, inandığını ifade etmek ihtiyacındadır. Kendisini ifade etme gibi insani bir ihtiyacın kökleri toplumsal ve ferdidir.

İnsan kendini ifadeden mahrum bırakıldığında insanın tabiatı çarptırılmış, engellenmiş, bozulmuş olur. Böyle durumlarda farklı ifade yolları benimsenir ya da içe kapanır. Her iki halde de insan, tabiatına dönük güçlü bir tehditle karşı karşıyadır (Tozlu, 2003, s. 192). Bunun içindir ki anarşistler insanın doğasına yapılan her türlü müdahaleye karşı çıkmaktadırlar. Anarşist eğitim anlayışı ise devlet dahil her türlü otoriteyi bireyin özgürlüğüne saldırı olarak gören; var olan herhangi kurum ve kuralı bireyin özgürlüğüne ve özgünlüğüne müdahale sayan bir görüştür. Hatta bazı anarşistler çocuklarını okula göndermeyecek kadar ciddi ve inançlı bir savunma yapmaktadırlar (Klemm, 1999, s. 115).

Bireylere dayatılan eğitim "kişinin kendisi olmaktan çıkışını" kusursuzlaştırma gayretlerini gizlemektedir. Yetiştirilen genç ya da çocuk, yapması gereken şeyleri, gönüllü, kendi isteğiyle, başına buyruk bir seçim sonucu yaptığını sanacak kadar koşullandırılıp, tepeden tırnağa yönlendirilmektedir. Eğiticinin iradesinin yetişme çağındaki çocuğun iradesinin yerine geçince, eğitim de başarılmış sayılmaktadır (Cantzen, 2015, s. 207). Bu durum eğitimin nihai hedefi gibi görülse de aslında bireyin varlığına ve benliğine yapılan bir müdahaledir. Anarşist eğitimciler özgür bir eğitimi savunmakla beraber geleneksel olan öğretmen-öğrenci ilişkisini reddederler. Çünkü bu ilişkide otorite kurup çocuğu baskı altında tutarak eğitici kendi iradesini çocuklara benimsetmeye çalışmaktadır. Oysaki öğretmen öğrencilere rehber olmalıdır.

Anarşist pedagoji, anarşist siyasal ve sosyal hareketin bir parçası, yani devrimci bilincin ifadesidir. Büyük ölçüde kurumlara yöneltilen açık bir eleştiridir. Diğer bir noktada anarşistler, öğretim ve eğitim üzerindeki devlet ve kilise tekeline işaret ederler. Kendini garantör olarak gören devlet ve kilise, pedagojinin değil çıkarların peşinde olmakla suçlanır (Yayla, 2011, s. 126). Çünkü devlet okullarda eğitim yoluyla kendi istediği modele göre insan yetiştirmeye çalışmaktadır. Devletin eğitim dediği şey anarşistlere göre devletin bir propagandası bir dayatmasıdır.

Bu bağlamda anarşist okul pedagojisi devletin zorunlu eğitimine yönelik açık bir eleştiridir. Bu eleştiriler şöyle özetlenebilir:

1. Öğretimin geleneksel organizasyonu, eğitimci olan öğretmenin özgürlüğünü kısıtlayıcıdır. Özgürlükçü öğrenim için öğretici özgür olmalıdır.
2. Pedagojik süreç, bürokrasinin kontrolü altındadır.

3. Öğretim ve eğitim konularında devlet ve dinin tekeli hakimdir.

4. Öğretim ve eğitimin garantörü olan devlet ve din kurumları kendi siyasal çıkarlarının peşindedir. Okul, devletin bir iktidar aracıdır. Okulda itaati öğrenen çocuk, bu itaat aracılığıyla devlete itaat etmeyi öğrenir.

5. Devlet ve din kurumları hiçbir zaman özgür birey ve özgür topluma yönelen eğitim faaliyetlerine imkan sağlamaz.

6. Devlet eliyle düzenlenen müfredat milliyetçi, emperyalist ve ekonomik çıkar politikaları bağlamında düzenlenmiştir. Sınıf bilincinin ve toplumun yeniden üretimine hizmet eder (Klemm, 1999, s. 114).

Anarşist pedagojinin ulaşmak istediği nihai hedef özgür ve otonom insan yaratmaktır. Merkeze insanı koyan eğitim, devlete ya da başka iktidar odağına bağlı olarak yürütülemez. Çünkü bir iktidara bağlı olarak yürütülen eğitimin merkezinde daima söz konusu iktidarın çıkarları olacaktır (Korkmaz, 2015, s. 33). Eğitimde devletin kontrolü tehlikelidir. Eğer yönetim faşistse öğrenciler faşizmi öğrenecekler; komünistse öğrencilere komünizmi vaz edecektir; kapitalistse kapitalizmin mükemmelliğini anlatıp duracaktır; yine planlamaya inanıyorsa öğrenciler de planlamaya değin her şeyi öğreneceklerdir (Hern, 2008, s. 41). İnsan yalnızca bilgiyle değil, bağımsız bir kişilikle donanmalıdır. Anarşistler, okul yükümlülüğünün en tutarlı muhalifleri olmuşlardır. Anarşistlere göre, devlet ve kilise hiçbir zaman özgür birey ve özgür topluma yönelen bir öğretim faaliyetinin koruyucuları olmamışlardır. Devlet eliyle düzenlenen müfredat daha çok, pedagojik niyetin aksesuardan öteye geçmediği milliyetçi, emperyalist ve ekonomik çıkar politikaları bağlamında kavranmıştır (Klemm, 1999, ss. 114-115).

Cantzen, *Daha Az Devlet Daha Çok Toplum* adlı eserinde bazı anarşist eğitim kuramcılarının okul hakkındaki görüşlerini şu şekilde bir araya getirmiştir:

Francisco Ferrer, okulların çocukları her türlü batıl inanç ve saçmalığa karşı koruması gerektiğini vurgular. Ayrıca öğrenciler hem devlet tahakkümünün hem de ekonomik sömürünün nedenleri konusunda aydınlatılmalıdır. Okullarda çocuklar serbest düşünebilen, olaylar karşısında kendi özgür düşüncelerini geliştirip kullanabilen, birer düşünce varlığı olarak yetiştirilmelidir. Bu amaçla öğretmen çocuğa düşünce tohumları ekmeli ancak bundan sonra kendi gelişme yönünü tayin etme olanağını çocuğa bırakmalıdır.

Bakunin ise mevcut okulları eleştirirken kendi anarşist düşüncelerine uygun bir okul formu önerir. Çocuk eksik ve yetersiz bir varlıktır ve bu nedenle öncelikle eğitilerek özgürlüğü öğrenmesi gerekir. Çocuğun özgürlüğü öğrenmesi, anarşist ilkelere göre oluşturulmuş okullarda gerçekleşir. Çocuğu kusursuz ve tamamlanmış bir insan olacak şekilde yetiştirmek anarşist anlayışa uygun eğitim ilkelerini benimsemekle mümkündür. Bu ilkelere

göre yetiştirilen çocuk otorite baskısından kurtarılmış ve adım adım kişiliğini ortaya koyarak, kusursuz özgürlüğe doğru yol almış olur.

Stirner, devlet-kilise ikilisinin uyumcu-uzlaşmacı tarzda bir eğitim anlayışı geliştirdiklerini ifade eder ve bu durumu eleştirir. Ona göre eğitim, insanların içinde özgürlük fikri uyandırmalı, böylelikle de özgür olanların, bağımsızca kendilerini her seferinde yeniden kurtarabilmelerini sağlamalıdır. Stinner'in anarşist eğitimcilerden farkı bir eğitim hedefinin olmaması bununla birlikte inanç ve düşüncenin kafalara işlenmesini reddetmesidir. Yetişkin ve çocuk arasındaki ilişki otoriteye dayalı değil aksine eşit haklara göre olmalıdır. Çocuk özgür bir varlık olarak kabul edilmeli, kendisi belli bir inanç ve öğretiyle, hatta devlete karşı anarşist görüşlerle bile koşullandırılıp yönlendirilmemelidir.

Landauer'e göre okul, "militarizmin öncüsü" dür. Okul çocukların ruh ve zihinlerini tekdüzeleştirip aynılaştırır ve disiplin altına alarak kontrol eder. Çocukları bireysel farklılığı ve özelliği dikkate almayıp onları rekabete alıştırır. Landauer, devlet ve papazlarla yönetilen okulların yerine alternatif olarak "okul kooperatifleri" kurmayı önerir.

Tolstoy ise eğitim öğretim kavramı yerine yetiştirme kavramını koymuştur. Köylü çocukları eğitmek için *Yasnaya Polyana* adında bir okul kurmuştur. Kurmuş olduğu bu okulda eğitici ile öğrenci arasındaki ast-üst ilişkisini büyük ölçüde ortadan kaldırmayı amaçlamıştır. Eğiticinin otoritesini ortadan kaldırmayı hedeflemiştir. Tolstoy'un eğitim öğretime dair yenilikçi görüşleri, kendi düşüncesindeki özgürlükçü yanı onu değerli bir anarşist eğitimci yapmaktadır (Cantzen, 2015, ss. 198-205).

Anarşistler eğitimde değişim için mevcut okulun dönüşümünü değil, kendi ilkeleri ve ideallerine uygun yeni okulların kurulmasını seçmişlerdir. Aynı zamanda mevcut okulun reforme edilemeyeceğine dair görüşlerini de bu seçim ile göstermişlerdir. Sorunun çözümü devletin düzenli okul sistemi dışında alternatifler bulabilmek olarak görmüşlerdir (Klemm, 1999, s. 113). Çünkü eğitim, bilim ve okul tek başına yeniden yorumlanması gereken bir bilim alanı ya da kuramsal bir düzenek değildir. Ulaşılmak istenen tahakkümün olmadığı bir toplumdur ve bu amaca ulaşmada eğitim ve okul bütünüyle yeniden yorumlanmalıdır (Korkmaz, 2015, s. 32).

Anarşistlere göre; adalet, eğitim, güvenlik gibi toplumsal yaşam için zaruri kurumlar devlet tekelinden çıkarılırsa bu istismar ve sömürü de son bulacaktır. Devletler olmazsa ve yerine anarşist bir düzen inşa edilirse; eğitim, hukuk, emniyet gibi toplumsal ihtiyaçlardan olan kurumlar da olması gerektiği gibi, güç sahiplerinin çıkarları için değil, yalnızca insanlık

namına işleyecektir. Eğitim sadece insanı âlim etmek için, emniyet yalnızca insanı korumak için, hukuk varlıklı-fakir ayrımı gözetmeksiniz adalet için çalışacaktır (Şahin, 2016, s. 9).

Anarşistler, özgür toplumun oluşturulabilmesi için insanın eğitime muhtaç olduğunu bugün de düşünmeden edememektedirler. Bütün eğitim sistemlerinde olduğu gibi anarşist anlayışa dayalı eğitimde ya da özgürlükçü pedagojide de çocuğun, büyük ya da yetişkin gibi kendiliğinden, içinden geldiği gibi davranabileceği ve başına buyruk olabileceği ilkesi geçersiz kılınmış, çocuğun dıştan, yabancı bir belirleme olmaksızın kendi kararlarıyla eylem yapma ve davranma yeteneğinden yoksun olduğu (dolayısıyla zorlanmazsa inançlı bir anarşist olmayacağı) varsayılmıştır (Cantzen, 2015, s. 208).

Tolstoy'un Anarşist Eğitim Anlayışı

Tolstoy, derin felsefi ve maneviyat ruhuyla aşılanmış fikirleriyle, Rus eğitim sisteminin önde gelen hümanist reformcularından biri olarak kabul edilmektedir. Tolstoy'un eğitimini, pedagojik antropoloji, kişisel odaklı eğitim, kültürel pedagoji, şiddetsiz pedagoji, insancıl kişisel pedagoji vb. gibi (Gerashchenko, 2018, s. 2) kavramlarla isimlendirmek mümkündür. Tolstoy, 19. yüzyılın en çok dikkate alınması ve üzerinde araştırılma yapılması gereken biridir. Tolstoy daha çok edebi yönüyle bilinmektedir. Oysaki onun eğitim ve öğretim adına kayda değer görüşleri bulunmaktadır.

Tolstoy, yaşadığı dönemde eğitime dair faklı ve alternatif düşünceleriyle farklılık yaratmaktadır. Bu farklılık onun kendi hayat felsefesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Şiddete ve savaşa kesin bir dille karşı çıkan Tolstoy, anarşizmin, halk arasında şiddetle özdeş bir düşünce olarak anılmasından dolayı kendisine anarşist denilmesinden pek hoşlanmamış ve hakiki bir Hristiyan olarak anılmayı tercih etmiştir. Fakat özgürlüğü edebi bir dille ve rasyonel bir biçimde savunmasından, bilhassa da şiddetin yanı sıra devleti ve mülkiyeti reddetmesinden dolayı en büyük anarşist düşünürlerden biri olarak kabul edilmiştir (Bakır, 2017, s. 106). Tolstoy, *Savaş ve Askerlik Üzerine* adlı eserinde kendisine yöneltilen bu ithamları şu şekilde dile getirmektedir:

> Yurtseverliğin yalnızca İsa'nın ideal öğretileri ile değil, Hristiyan toplumun en düşük ahlak kuralları ile bağdaşmazlığı konusunda birkaç kez yazmak zorunda kaldım ve her seferinde ileri sürdüğüm kanıtlar ya suskunlukla, ya da görüşlerimin anarşizmin, mistisizmin ve kozmopolitliğin ütopik bir ifadesi olarak görülüp, kendini beğenmiş bir tavırla karşılandı. Sık sık, düşüncelerim kısaltılmış biçimde yinelendi ve "kozmopolitlik" kelimesi benim tüm kanıtlarımı çürütüyormuşçasına, tüm bunların kozmopolitlikten başka bir şey olmadığı eklendi (Tolstoy, 2009b, s. 63).

Tolstoy'a göre şiddetsizlik ideali, direnmek için de olsa anarşistlerin şiddet amaçlarına başvurma yollarını kapattığı gibi, devletin şiddet tekelinin gerekçelerinin benimsenmesini de dışlamaktadır. Tolstoy, her türlü şiddeti kesinlikle reddederek, bu yoldan anarşist çıkarsamalara ulaşmaktadır. Bunun için ki Tolstoy eğitimi "bir kişinin öteki kişiye zorla, şiddet yoluyla etki etmesi." (Cantzen, 2015, ss. 98-195) olarak tanımlamaktadır. Devlet eleştirisini "Yönetimlerin yokluğunu gerçekten de anarşi anlamına geleceğini kabul etsek bile (ki bu anlama gelmiyor) hiçbir anarşi, yönetimlerin halklarını getirmiş oldukları ve getirme yolunda oldukları şu andaki durumdan daha kötü olamaz." (Tolstoy, 2010, s. 54) sözleriyle dile getirmektedir.

Tolstoy anarşist fikirlerle İncil'deki sevgi kavramını birleştirerek "sevginin insanlar arasındaki tek münasebet unsur olduğunu." (Songar, 1983, s. 444) söylemiştir. Tolstoy, ilahiyatçılarla sürdürdüğü tartışmaları sonucunda resmi Hristiyanlık inancına duyduğu güvensizliğin yersiz olmadığını görmüştür. Tolstoy, İncil'in özüne bağlı kalarak yorumladığı Hristiyanlığı anarşizmle bütünleştirmiştir (Tolstoy, 2005, s. 1). Yasnaya Polyana'da bilinen Hristiyan estetiğinden daha da uzaklaşmıştır. Tolstoy'un bunu yapmasının nedeni, 'kilise Hristiyanlığı' olarak adlandırdığı gerçekliğin mistik yapısını reddetmesidir (Tolstoy, 2005, s. xxi).

Hükümet ve din kendilerine riayet edecek insanlar yetiştirmeyi istemektedir. Bu hipnotize edip uyutma işlemi ilköğretimde başlar, okullar bunu gerçekleştirmek için yapılmıştır. Okullarda çocukların kafalarına insanlığın modern bilinciyle tamamen çelişiği olan atalarının dünya görüşü sunulmaktadır. Bir devlet, çocuklara boyun eğmenin bir görev olduğunu dine ve kutsal olan şeylere vurgu yaparak öğretirken; Cumhuriyet rejiminin olduğu ülkelerde ise çocuklara batıl ve zalim bir yurtseverlik inancı ile iktidardaki otoritelere aynı şekilde itaat etme zorunluluğu öğretilir (Tolstoy, 2005a, s. 179).

Tolstoy, Hristiyan anarşizminin önemli bir temsilcisi olarak görülmektedir. Hristiyan inancının özündeki bireycilik ve bunun kurtuluş yolu olduğu inancı, Tolstoy'un argümanlarında kendini bulmaktadır (Çaha & Şahin, 2013, s. 398).

Tolstoy'un düşüncelerinin anarşist nitelikler kazanmasında hayatındaki iki önemli olay ön plana çıkmaktadır. Bunlardan birincisi Avrupa'ya yaptığı gezide gördüğü idam sahnesidir. Bu sahneye şahit olmasıyla birlikte Tolstoy devletin, hangi şekliyle olursa olsun, insanlar üzerinde bir zulüm aracı olarak kullanıldığına kanaat getirmiştir. Aynı dönemde Tolstoy, Paris'e yaptığı seyahatte anarşist düşünür Pierre Joseph Proudhon'la tanışır. Proudhon ile temasları sonrası devletin zalim yapısı üzerine kanaati daha da olgunlaşır. Anarşist düşünce

hakkında bu düşünceyi ilk kez tanımlayarak kullanan Proudhon'la, başta eğitim olmak üzere, pek çok konuda yakın bir fikir alışverişine giren Tolstoy, Proudhon'un anarşist düşüncelerinden oldukça etkilenir. Bu etki fikirlerine yansıdığı gibi eylemlerine de yansır ve Rusya'ya döndüğünde çiftliğindeki köylü çocukları için açtığı okulda edindiği bilgileri uyguladığı alternatif bir eğitim deneyinde uygular. Bu dönemle birlikte Tolstoy artık bir anarşistin diliyle konuşmaya başlamıştır (Göçen, 2014, s. 48).

Tolstoy'un, insanların doğuştan iyi ve değerli olduğu görüşü anarşist bakış açısını benimsediğine kanıt olarak düşünülebilir. Ona göre dünyada meydana gelen kötülükler, aksaklıklar yanlış düşünce tarzına yönlendirilmekten geçmektedir. Sergey Tolstoy, *Oğlu Tolstoy'u Anlatıyor* adlı eserinde bunu şu şekilde dile getirmektedir:

> Sanırım ki, babamın 1870 yıllarında delilere değin anlattığı fıkralar, sonradan ortaya koyduğu dünya görüşünün temelindeki tohumlardır. Ona göre, dünyadaki bütün kötülükler yanlış düşünce tarzından ileri gelmektedir. İnsanlar doğuştan kötü değildirler, gelgelelim, yanlış düşündükleri için hayatlarında olumsuz ve bu insanlar da ruh hastaları gibi sorumsuzlardır (Tolstoy, 1990, s. 102).

Tolstoy'un eğitim anlayışı her zaman dini ve siyasi görüşleriyle ilişkilendirilmiştir. 18. ve 19. yüzyılların Batı Avrupa pedagojisi açıklık ilkesini basit bir şekilde uygulamıştır. Tolstoy, uyguladığı eğitim sisteminde öğrencilerine çeşitli resimler/fotoğraflar gösterip buna dayanarak öğrencilerin bilimsel kavramlar oluşturmalarını ve mantıksal bağlantılar kurmalarını sağlamaya çalışmıştır (Gerashchenko, 2018, s. 5). Tolstoy, dönemin popüler eğitiminin aksine çocuğu merkeze alan özgün bir eğitim sistemi savunmaktadır. Gençliğinde Rousseau'dan ve orta yaşlarında Kant'tan etkilenen Tolstoy, yaşamı boyunca, doğal ahlak yasasına dair sarsılmaz bir inanca sahip olmuştur.

Rousseau'nun yanı sıra Tolstoy, Pestalozzi ve Froebel'in eğitsel düşüncelerinden de etkilenmiştir. Ancak belirli bir yönteme bağlı kalan öğretmenlerin, öğrencilerinin ilgi alanlarına uygun davranmayacağına inandığı için kuramsal bir öğretiyi eğitim düşüncesinin içerisinde sindirmemiştir. Tolstoy, pek tanınmayan Alman yazar Berthold Auerbach'tan da çok etkilenmiştir (Moulin, 2018, ss. 38-39).

Pedagojik anlayışında Tolstoy, Gestalt öğretisini öngörür. Çocuk iyi ve kötü arasındaki ayrımı bilinçli bir şekilde bilirse kendini ve etrafındaki dünyayı tanıyabilir (Gerashchenko, 2018, s. 9). Bunun yanında Tolstoy, pedagoji anlayışında çocuğa zorlama yerine kendi kendine sindirmeyi, sınav yerine evrimi, toplumun kanunları yerine çocuğun isteklerini, görenekler yerine geleneklerin gerekli olduğunu belirtmektedir. Organik taleplerin yanında psikolojik taleplerin olduğunu çocuğun ilk gelişme evresinde düzen değil anarşinin

yer aldığını bu anarşinin evrimin yaratıcı kaynağı olduğu, hiçbir eğitimin anarşisiz-karmaşasız olmadığını, bunun pedagoglar tarafından anlaşılması gerektiğini vurgulamaktadır. Organik ve psikolojik taleplerin çocukta uyarım yaptığı zaman çocuğun öğrenmeye hazır olduğunu ifade etmektedir (Işık, 1997, s. 257).

Tolstoy'u, büyük bir yazar, seçkin bir eğitim teorisyeni, belirli öğretim konularının metodist, pratik bir eğitimcisi olarak tanımlamak mümkündür. Tolstoy, genel pedagojinin sorunlarını çeşitli açılardan analiz etmektedir. Bu analizlerin sonucunda, dünya pedagojisinde kendine yer edinmiş bütünsel, özgün bir pedagoji fikri ortaya çıkmaktadır. Tolstoy'un pedagoji kavramının modern koşullarda da çok önemli olmasının birden çok nedeni vardır. Birincisi, "özgür birey" fikrinin somutlaştırılmaya ihtiyacı vardır. İkincisi, otoriter ve resmi eğitim yerine modern eğitime tabi olunmalıdır. Üçüncüsü, ahlaki kriz ve rehberlik kaybı karşısında, gençlerin manevi ve ahlaki eğitime olan ihtiyaçları artmaktadır. Dördüncüsü, hümanist pedagoji şu anda sadece öğretmen ve öğrenci arasındaki faaliyet sürecinde karşımıza çıkmaktadır (Gerashchenko, 2018, s. 3).

Tolstoy, yaşadığı dönemin eğitim anlayışıyla aynı görüşü savunmamaktadır. Devlet tarafından kontrol altında tutulan eğitim anlayışında yetişen çocukların aldığı eğitim ona göre kişinin özgürlüğüne bir hakarettir. Tolstoy, devletin desteğiyle oluşan bir eğitime kesinlikle karşı çıkmıştır. Bu karşı çıkış da onu anarşist bakış açısıyla değerlendirmemizi sağlamaktadır. Tolstoy, seçkin bir çevrenin "ayrıcalıklı, liberal toplumun" kendi bilimini, kendi yanlışlarını kendisine yabancı olan halka zorla benimsetmesini yadsımıştır (Rolland, 1993, s. 34).

Anarşist eğitimci Tolstoy, okulu çocuğun zihninde, kimsenin anlamadığı bir takım şeyleri öğrendiği, doğuştan kazandığı şivenin çok dışında bir tarzda konuşmaya (bu çoğunlukla çocuk için bir yabancı dil gibidir) zorlandığı bir yapı görünümünde olduğunu vurgulamıştır. Yine okulu, öğretmenin çocuklara düşmanca davrandığı bir yer olarak görmüştür. Ayrıca okullar; çocuğu sokakta, evde ve işte kazandığı bilinçsiz eğitimden mahrum etmelerinin yanı sıra onlara fiziksel anlamda da zarar vermektedir (Hern, 2008, s. 27-29).

Tolstoy, hükümetin okulları kurumsallaştırması ve onları denetlemesini eğitime yapılan büyük bir müdahale olarak görmüştür. Tolstoy'a göre tahakküm altında tutularak yapılan hiçbir eylem insanları mutlu edemez. Tolstoy'un sevgiye verdiği değer aşikârdır. Eğitim kavramının özünü, bir insanı kendi gibi kılma arzusu olarak yorumlayan Tolstoy; "bir insan bir diğerini sadece eğitimin yokluğundan oluşan cehaletten yararlanarak zorlayabilir ve sömürebilir" der. Bu konuda tek ayrıcalık insanın kendisinin, kendine özgü bir yeteneğinin

bulunmasıdır. Bu yeteneği de insanın ne kendisi ne de yeteneksiz bir kişi saptayabilir. Ancak yeteneğinin ne olduğunu bilen kişiler, senin de yeteneğini fark edip senden yeteneğini geliştirebileceğin uğraşa kendini adamanı isteyeceklerdir (Tolstoy, 1990, s. 217). Bunun içinde birey özgür olmalıdır.

Özgürlük kavramı Tolstoy'un eğitim anlayışının en temel ilkesi olarak kabul edilmektedir. Tolstoy eğitim üzerine yaptığı her çalışmada özgürlük kavramını vurgulamış, eğitimin gönüllü olmasını, hiçbir otorite tarafından bir yaptırıma dönüştürülmemesi gerektiğini ifade etmiştir (Karataş *vd.*, 2015, s. 6). Nitekim düşüncelerini yaymak için çıkardığı *Yasyana Polyana* adlı dergide "öğretimde tek bir ölçüt olduğunu kabul edelim: özgürlük." (Korkmaz, 2015, s. 39) demiştir.

Tolstoy'un eğitim adına kurduğu *Yasnaya Polyana* adlı okulda yaptığı faaliyetlerin hepsi çocuğun özgürlüğüne hizmet etmektedir. Tolstoy, çocuğu özgür bir birey olarak tanımlamaktadır. Çocuğun yetişkin öğreticinin otoritesi altında ezilmemesi gerektiğinin önemini yaptığı bütün uygulamalarında dile getirmektedir (Ducke, 2000, s. 534).

Tolstoy'a göre öğrenciler neyi öğrenmek istiyorlarsa onu öğrenebilmelidir. Çocuk okula geldiğinde öğrenmek istediğini öğrenme, öğrenmek istemediğini öğrenmeme noktasında özgür bırakılmalıdır. Bu duruma örnek olarak Tolstoy müzeler ve halk seminerlerini göstermektedir. Yani müzeler ve halk seminerleri belirli bir amaç için planlanmıştır. Kişiler burada yapılan etkinliklere katılıp katılmamakta serbesttir (Spring, 2017, s. 37).

Öte yandan Tolstoy, eğitimin ücretsiz ve gönüllü olması gerektiğine inanmaktadır. Çocuklar herhangi bir zorlama olmadan eğitime kendi rızalarıyla gönüllü olarak gelmelidir. Çünkü eğitim, alınan nefes kadar önemlidir. Eğer çocuk özgür olmazsa öğretmenin istediği şeyleri öğrenecektir. Bu durumda da bireyin varlığı yok sayılacak ve onun var oluşunu müdahale edilip seçme şansı bırakılmayacaktır. Anarşist bir bakış açısını benimseyen Tolstoy her türlü tahakküme karşı çıkması da bundandır. Tolstoy'un gönüllüğü benimsemesi zorunlu eğitime yapılan bir eleştiridir.

Her fırsatta bireyin özgürlüğünü ve özgünlüğünü savunan Tolstoy, "eğitim", "öğretim" ve "öğretme" kavramalarını yorumlamıştır. Eğitim–öğretim ve yetiştirilme kavramı Tolstoy tarafından ciddi şekilde sorgulanmıştır. Tolstoy, öğretmen tarafından doğrudan aktarılan bir öğretimin, öğrencileri hayatın doğal eğitsel imkânlarından mahrum

bıraktığını iddia eder. Öğretmen dar görüşlü olduğu takdirde öğrencileri olumsuz yönde etkileyecektir (Moulin, 2018, s. 138).

Tolstoy, eğitimi "bir insanın diğerini kendi gibi kılma eğilimi" olarak düşünür. Ona göre eğitimci "çocuğu eğitme gayretine soyunur çünkü bu eğilimin altında çocukluğun saflığını kıskanması ve onu kendi gibi kılma arzusu yatar ki, aslında bu, çocuğu heba etmektir." (Hern, 2008, s. 33) Tolstoy, bilgiyi veren ile alan arasında sınırlı kalacağı için öğretim kavramını eğitim kavramı içerisine almamıştır. Çünkü bu aktarımda öğrencinin katkısı olmayacaktır. Bu durum Tolstoy'un istediği bir eğitim şekli değildir.

Tolstoy, "öğretim" kavramının köklerinin aile, din, devlet ve üst tabakalara dayandığını iddia eder (Moulin, 2018, s. 138). Bu durumu bireyin varlığına hakaret olarak yorumlayan Tolstoy, bir kişinin diğerini kendisi gibi kılma eğilimine şiddetle karşı çıkmıştır. Eğitimin, kendisine benzetme dayatması Tolstoy'da karşılık bulamamıştır.

Tolstoy, mevcut eğitimi ilke düzeyine yükseltilmiş bir despotizme ulaşma çabası olarak yorumlamaktadır. Tolstoy'a göre eğitim-öğretim bir kişinin bir başka kişi üzerinde, bize iyi görünen insanlar yetiştirmek için zorlayıcı, örtük şiddete başvurarak etki kurmasıdır; yetiştirme ise bir yandan bilgi edinme ihtiyacını ve edinilmiş bilgileri başkalarına aktarma isteğini uyandırmayı hedeflemektedir. Tolstoy, bu hususu, "insanların belirli kalıp ve klişelere göre bile bile biçimlendirilmesi anlamındaki eğitimin verimsiz, haksız ve olanaksız olduğunu ispat etmek istiyorum. Eğitim hakkı diye bir şey yoktur." (Cantzen, 2017, s. 205) diyerek dile getirmektedir.

Böylece Tolstoy, yanlış düşünce tarzına yönlendirebileceği için eğitimin genel geçer tanımına karşı çıkmaktadır. Tolstoy'a göre "birinin diğerini, bizlerin olumlu bulduğu yönde şekillendirmesi anlamına gelen eğitim, baskı ve zorlamalı bir edimdir. Zira eğitim kendinde baskı kurma hakkını görür. Eğitim baskı altındaki kültürdür. Herhangi bir kısıtlılığın söz konusu olmadığı kültür ise özgür bir ilişki biçimidir." (Hern, 2008, s. 33) Tolstoy, eğitim kavramı yerine kültür kavramını koyarak meseleyi çözer. Bu konuda kültür, eğitim, öğrenim ve öğretim kavramları arasında açık bir ayrım yapılması gerektiğini ileri sürer (Spring, 2017, s. 48). Eğitimde zorlama olduğunu kültürün görerek yaşayarak edinilen bir kavram olduğunu savunmuştur. Üst tabakanın kendi çocuğunu yetiştirme yöntemiyle alt tabakanın yöntemi arasında farklılık vardır. Dolayısıyla her iki kesimin de ortak bir paydada birleşmesi olanaksızdır. Bunun için zoraki dayatma yoluyla verilen eğitim yerine kişinin seçme şansının olduğu bir "yetiştirme" süreci olmalıdır. Var olan eğitim sistemi kendine bir köle yetiştirmektedir. Kendi isteklerini dayatmakta ve kendine "itaatkâr bir kul" yetiştirmektedir.

Tolstoy, öğrenim ve öğretimin hem eğitime hem kültüre bağlı olduğunu ileri sürer. Ona göre öğrenim bir kişinin bilgisini başka bir kişiye iletmesidir; öğretim ise fiziksel becerilerin öğrenimidir. Tolstoy, öğretim ve öğrenimin özgür olduklarında kültür araçları olur. O halde öğrenme bir eğitim değil; kültür süreci olmalıdır (Spring, 2017, s. 48). Okulun sıkıcı ve aynı zamanda zorlayıcı müdahalesi olmadan çocuklar öğrenmek istediklerinde özgür bırakılmalıdır.

Öte yandan eğitim bizim değerler dünyasını anlamamızı sağlamaktadır. Eğiticinin rolü, bu anlamayı kolaylaştırmaktır. Tolstoy'un görüşlerinden hareketle denilebilir ki; eğitimin görevi, değerler dünyasını yeni kuşaklara anlatmak ve açıklamaktır. Eğitim bir kültürel aktarımdır. Eğitim, insanlara doğru düşünceler fikirler kazandırmalıdır. Zira insan, eğitimle yeniden oluşturulur, yeniden kurulur.

Tolstoy'a göre öğrenme süreci, kendi kendine kavramlar oluşturması için öğrenciye özgürlük tanımalı; okul, öğretmen ve öğrenciler arasında süren bir iş birliği aracılığıyla dünyanın doğal bir soruşturmasını teşvik ederek böyle bir eğitime aracı olmalıdır (Moulin, 2018, s. 137).

Tolstoy okulu, "alan kişilerle kültürü veren kişilerin bilinçli etkinliği" olarak yorumlamaktadır. Ona göre okulda müdahalenin olmaması, "kişiye, ihtiyaçlarına cevap veren istediği öğretimden yararlanmak ve istemediği öğretimden kaçınmak için tam özgürlük verilmesiydi." Böylece Tolstoy okulu, bir eğitim değil; bir kültür yeri olarak tanımlamaktadır (Spring, 2017, ss. 48-49).

Tolstoy'a göre dine bağlı olarak verilen eğitim yanlıştır. Eğitimin özü özgürlüktür. Eğitim ve öğretim halkın istekleri doğrultusunda yapılmalıdır. Eğer halk okuma, yazma ve matematik öğrenmek istiyorsa, okulun ve öğretmenlerin görevi bunu sağlamak olmalıdır. Halkın nasıl okutulacağı konusunda Tolstoy, öncelikle kitapların halkın diliyle yazılması gerektiğine vurgu yapar. İçerik olarak halktan söz eden kitaplar, halkın okuyacağı, anlayıp beğeneceği bir üslupla yazılmalıdır. Halkın dili iyi bilinmelidir. Halkın düşünceleri belirlenip halkın severek okuduğu kitaplar tespit edilmelidir. Mesela Tolstoy'un tarih öğretiminde düşünceleri şöyledir; Tarih öğretmeye en eski zamanlardan, halkın gündelik yaşantısıyla hiç ilgisi olmayan çağlardan ve olaylardan başlanılması yanlıştır ve yararsızdır. Bunu yerine tarih öğretmeye günümüzdeki olaylardan başlanılmalıdır. Çünkü en öğretici tarih günümüzü açıklayan tarihtir. Gazetede görülen bir haberi okuyup yorumladıktan sonra geçmişle bağlantı kurarak tarihin derinliklerine inilmelidir. Tarih eğitimi bu şekilde yapılırsa ilgi çekici ve öğretici olur ve böylelikle çocukta tarih bilinci gelişir (Kansu & Kansu, 2011, s. 161).

Tolstoy, halkın seviyesine inerek sade, anlaşılır ve gerçekten halkın ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde bir eğitim hayal etmiştir. Eğitim yaşama ait olmalıdır. Birey olarak yetiştirilmek istenen kişi kendi ihtiyaçlarına cevap verebilmeli ve günlük hayatını istediği gibi düzenleyebilmelidir. Yetiştiren kişi ise kendi hayatında yer vermediği bir uygulamayı kendi çocuğundan beklememelidir. Tolstoy, bu söylemle rol model olmanın önemine dikkat çekmektedir. Yetiştirilme sürecindeki birey sosyal ortamda kendisine bir rol seçer ve onun yaptıklarını yapar. Rol model ne kadar kaliteli ne kadar karakterli olursa yetiştirilen kişi de o kadar karakterli olur.

Yasnaya Polyana Okulu.

Pedagoji, Tolstoy'un temel ilgi alanlarından biri olmuştur. Bunun için Tolstoy, eğitim amaçlı 1857'de Orta Avrupa'ya, 1860-61 yıllarında da Almanya, Fransa, İsviçre ve İngiltere'ye seyahatler yapmıştır. Pestalozzi'nin eğitim kurumları, Marsilya'daki yoksul işçiler için açılan okul, Gotha ve Weimar'da Fröbel'in fikirlerine göre kurulmuş *Çocuk Bahçeleri* onu çok etkilemiştir. Gezilerinin sonucunu *Pedagojik Yıllar* adlı eserinde anlatmıştır. Rusya'daki okulların gerici, Avrupa'daki okulların da ezberci, pısırık, dejenere edilmiş, kral için dua eden çocuklar yetiştirdiğini düşünmüştür. O, hep Rousseau'nun anladığı anlamda, çocukların özgürce yetişebilecekleri bir okul kurmaya çalışmıştır (Ergün, 1985, s. 19).

Tolstoy yaptığı Avrupa seyahatlerinde değişik öğretim yöntemlerini incelemiştir. Marsilya'da da gazetelerle, müzelerle, kitaplıklarla, sokakla, yaşamla, "bilinçli" ya da "kendiliğinden" okul dışında olması gereken gerçek eğitimin okul yoluyla yapıldığını görmüştür. Onun kurmak istediği zararlı ve saçma bir kurum olarak gördüğü okulun karşıtı, kendiliğinden bir düzene sahip olan okuldur (Rolland, 1993, s. 33). Yasnaya Polyana'ya dönünce kurmak istediği okulun yükleneceği misyonda bu gözlemin büyük etkisi olmuştur. Yine Marsilya'da sekiz adet ilkokulu ziyaret ettikten sonra, genç beyinlerin eğitiminde benimsenen dar görüşlü, can sıkıcı yaklaşımların karşısında umutsuzluğa düşmüştür. Tolstoy Belçika ziyaretinde de okulları dolaşıp, fotoğraflar çekmiştir. Jena, Dresden ve Weimar'a uğramış, orada *Yasnaya Polyana Okulu'*na gelip çocuklara eğitim vermek için davet edeceği genç matematikçi Gustav Keller'le tanışmıştır. Son durağı Berlin olmuştur. Berlin ziyaretindeki izlenimleri, Yasnaya Polyana'da köylü çocuklar için okul açma kararı üzerinde çok etkili olmuş *Yeni Bir Hayat* (1851) isimli oldukça önemli bir romanın yazarı olan Berthol Auerbach'la temas kurmuştur. Tolstoy bu kitabın kahramanı olan soylu köy öğretmeni Eugen Baumann ile kendini özdeşleştirmiştir (Bartlett, 2017, ss. 149-150).

Hiç şüphesiz ki 1857 ve 1860'taki Avrupa gezileri ve okul ziyaretleri, onun görüşünü şekillendirmiştir. Bu gözlemleri sonucunda dile getirdiği "bir insanın eğitimindeki temel rol, okullar tarafından değil, hayat ya da sokak tarafından oynanmaktadır" ifadesi bugün de üzerinde düşünülmesi gereken bir ifadedir (Kansu, 2016, ss. 63-64). Tolstoy'un yapmış olduğu Avrupa seyahatlerinden edindiği izlenimler onun kurmak istediği okul fikirlerinin sermayesi olacaktır. Yapmış olduğu seyahatler de öğrencilerin ezbere dayalı bir eğitime zorlandıklarını görmüştür. Bir anlamda yaptığı gözlemler, Tolstoy'un nasıl bir okul kuracağından ziyade nasıl bir okul kurmayacağını belirlemiştir.

Avrupa'da öğretmenlerin hayal gücünden yoksun bir eğitim vermeleri, dayak cezasına başvurmaları, köylülere aşağı bir insan türü gibi davranmaları Tolstoy'u rahatsız etmiştir. Tolstoy, halkın eğitilmediği bir Rusya'da demiryollarını devreye sokmanın, telgrafların ve diğer çağdaşlaşma araçlarının insanlığın ilerlemesine katkı sağlamayacağını düşünmektedir (Bartlett, 2017, s. 147).

Tolstoy, anarşist bir pencereden hayata baktığı için insanın doğuştan iyi ve temiz olduğuna inanmaktadır. Ona göre, eğitimcinin görevi çocuğu bilgi yağmuruna tutmadan onun potansiyelini keşfetmesine yardımcı olmaktır. Kendini keşfeden birey kendi kişiliğini de geçekleştirebilecektir. Bu bağlamda Tolstoy'un *Yasnaya Polyana Okulu'*nu kurarken amacı kişinin kendini gerçekleştirmesini sağlamaktır.

Tolstoy'a göre Yasnaya Polyana çocukları arasında, belki de doğmayı bekleyen Lomonossov'lar, Puşkin'ler, Tolstoy'lar vardı. Bu el değmemiş ruhlara tohum atılıp filizlenmesini sağlamak gerekirdi. Eğitim konusunda esas olan, "eşitlik ve özgürlüktür" diyen Montainge'in bu ifadesini ilke edinmek gerekirdi. Alman, Fransız, İngiliz pedagoji metotlarının her bakımdan tersini söyleyip buna karşılık yenisini yapmak, özgünleştirerek Rusça'sını yapmak gerekirdi (Troyat, 2010, s. 304). Tolstoy'un hayali kültürel değerlerle donatılmış özgün bir eğitim sistemi kurmaktır. Bir ülkenin kültürünü üst tabakaların kültür derecesiyle ölçmek doğru olamaz. Rusya'da üst tabaka, Avrupa ülkelerinin üst tabakaları kadar belki de daha fazla kültürlüdür. Bundan ötürü Rusya onlardan daha az uygardır, demek doğru değildir (Tolstoy, 1990, s. 97).

Tolstoy, *On Popular Education (Popüler Eğitim Üzerine, 1875)* adlı eserinde kendi kurduğu okulunda nasıl bir yol izleyeceğini şu sözleriyle ifade etmiştir:

Popüler eğitim meselesini ele aldığımda, meseleyi doğrudan ve anlaşılır bir şekilde ilerletme arzusu ile okulumda bir öğretmen olarak, aynı anda iki soru ile karşı karşıya kaldım: (1) Ne öğretmeliyim? ve (2) Nasıl öğretmeliyim? (Tolstoy, 1904, s. 18).

Tolstoy, kurmak istediği okulda çocukların tabiatlarına uygun eğitim verilmesi gerektiğine inanmaktaydı. Tolstoy'un düşüncesi günümüz çağdaş eğitim anlayışında çocuğun gelişim özelliklerine göre planlanan öğretim programları ve kazanımlar üzerine inşa edilen "birey merkezli eğitim" anlayışıyla paralellik göstermektedir. Günümüz eğitim anlayışında da önemsenen bireyin ilgi ve ihtiyaçları Tolstoy'un uygulamak istediği eğitimin nihai hedefleri arasındadır. Tolstoy, her çocuğun içinde bulunan gizil gücün farkındaydı. Önemli olan bunun açığa çıkarılması ve bunun için uygun ortamın sağlanmasıydı. Çocukların yaratıcı olduklarına ve iyi bir eğitimcinin görevinin de çocuğun bu yönünü ortaya çıkartan kişi olduğuna inanıyordu.

Tolstoy'a kadar Rusya'da köylü çocuklarının böyle özgürlüğü temel alan bireyselleştirmeye yönelik bir eğitim alma imkânları olmamıştı. Tolstoy'un amacı o dönem uygulanan eğitimin yerine tamamen özgün pedagojik yöntemlere dayanan bir halk eğitimiydi. Sosyal adaleti gerçekleştirmek için imkânı olmayan köylü çocuklarını eğitmeyi hedeflemektedir. Bu durum eğitimin temel ilkelerinden olan "fırsat ve imkân eşitliği" ilkesine benzemektedir. Bu ilkeyle şartları elverişsiz yerlerden gelen çocukların diğer çocuklarla aynı eğitimi alması, eşitliğin sağlanması hedeflenmektedir.

Tolstoy'un kurduğu okulda, diğer okullardan farklı olarak alt üst ilişkisinin hiyerarşik yaptırımı yoktur. Yani bu okulda öğrenci öğretmenine bir şey sormak isterken çekinmemekte ve öğretmenin statüsünden korkmamaktadır (Cantzen, 2015, s. 205).

Tolstoy'un düşüncelerinde Jean Jacques Rousseau'nun 1762'de yazdığı ve çağdaş eğitimin manifestosu olarak kabul edilen *Emile* adlı eserin izlerini görmek mümkündür. Rousseau'nun amacı *Emile'*in ilk sayfalarında belirttiği üzere- sivil toplum içindeki insanın doğal bütünlüğünü veya birliğini korumaktır. Rousseau, medeni insanın ayrılık ve yabancılaşma sorununun giderilmesi gerektiğini savunmuştur. Tolstoy da Yasnaya Polyana için yazdığı eğitim makalelerinde, insanın farklı yeteneklerinin eğitim hedefinin birliğini ve doğal uyumunu ortaya çıkarması gerektiğini savunmuştur. Rousseau'yu bu fikirlerin kaynağı olarak kabul etmiştir (Orwin, 1993, s. 47).

Tolstoy halkı cahillikten kurtarmak, köylü çocukları eğitmek için *Yasnaya Polyana Okulu'*nu nasıl kurduğunu *İtiraflarım* adlı eserinde şöyle anlatmaktadır:

> Yurt dışından vatanıma döndüğümde köye yerleştim ve aklıma bir köy okulu kurma fikriyle meşgul olmak geldi. Bu meşguliyet benim eğilimlerime oldukça uygun düşüyordu; çünkü bu meşguliyette, edebiyat yoluyla aydınlatma fikri göze batan, o açıkça ortaya çıkmış olan yalancılık yoktu. Ben aslında o hep çözemediğim görev çerçevesinde dolaşıp duruyordum. Bu mesele ne öğreteceğimi bilmeden içimdeki öğretme arzusuydu. Edebiyatla olan ilgimin yüksek kademelerinde şunu anlamıştım ki, insan neyi öğreteceğini bilmiyorsa, öğretemez; çünkü görmüştüm ki, bunlardan her birisi başka şeyler öğretiyordu. Burada köylü çocuklarının öğrenmek istediklerini belirlemeyi kendilerine bırakarak bu güçlüklerden sıyrılabileceğime inanıyordum. Oysa ruhumun derinliklerinde çok iyi biliyordum ki, ben gerekli olan herhangi bir şeyi öğretemezdim; çünkü neyin gerekli olduğunu kendim de bilmiyordum (Tolstoy, 2009a, ss. 17-18).

Tolstoy, ifade ettiği gibi açtığı okulda ne öğreteceğini bilmediği için çocukları oldukça serbest bırakmıştır. Yöntem olarak bireysel özgürlüğü benimsemiştir. Okulun hayatın kendisi değil bir parçası olduğunu ve eğitimde okulların değil, hayatın kendisinin kalıcı olduğunu savunmuştur. Tolstoy bütün zorlayıcı yöntemleri kaldırıp ve öğrencilerin kendi yöntemlerini geliştirmelerine izin vermiştir. Okulu terk etmek, kayıt olmak tamamen serbesttir, sınav, ödül ve cezalandırma yoktur. Öğretmenin görevi öğrenciye bilgi yüklemek yerine, kalplerinde sevgiyi filizlendirmek bütün insanlığın kardeş olduğunu benimsetmektir (Leif & Rustin, 1974, s.156).

Yasnaya Polyana Okulu bölgedeki tek okul olarak büyüyordu. Tolstoy'un pedagojik faaliyetleri, zamanın İçişleri Bakanının onaylamadığı bir hal alır ve okulunu kapatılmasına neden olur. Ancak bir süre sonra Tolstoy kapatılan okulunu yeniden açar (Mossman, 1993, s. 126). Tolstoy, Sulh Hâkimi unvanından faydalanarak, 1861 sonbaharında, yerel olarak yönetilen yirmi bir okul açmayı başarır. Köylü kulübeleri okullara dönüştürülür. Sıra, masa, tahta gibi şeyler yoktu duvarlar öylesine kirliydi ki rahatça beyaz tebeşire zemin olabilirdi. Öğretmen kadrosu, papazlardan, eski askerlerden, üniversite öğrencilerinden oluşuyordu (Bartlett, 2017, s. 152). Öğretmen kadrosunda, papazlar, eski askerler olsa da çoğunluk, Moskova'dan gelen, kafaları devrimci fikirlerle dolu, karnı aç üniversite öğrencilerinden oluşmuştu. Tolstoy devrimci fikirlerle dolu öğretmenleri okulda çalıştırsa da, kesinlikle politik düşüncelerin okula sokulmasına karşıydı (Troyat, 2010, s. 308).

Tolstoy'un okulunda öğretmenler için çalışma odası, öğrenciler için jimnastik aletleri ve uygulama yapabilmeleri için tezgah bulunmaktadır. Okulun örtük olarak benimsediği "canın ne istiyorsa onu yap!" mesajının, duvarda asılan ders programından dolayı simgesel bir hal aldığı söylenebilir. Sabahın sekizinde çan çalıyor ve öğrenciler kitap ya da deftersiz bir şekilde okula geliyorlardı. Sınıfta kitaplardan daha çok doğadan seçilen somut nesnelerden

faydalanılmaktaydı. Örneğin kutu içinde kelebek, mineral örnekleri, kurutulmuş çiçekler ve fiziksel araçlar kullanılırdı. Öğrenciler okula öğrenme isteği dışında hiçbir şey getirmemektedir. Öğrenciler öğretmenin söylediklerini dinleyip dinlememekte serbesttirler. Öğretmenin anlattıkları hoşlarına gidip ilgilerini çekerse dinlerler (Troyat, 2010, ss. 303-304).

Okulun tasviri Daniel Moulin'in yazdığı *Eğitici Tolstoy* kitabında şöyle anlatılmaktadır:

> 1861 yılı Kasım ayında, Tolstoy, okula kayıtlı öğrenci sayısının, 40 olduğunu ve yaklaşık 30'unun devam ettiğini iddia eder. Çoğunluğu erkek, yaşları 6 ile 12 arasında olan bu öğrenciler yaşlarına ve becerilerine göre 3 sınıfa ayrılmışlardır. İkincil araştırma yazıları zaman zaman okulun aşırı özgürlükçü yapısını vurgulasa da Yasnaya Polyana'da apaçık bazı düzen unsurları vardı. Verandada bir zil ve koridorda asılı bir ders programı vardı. Tolstoy ayrıca "günlük işleri", sabah 8'de ilk dersin başlaması, 2'de başlayan uzun bir öğle yemeği arası, ardından gece 8'de ya da 9'da biten akşam dersleri olarak ifade eder. Ders etkinlikleri gün içerisinde öğrencilerin duygu durumuna ve zindeliğine ve sınıftaki doğal ışığa ya da mum ışığına göre değişirdi. Akşam derslerinde; müzik, deneyler, hikâye anlatma, okuma ve makale yazma tercih edilirdi. Planları hafta boyunca öğrencilerin fark edilen ihtiyaçlarına ve öğrencilerin kendi ihtiyaçlarına dair fikirlerine göre değişiyor olsa da Tolstoy ve diğer öğretmenler, her haftaki derslerini pazar günü hep birlikte planlarlardı (Moulin, 2018, ss.48-49).

Tolstoy, okulunu pedagojik bir laboratuvara benzetmiş ve bunu sürekli devam eden dinamik bir süreç olarak tasarlamıştır.

> Tolstoy, pedagojik laboratuvarını, öğrencilerin ihtiyaçlarını temele alan, süregelen bir deney olarak tasarladı. Her bir öğrencinin ihtiyaçları, öğretmenler tarafından hassas bir şekilde anlaşılırsa ve öğretmenler inisiyatif kullanabilirse, öğrencilerin öğrenmek istedikleri konuları çalışabilecekleri ve öğretmenin onların ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir eğitim sistemi kurmak mümkün olabilir (Moulin, 2018, s. 109).

Tolstoy, öğrencileriyle sürekli iletişim halinde olmuştur. Onlarla okul dışında da vakit geçirmeye çalışmıştır. Bunun için öğrencileriyle söyleşi programları düzenlemiş, onlara akşamları hikâye okuyup, yürüyüşler yapmıştır.

Tolstoy sınıfın biçimsel kısıtlamalarını aşmaya çalışır ve dışarıdaki ortamı öğrenmenin gerçekleşmesi için bir zemin hazırlamaya çalışır:

> Okulun dışında, açık havada öğrenciler ve öğretmenler arasında, orada verilen bütün özgürlüğe rağmen, daha çok özgürlük veren daha çok sadelik içeren ve daha çok güven veren, yeni ilişkiler oluşur kendiliğinden. Bize göre bu ilişkiler okulun sarf etmesi gereken amaçtır (Moulin, 2018, s. 51).

Tolstoy, her çocuğun kendisine ait bir doğası olduğunu ve bunun keşfedilmesi gerektiğini savunur. Okulun fiziksel olarak sadece dört duvardan ibaret olmadığını, istenilirse her yerin her koşulda çok kaliteli bir okul olabileceğini düşünür. Tolstoy, kurumsallaşmış bir okula dolayısıyla tekdüzeleşmiş sisteme bağlı kalmak istememiştir.

1862 yılı Kasım ve Aralık aylarında yazılan *Yasnaya Polyana'daki Okul (The School at Yasnaya Polyana)* adlı makalesinin başlangıcında Tolstoy'un listelediği üzere okutulan 12 ders şunlardı:

> En düşük sınıf okur, yazar, ilk üç aritmetik işlemlerde sorunları çözer ve kutsal tarihini okur, böylece konular aşağıdaki şekilde programa ayrılır: (1) Mekanik ve kademeli okuma, (2) yazma, (3) işçilik, (4) dilbilgisi, (5) kutsal tarih, (6) Rus Tarihi, (7) çizim, (8) mekanik çizim, (9) şan, (10) matematik, (11) Doğa Bilimleri üzerine görüşmeler, (12) din (Tolstoy, 1972, s. 227)

Farklı zeka alanlarına yönelik bu derslerden her birini açıklamak için büyük çaba harcayan Tolstoy'un, bu sınıfların her birinde günde bir ya da iki tane anekdot sunduğu bilgisine ulaşıyoruz. Bununla birlikte bu müfredatın benzersiz yapıda olmadığını belirtmek önemlidir. "İlköğretim okullarının kısaltılmış bir programı", Tolstoy'un modelinde listelenenden daha sıkıştırılmış bir formda olsa da bu, konuların neredeyse hepsinin öğretildiğini gösterir (Souder, 2010, s. 43).

Tolstoy'un okulunda eğitimin iki ana temeli vardı: Özgürlük ve kendi kendini yönetmek. Bu bir okul değil, bir küçük cumhuriyet, bir çocuklar cumhuriyetidir. Tolstoy'a göre "çocuk, çocuğun en iyi öğretmeni" dir. Tolstoy'un bu düşüncesinin temeli Rousseau'nun düşüncelerine dayanmaktadır (Kansu& Kansu, 2011, s.161).

Tolstoy'un kurmuş olduğu okulda, planlanmış dersler olsa bile o anki öğrencinin ilgi ve ihtiyaçlarına göre bu plan değişebilir. Bu durum çağdaş eğitimde sınıf yönetiminde kullanılan "Gelişimsel Modelle" benzerlik göstermektedir. Şöyle ki gelişimsel modelde öğretmen sınıfında bulunan öğrencilerin bireysel farklılıklarına ve içinde bulundukları dönemim özelliklerine göre sınıfını yönetir. Her öğrenci ile bire bir ilgilenir ve öğrencilerin dersleri anlamaları için onlarla birlikte çalışır. Tıpkı Tolstoy'un kurmuş olduğu okuldaki sistem gibi öğrencinin yeteneği, ilgisi, ihtiyaçlarını dikkate alır.

> Hiç kimse yanında bir şey getirmiyor, ne bir kitap ne bir not defteri. Ev ödevi diye bir şey yok. Ellerinde bir şey taşımadıkları gibi, kafalarının içinde bile bir şey olması gerekmiyor. Hiçbir dersi hazırlamak zorunda değiller, dünkünü bile. Ödev yapma düşüncesiyle işkence çekmiyorlar. Getirdikleri sadece kendileri, algılayıcı doğaları, okulun bugün de dün olduğu gibi neşeli olacağına dair güven duygusu… Geç kaldığı için hiç kimse azarlanmıyor… Sıraların üzerine, masalara, pervazlara, yere, koltuğa nereye isterlerse oraya oturuyorlar… Ders

> programına göre akşam yemeğinden önce dört ders olması gerek ama uygulamada üç, iki olabilir ve yeri geldiğinde tamamen farklı konular işlenebilir. (Bartlett, 2017, ss.152-153).

Tolstoy, okuldaki öğrencileri teşvik etmek ve fikirlerini beyan etmek amacıyla *Yasnaya Polyana* adıyla aylık bir dergi çıkarmıştır. Bu derginin birinci sayısından ve Pietro Citati'nin *Tolstoy* adlı eserinden hareketle Yasnaya Polyana'daki okullarda günlük yaşamın nasıl olduğu şu şekilde anlatılmıştır:

> Yasnaya Polyanya'daki okul iki katlı bir taş köşkte yer aldı. Sınıflar mavi ve pembe boyanmıştı. Madenden yapılan eşyalar, kelebekler, bitkiler, çiçekler ve fizik öğretimi için aletler duvarlara astarlanan raflarda sergileniyordu. Her sabah sekizde çan, köyden çocukları çağırırdı: Isbas'ın donla kaplı pencereleri bir süre mum ışığında parıldıyordu. Yarım saat sonra, sis, yağmur ve karda, sonbahar güneşinin ilk eğimli ışınlarının veya bahar güneşinin tam ışınlarının altında, küçük figürler ortaya çıktı, neşeyle konuşuyor, geride kalanlar nefes nefese koşarak yetişiyordu. Öğretmenin henüz gelmediğini görünce, bazı çocuklar ön sundurma etrafında toplandılar, birbirlerini arkadan ittiler ya da ayaklarıyla patinaj yaptılar (Citati, 1986, ss. 57-58).

Tolstoy'un başkaları gibi siyasi düşünceyi temele alan bir eğitim anlayışı yoktur. Tolstoy, sadece bu köyde yaşayan çocuklar için okul kurup onlara faydalı olmak istemiştir. Bu amaç doğrultusunda öğretmenlerin her birini çocukların yaşadığı köye yerleştirmiştir. Okul sıralar, bir öğretmen masası ve öğretmenin yattığı küçücük bir odadan ibarettir. Öğretmenin ücreti, öğrenci başına ayda elli kapiktir. Öğretmenin görevi baskı düşmanlığına karşı çıkıp çocuklara sevmeyi öğretmektir. Öğretmenden ek görev olarak sadece bir 'günlük' tutması istenmektedir (Troyat, 2010, s. 308). Tolstoy'un öğretmenlerden istediği günlük onların kendi kendilerini izlemelerini sağlamıştır. Öğretmenler günlük tutarak yaptıkları işi kayıt altında tutacak aynı zamanda bir önceki güne göre mukayese edebilecektir. Tolstoy'un yapmış olduğu bu günlük tutma işi beraberinde öğretmenin kendi ilerlemesini kayıt altına alacaktır. Günlük tutma faaliyetini çağdaş eğitimde alternatif değerlendirme yöntemlerinden biri olarak kullanılan "öz değerlendirme formu" ile ilişkilendirebiliriz. Öz değerlendirme, kalite izleme ve değerlendirmede faydası olan; yapılan faaliyetleri belirli aralıklarla tespit etme ve gözden geçirmede kolaylaştırıcı bir sistemdir. Öz değerlendirme, eğitim ve öğretimin temel ve destek süreci olarak tanımlanabilir. Öz değerlendirme aynı zamanda yansıtıcı düşünmeyi de sağlamaktadır. Yansıtıcı düşünme deneyimlerinin üzerinde dikkatli ve kasıtlı bir şekilde düşünme, sorgulama yapma, eleştirel bir şekilde değerlendirme, problemlere çözüm yolları arama ve böylece kendi düşüncelerini, davranışlarını yeniden oluşturabilme olarak tanımlanabilir (Tican, 2013, s. 16).

Tolstoy her cumartesi öğretmenlerle Yasnaya Polyana'da bir araya geliyor ve onlarla yaşanan tecrübeleri ve elde edilen sonuçları arkadaşça bir tonda tartışır. Bu durumda öğretmenlerin kendilerini aile içinde hissetmelerini sağlardı (Troyat, 2010, s. 309). Dolayısıyla Tolstoy'un iyi bir eğitimci olmanın yanında lider ruhu yüksek, bütünleştirici bir kişiliğe sahip olduğu söylenebilir. Tolstoy'un benimsemiş olduğu bu kurum kültürünü yükseltme çabasının başarıyı da beraberinde getirmesi kaçınılmazdır. Tolstoy'un öğretmenleri ile ilişkisini çağdaş eğitimde program geliştirmede benimsenen "örtük program" ile bağdaştırmak mümkün olabilir. Şöyle ki örtük program okul içinde resmi olmayan ve açıkça ifade edilmemiş olan fakat öğretmenlerin ve öğrencilerin ulaşmak istedikleri olumlu mesajlar olarak tanımlanmaktadır. Örtük program sayesinde öğrencilerin günlük rutinler çerçevesinde öğrendikleri ya da özümsedikleri anlam, inanç ve doğruları ifade ettiğini ve gizli müfredata konu olan norm, değer ve inançların, okul ve sınıf içindeki ilişkilerde görülmesinden başka, resmi formal bir ortamda aktarıldığını, okullarda eğitim programında belirtilen bilgi ve değerlerden daha fazla şeyler öğretildiğini belirtmektedir (Saldıray, 2017, s. 10). Eğer okul içerisinde öğretmenlerin birbirleriyle iletişimi ne kadar yüksek olursa örtük programın amacını gerçekleştirmesi de o kadar yüksek olur. Örtük program, okulun iklimini ve düzenlemelerini okul-çevre ilişkisini sınıf ilişkisini kapsar. Tolstoy'un öğretmenleriyle iletişimi böyle yüksek tutması da buna hizmet etmektedir.

Tolstoy'un birkaç günlüğüne Moskova'da bulunduğu bir sırada, üniversite öğrencisi Serdobolski ona şunları yazıyordu:

> Artık, sizin işiniz bizim işimiz olduğuna emin olabilirsiniz… Hepimiz sizi sabırsızlıkla bekliyoruz. Sizsiz olmuyor! Öyle sanıyorum ki artık vazifemizi ancak sizin gözetiminizde sürdürebiliriz, sizin ona duyduğunuz aşkla ısıtılmaya ihtiyacı var. Burada bulunan bütün öğretmenler mesleklerini seviyor mu bilmiyorum ama işin başındayken yaydığınız coşkuyu, şiiri görebilirlerse benim kadar seveceklerine eminim. Dolayısıyla bizi varlığınızdan mahrum etmeyin.
>
> Bir başka öğretmen olan Markov, kırk yıl sonra, Yasnaya Polyana'da geçirdiği günleri hatırlayarak şunları yazacaktı: "Karşısındakinin ruhunu bu derece coşturabilecek bir başka insan tanımadım. Onunla ruhsal yakınlaşmam sırasında, elektrik kıvılcımlarının ruhumun derinliklerine sızdığı ve orada çeşit çeşit düşünceleri, projeleri, kararları kışkırttığı hissine kapılıyordum (Troyat, 2010, s. 309).

Görüldüğü gibi Tolstoy öğretmenleri arasında kurduğu sıkı bağlar sayesinde onların hayatında çok önemli bir yere sahip olmuştur. Her şeyi sevgi temeliyle yapan Tolstoy, bu sevgiden öğretmenlerini de mahrum etmemiştir. Dolayısıyla kurmuş olduğu okulu daha değerli kılacak bir unsuru da beraberinde getirmiştir. Kurum kültürünü kaliteli hale getirerek öğretmenlerinin hayatında kalıcı izler bırakmıştır. Liderlik ruhuyla öğretmenlerini etkilemeyi

başarmış ve öğretmenlerle arasında kurduğu sağlam ilişkiyle öğretmenlerden verim almıştır. Tolstoy, öğretmenin moralini yüksek tutarak performansını kaliteli hale getirmeyi hedeflemiştir.

Tolstoy, *Yasnaya Polyana Okulu'*nu kurduktan sonra bu okullara öğretmen yetiştirmek için de bir okul tasarlamıştır. 1876'da Milli Eğitim Bakanlığı'na bir çiftçi öğretmen yetiştirme okulu-hasır terlikli bir üniversite- kurmak üzere başvurdu. Amacı, öğrencilerle aynı hayatı yaşayan öğretmenler yetiştirmekti. Ancak bu plan yetkililerden onay almadığı ve aday öğretmenlerden ilgi görmediği için uygulanamadı (Moulin, 2018, s. 66).

Oğlu, Tolstoy'un çabalarını şu sözlerle ifade eder;

> 1875-1876 kışı, babam *Anna Karanina'*yı yazmayı sürdürüyordu. Bir yandan da piyano çalar, bir yandan da öğretmenler için bir okul hazırlamaya uğraşırdı; yazık ki, çok ilginç olan bu öğretmen okulunun planı hiçbir zaman gerçekleşemedi. Plana göre yerli köylülerden yerli öğretmenler yetiştirilecekti. Bu öğretmenler, kendi köylerinde, kendi evlerinde kalacaklarından yine de kendi işleriyle uğraşabilecekler ve az para ile yetinebileceklerdi. İlk fırsatta çıkacak daha kârlı yeni bir iş için öğretmenliği feda etmeyeceklerdi (Tolstoy, 1990, s. 41).

Nafi Atuf, Tolstoy'un hayaliyle tasarladığı bu öğretmen okulunun Köy Enstitüleri'nin kurulmasıyla paralellik gösterdiğini ifade eder.

> Yasnaya Polyana ermişinin halkçı sesi yıllar sonra Köy Enstitülerinde duyulur. Köy evlerinin lâmbaları yavaş yavaş yanar. İnsanlığın ışığı, karanlıklar içinden insan fitiline gazyağı çeken bir takım öncülerin, bir takım bildiricilerin, bir takım özleyicilerin uğraşları ile parlar (Kansu & Kansu, 2011, ss. 162-163).

Tolstoy'un öğretmen yetiştirme fikri kendi ülkesinde pratiğe dökülememiştir. Ülkemizde Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte eğitim sorunlarına çözüm arama telaşı başlamıştır. Bu çözüm önerileri içerisinde özellikle köydeki ilköğretim probleminin çözümü için en etkili öneri yerli eğitimcilerimizden İsmail Hakkı Tonguç'tan gelmiştir. Tonguç'un önerisi "İş için, iş içinde, iş ile eğitim" ilkesinin temel ilke olarak ele alındığı Köy Enstitüleri'nin kurulmasıdır. Bu öneri üzerine Köy Enstitüleri'nin temelleri 1940 yılında atılmış ve bu eğitim kurumları resmen kurulmuştur (Akdoğan, 2016, s. 2).

Köy Enstitüleri'nde cumartesi günleri öğretmen ve öğrencilerle birlikte bir araya gelerek eleştiri günleri yapılırdı. Bu cumartesi günü yapılan eleştiri kültüründeki amaç, başarıya ve başarısızlığa ortak olan, yetki ve sorumlulukları paylaşan kişiler olarak söz hakkı doğmasının demokratik bir sonucuydu. Yapılan cumartesi toplantıları aslında o haftanın

uygulamaları ve gelecek hafta yapılacaklar üstüne ortak akıl yürütme toplantılarıydı. Akademik, sosyal ve kültürel yaşamın, üretim yaşamının daha iyi olması, öğrencilerin daha iyi yetişmesi, daha iyi bakımı için bu toplantılarda herkes söz alabilir, gözlem ve görüşlerini dile getirebilir, eleştiride bulunabilirdi. Yapılan bu cumartesi toplantılarında ulaşılmak istenen sonuç eleştiriler sayesinde haftanın genel değerlendirmesini yapmak ve eğitimi daha kaliteli hale getirmekti. Yapılan toplantının akşamında eğlence düzenlenirdi (Türkoğlu, 2014, s. 124). Cumartesi toplantıları Tolstoy'un kurmuş olduğu *Yasnaya Polyana Okulu'*nun da vazgeçilmezleri arasındadır. Tolstoy, cumartesi günleri öğretmenleriyle bir araya gelip yapılan eğitimi samimi bir ortamda değerlendirirdi.

Tolstoy, okullarına muazzam bir emek harcamıştır. Tolstoy köylü öğrencilerinin hepsini çok sevmiştir. Bu karşılıklı sevginin oluşmasında Tolstoy'un köylü gibi giyinmesi ve resmiyetten hoşlanmamasının katkısı büyüktür (Bartlett, 2017, s. 153). Tolstoy'un bu samimi davranışına halk da tepkisiz kalmamış ve onu çok sevmişlerdir.

Tolstoy Yasnaya Polyana köylülerinin yaşamlarını kendi çocuklarına da benimsetmeye çalışmıştır. Bu konuda oğlu şunları söyler: "Zaman zaman bize, öykülerin özellikle Yasnaya Polyana köylülerinin yaşamalarına değin bir şeyler aktarırdı. Onların hepsini tanırdı. Bazen haber vermeden rahatlıkla onların evine uğrar, konuşur; bazen öğüt verir, bazen de bir iş görüşür, isteklerini cevaplardı. Köylüler de babama güvenir inanırdı." (Tolstoy, 1990, s. 95)

Görüldüğü gibi Tolstoy Yasnaya Polyana köylülerine değer verip onların her türlü problemleriyle ilgilenmeye çalışmıştır. Bunun içindir ki kendisi en büyük problemlerden biri olan eğitimi bu denli önemseyip köylüler için bu fedakârlığı göze almıştır. Yasnaya Polyana için Tolstoy ne kadar önemliyse Tolstoy için de Yasnaya Polyana o kadar önemli olmuştur.

Tolstoy'un toplumunun reformuyla ilgili fikirleri, birçok varsayıma meydan okuduğu için ona çeşitli türden saldırılar kaçınılmaz hale gelmiştir (Redfearn, 1992, s. 22). Bu saldırılara aldırış etmeyerek Tolstoy, Rusya'daki eğitim sistemini değiştirmeye çalışmıştır. Tolstoy, okulunu kurmadan önce bölgede yaşayan efendiler ve köylüler arasında toprak kavgası bulunmaktadır. Tolstoy tam bu sürecin içerisinde mücadele ederek *Yasnaya Polyana Okulu*'nu kurmak istemiştir. Dönemin toprak sahipleri Tolstoy'un pedagojik faaliyetlerini anlayamamış hatta işine engel olmak istemişlerdir. Bu baskıcı ortama inat Tolstoy kurmak istediği okulda kendi haklarını arayabilme cesareti olan ve itaatkâr bir kul olmak istemeyen bir nesil yetiştirmeyi hedeflemiştir. O dönemde kırsal nüfusun okur-yazar oranı oldukça düşüktür. Bunun için Tolstoy, her ne olursa olsun köylülerin çocuklarına okuma-yazmayı

öğretmeye karar vermiştir. Ezbere ve sınava dayalı klasik öğretim sistemini eleştirmiş ve kendisi özgürlüğü temele alan çocuğun eğitim ve öğretimi seçme hakkı olan bir eğitim sistemini benimsemiştir.

Bütün bu çalışmalara rağmen maalesef eğitim temelde değiştirilmemiştir; bunun yerine eğitim geleneği ve rutin yerleşik hale gelmiştir. Yasnaya Polyana gibi daha birçok deney Barbianna, Summerhill, George Dennison'un okulunda ve dünya çapında düzinelerce açık okulda gerçekleşmiş olsa da, maalesef eğitimde beklenen derin değişim elde edilememiştir (Cohen, 2006, s. 251).

Yasnaya Polyana Dergisi.

Tolstoy'un, kendi deneyimlerini ve eğitim görüşlerini birilerine anlatması ve kabullendirmesi gerekiyordu. Bunun için de en iyi bildiği şey olan yazıyı seçti. Tolstoy, kurmak istediği okulu, eleştirdiği eğitim görüşlerini buna karşılık savunduğu görüşleri makaleler yazarak yayımladı. Dönemin Çarlık Rusya Eğitim Bakanlığı'ndaki görevliler haliyle Tolstoy'a karşı çıktılar. Tolstoy kimseye boyun eğmeden kendi görüşlerini ortaya koydu.

Ocak 1862'de Tolstoy, fazla düşünmeden okulunun ilk dergisi olan *Yasnaya Polyana Okulu* başlıklı ilk dergisini yayımladı. Bu dergi öncelikle Tolstoy'un eğitimle ilgili görüşlerini dile getirebileceği ve okul kurma çabasını anlatacağı, başarılarını ve başarısızlıklarını kamuya açık bir şekilde gösterebileceği bir duruma hizmet etmekteydi. Kasım ve Aralık aylarında yayımlanan *Yasnaya Polyana Okulu* başlıklı ilk büyük makalelerinden biri, Tolstoy'un mülkünde büyüyen eğitim deneyine geniş bir bakış açısı sundu. Okulu canlı bir organizma olarak gören Tolstoy'un okulunda dört tane öğretmen görev yapmaktaydı. Okul iki katlı bir taş binada faaliyet göstermekteydi. Tolstoy dergisinde okulun fiziksel yapısını ve iç işleyişinin son detaylarını, merdivenleri kaplayan çamur miktarına kadar anlatmaktaydı (Souder, 2010, s. 42).

Tolstoy, fikirlerini yaymak için böyle bir dergiye ihtiyaç duymuştur. Okuma yazma bilmeyen halkı kurmuş olduğu okulda eğitecek; okuma yazma bilen soyluları da yazmış olduğu bu dergi ile eğitmeyi hedeflemiştir.

Bu derginin epigrafı, Goethe'nin aforizmasıydı: "Glaubst zu schieben und wirst geschoben (Sen sürüklediğini sanırsın, oysa sürüklenen sensindir)". Tolstoy'un masraflarını cebinden karşılayarak yayımladığı on iki sayıda, kendi eğitim anlayışı ile ilgili makaleleri,

okulların faaliyetleri ile ilgili raporlar, çocuklar için okuma metinleri yer alıyordu (Troyat, 2010, s. 309-310).

Tolstoy her ne kadar eğitimci olsa da edebiyatçı kimliği onu bu dergiyi çıkarmaya yönlendirmiştir denilebilir. Kendisi bu yazarlık serüvenini *İtiraflarım* adlı eserinde şöyle anlatmaktadır:

> Bu insanların, yani yazar arkadaşlarımın hayat felsefesinin özü şuydu: Hayat, genel olarak ilerleme yoluyla gelişmektedir. Bu gelişme de en büyük pay fikir adamlarına aittir. Ben, yani sanatkâr ve şair olan ben, yazıyordum, neyi öğrettiğimi kendim de bilmeden öğretiyordum. Var olan her şey devamlı olarak gelişir; fakat bütün bunlar eğitim aracılığıyla olur. Eğitim ise kitapların, gazetelerin dağılımıyla orantılıdır. Eğer hepimiz aynı fikirde olsaydık, bu çok güzel olacaktı; ancak birinin dile getirdiği düşünce, hemen diğerinin söylediği karşıt bir düşünceyi çekiyordu ki; bu bizi şaşırtmalıydı (Tolstoy, 2009a, ss.12-15).

Tolstoy'un eğitimle olan argümanının temelinde "ne öğreteceğini bilememek" vardır. Tolstoy, önce kendinin bir şeyi bilmediğini savunmuştur. Bireylerin ilk önce neyi bilmek istedikleri üzerine bir eğitim sistemi kurulması gerektiğini belirtmektedir.

Yasnaya Polyana'nın ilk sayısı, Tolstoy'un *İnsanın Eğitimi Üzerine (On the Education of the People)* adlı yazısıyla başlamıştır. Bu makalede Tolstoy, "pedagojik bir laboratuvar" olarak tanımladığı okulu için bir gerekçe sunmayla meşguldür (Moulin, 2018, s. 96). Birinci fasikül şu gururlu açıklamayı kapsıyordu: "Neyin iyi neyin kötü olduğunu belirlemek için, eğitilenin hoşnutsuzluğunu ifade etme ya da en azından, hoşuna gitmeyen eğitimden kurtulma yetkisine sahip olması gerekir." (Troyat, 2010, s. 310)

Okullarda gerçekleştirdiği faaliyetlerin anlatımına ek olarak, Tolstoy, *Yasnaya Polyana* Dergisi'ne öğretim yöntemlerine ilişkin ayrıntılı makaleler yazıyor, yere göğe sığdırılamayan Avrupa sisteminin kökten kusurlu olduğunu, Rusya'ya uygulanamayacağını, o nedenle Rusya'nın kendi yolunu bulması gerektiğini iddia ediyordu (Bartlett, 2017, s.153).

Tolstoy, çıkartmış olduğu bu dergide Rusya'nın o zamanki eğitim sisteminin tam karşıtı bir sistemi savunmuştur. Dergide kurmuş olduğu okulun fikirlerini temellendirmiştir. Dergi sayesinde daha geniş kitlelere ulaşmayı hedeflemiştir. Dergide Tolstoy yeni öğretim yönteminin metotlarını da anlatmaktadır:

> Ne öğretileceği ve nasıl öğretileceği sorusu benim için büyük bir anlam kazandı; sadece bunu çözerek, öğrettiğim şeyin ne zararlı ne de işe yaramaz olduğuna ikna olabilirim. Bu soru hem o zaman hem de şimdi bana tüm pedagojinin bir köşe taşı olarak ortaya çıktı ve bu sorunun çözümüne pedagojik periyodik Yasnaya Polyana'nın yayınlanmasını adadım. Birkaç makalede (daha sonra

> söylediğim hiçbir şeyden vazgeçmiyorum) soruyu tüm önemiyle korumaya ve elimden geldiğince çözmeye çalıştım. O zaman tüm pedagojik literatürde hiçbir sempati bulamadım (Tolstoy, 1904, s. 20).

Öte yandan dergide, çocuklara yönelik ekler yayımlanmaktadır. Bu ekler Tolstoy, okullarındaki öğrencilerin veya öğretmenlerin kaleme aldığı öyküleri, tarihi konularda duru, basitleştirilmiş bir dille yazılmış kısa makaleleri içermektedir (Bartlett, 2017, s. 153). Tolstoy'un yapmış olduğu bu faaliyet günümüzde çoğu okulun kendi bünyesinde çıkarttığı dergilere benzemektedir. Tolstoy'un tarihi öyküleri çocukları sıkmadan anlatmaya çalışması yine aynı şekilde bireyin seviyesine verilen önemin göstergesidir. Çünkü anlatılanlar bireyin düzeyine, gereksinimlerine ve bireysel farklılıklarına uygun olmalıydı. Bu durum Tolstoy'un klasik yöntemin aksine çocukların ilgisine göre öğretim yapmayı hedeflediğini, bunu gerçekleştirmek adına faaliyetlerde bulunduğunu göstermektedir.

Tolstoy'un Benimsediği Eğitim Yöntemleri

Tolstoy, açtığı Yasnaya Polyana adlı okulda çocuklara ne öğreteceğini bilmediği için, onları bütünüyle serbest bırakmıştır. Bireysel özgürlüğü yöntem olarak benimsemiş ve eğitimde okulların değil, hayatın belirleyici olduğu sonucuna varmıştır. Uygulanan bütün zorlayıcı yöntemleri kaldırmış ve öğrencilerin kendi yöntemlerini geliştirmelerine izin vermiştir. Okulu terk etmek ve okula kaydolmak tamamen serbestti. Sınavlar, ödüllendirme ve cezalandırma yoktu. Eğitimin başlıca görevi, çocuklara olabildiğince az bilgi öğretmek ve onların, bütün insanların eşit ve kardeş olduğunu fark etmelerini sağlamaktır (Korkmaz, 2015, s. 38).

Tolstoy, çocukların kendi ortamlarında bilgiyi almaları ve bu bilgiyi kullanabilmeleri gerektiğini düşünmüştür. Bilginin sorgulanması, çocuk tarafından yorumlanması ve çocuğun bunu yaparken özgür bir ortamda olduğunu bilmesi gerekmektedir. Çünkü bu duygularla baş başa bırakılan çocuk, birey olduğunu kendisine değer verildiğini hissederek özgüven duygusunu kazanacaktır. Aynı zamanda hayatı boyunca iyi ve doğru kararlar alabilecek, kendi yaşantısında kaybolmadan varlığını devam ettirebilecektir. Tolstoy da günümüz çağdaş eğitim anlayışı doğrultusunda gerçekleştirilen birçok yöntemi 19. Yüzyılda uygulayarak, çocuğa verilmesi gereken değeri o dönemlerden itibaren yansıtmıştır (Karataş *vd.*, 2015, s. 60).

Eğitimde ve öğretimde toplumsal kabul yaklaşımının sonucu olarak; okullarda ne okutmak ne okunması gerektiğini belirlemek hak ve yetkisi, öncelikle halka, öğrenciye veya ebeveyne ait olmalıdır. Tolstoy bu konuda şunları söyler:

> Belki, toplumda yüksek eğitim almış bazı önemli kişiler: 'Biz halkın isteklerine boyun eğmeyiz, ilk önce onlara ne gibi şeyler isteyebileceklerini öğretmek gerekir.' diye karşı çıkacaklar. Bu karşı çıkmaya ben de derim ki: Bunu veya diğerini seçme hakkı için dayandığınız kesin, sağlam tek prensip bana gösteriniz. Bana bir tek toplum gösteriniz ki orada aydınlar, eğitim ve öğretim konularında düşünceye aykırı ve karşı düşüncelere sahip olmasınlar. Yüz bu kadar sene geçti hala neyi okutmak nasıl okutmak gerektiği konusu çözülemedi; çünkü eskiden eğitim ve öğretim, din olgusuyla sımsıkı bağlı idi. Din, öğretimin temeli olmak durumundan çekildikten sonra öğretme konusu, tartışma ortamına girdi ve sosyal alanda tartışılır oldu. Eğitim ve öğretim papazların elinde bulunduğu zaman, başka bir hızla; ilerleme gelişme taraftarlarının elinde bulunduğu zaman başka bir hızla idare edildi. Sosyal bir meselede bu farklı ve çeşitli düşünce akımlarının olmadığı bir toplum bana gösterir misiniz? Bugün din artık öğretimi yönetemez. Gelişme ve ilerleme kuramı da yanlıştır. Öyleyse, pedagoji meselesini çözebilecek tek dayanak, mutlak özgürlüktür (Akt, Kansu, 2016, s. 72).

Yukarıda da belirtildiği gibi Tolstoy, yapılan eğitim ve öğretimi eleştirmiş ve var olan eğitim sisteminin bir faydasının görülmediğini vurgulamıştır. Bunun için de kendi öğretimini "özgürlük" kavramı üzerine inşa etmiştir.

Her öğrenci, kendisine seçme özgürlüğü tanındığı durumda, kendi fikirlerini özgürce ifade edebilmektedir. Böyle rahat bir ortamda öğrenci de kendisini güvende hissettiği için kendisini tatmin ve memnun edebilir. Bu durum da çağdaş eğitimin belirttiği "kendini gerçekleştirme" idesine hizmet etmektedir.

Tolstoy, öğrencinin kendi yaşantısına paralel eğitim verilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bahsetmiş olduğu bu durum çağdaş eğitimin benimsemiş olduğu günümüz eğitim sisteminin felsefesi olan "yapılandırmacı (constructivism) yaklaşıma" benzemektedir. Öyle ki yapılandırmacı yaklaşım, bireyin öznel olarak yaşantılarına önem verir. Yeni öğrenilen bilgiyi kendi geçmiş yaşantısıyla bağlantılı bir şekilde yapılandırır.

Yapılandırmacılık, adından da anlaşılacağı üzere, yapma, oluşturma, inşa etme gibi eylemleri ifade eder. Yapılandırmacılık, özellikle epistemolojik açıdan bilginin bir kazanım ya da edinim değil insan tarafından oluşturulan, üretilen bir şey olduğunu savunan bir teoridir (Bakır, 2007, s. 50). Benzer bir tanım olarak da yapılandırmacılık, "bireylerin öğrendikleri bilgiyi nasıl yapılandırdıklarını ortaya koyan ve bilgiyi temelden kurmaya dayanan öğrenme yaklaşımı ve öğrenenin, anlamı deneyim ve diğerleri ile etkileşim ortamında oluşturduğu ve öğretmenin öğrenenler için deneyimleri anlamlı kıldığı öğrenme bakış açısı." (Demirel, 2010, s. 143) olarak tanımlanmaktadır.

Bilindiği üzere Tolstoy, ezbere dayalı eğitim sistemini şiddetle reddetmiştir. Bireyin bilgiyi kendi kendine oluşturması gerektiğini savunmuştur. Eğitimcinin görevinin ise bireyin

ilgisini ve potansiyelini keşfetmek olduğunu söylemiştir. Bu düşüncesiyle yapılandırmacı yaklaşıma benzemektedir.

Yapılandırmacı eğitimin en önemli özelliği, öğrenenin bilgiyi yapılandırmasına, yeniden oluşturmasına, yorumlamasına ve geliştirmesine fırsat vermesidir. Yapılandırmacı yaklaşımda bilgi araştırılır, yorumlanır ve analiz edilir. Bilgi ve düşündürme süreci geliştirilir. Bu yaklaşım bireyin geçmişteki yaşantılarla yeni yaşantıları bütünleştirerek bilgi oluşumuna dayanır. Yapılandırmacı yaklaşıma göre öğrenen, yeni bir bilgi ile karşılaştığında, dünyayı tanımlama ve açıklama için önceden oluşturduğu kurallarını kullanır veya yeni kurallar oluşturur. Yapılandırmacı yaklaşımda önemli olan bireyin bilgiyi alıp kabul görmesi değil bilgiyi nasıl yorumladığıdır. Bilgi, bireyin değer yargılarına ve geçmiş yaşantılarına göre anlam kazanır. Yapılandırmacılıkta amaç öğrenmenin kalıcılığını sağlamak ve üst düzey bilişsel beceriler oluşmasına yardımcı olmaktır. Bireyin çevreyle etkileşimde bulunmasına yönelik olan işbirliğine dayalı öğrenme ve probleme dayalı öğrenmeyi kullanarak öğrenciyi aktif kılacak yaklaşımları kullanmaktadır. Böylece öğrenenin problem çözme ve yaratıcılık becerilerinin gelişmesi amaç edinilir. Bunu da öğrenen, öğrenme sürecine aktif katılım göstererek sağlar (Kalaycı, 2014, s. 2-3).

Yapılandırmacı yaklaşımda, bireyin kendi sosyo-kültürel bağlamda oluşturduğu ve diğer insanlarla etkileşim halinde olduğu bilgiler önemlidir. Böylelikle birey, kendi bilgi birikimini oluşturmayı öğrenir. Yapılandırmacı yaklaşımda birey ilk kez karşılaştığı yeni bilgiyi anlamlandırmak için onu geçmiş yaşantısıyla özümlemeye çalışır.

Yapılandırmacı yaklaşımda sonuç değil süreç önemlidir. İnsan zihni boş bir depo değildir. Öğrenme kişisel deneyimlerden olmalı ve kişisel özelliklerle bireylerde anlam oluşturmalıdır. Bu öğrenme yeni bilgi ile eski bildi arasında kurulan köprünün anlam kazanmasına yöneliktir. Öğrenme, kazanılmış bilgiyle yeni öğrenilen bilginin aktifleşme sürecidir. Öğrenilecek bilgi daha önce öğrenilen bilgi ile zihinde ilişkilendirilerek yapılandırılır. Böylelikle öğrenme anlamlı hale gelir.

Tolstoy, eğitim yönteminde deneyimden de söz etmiştir. Tolstoy'a göre eğitim yöntemleri, deneyimden doğar. Her eğitim ve öğretim yöntemi, sonuçta iki grup veya iki birey arasında bu amaçla oluşturulmuş bir çeşit karşılıklı ilişkiden başka bir şey değildir (Kansu, 2016, s. 73). Eğitim anlayışının bir diğer ilkesi ise birey merkezci yaklaşımdır. Eğitim, topluma değil bireye hizmet etmeli, zira bireyin insanlığa hizmet etme kapasitesi hayata anlamını veren şeydir (Karataş *vd.*, 2015, s. 7).

Tolstoy, her çocuğun yaratılışının farklı olduğunu bilir ve buna saygı gösterir. Çocuğun doğal özelliklerine müdahale etmekten korkar. Çünkü her bireyin farklı olduğuna inanır. Çağdaş eğitimin bireye verdiği değerle Tolstoy'un bakış açısı örtüşmektedir. Tolstoy'un bu düşüncelerinin yaşadığı devirde değer görmemiş olması dikkate değer bir durumdur. Günümüzün çağdaş eğitim anlayışının bahsettiği çoğu şeyi Tolstoy'un çalışmalarında uyguladığına şahit oluyoruz.

Tolstoy, kalıplaşmış yargılardan ziyade yeniliklerin peşinde olan bir görüşü benimsemiştir. Öğrenci merkezli anti-kuramsal bakış açısına sahiptir. Tolstoy eğitim ve öğretim kavramını kayda değer bir şekilde sorgulamıştır. Bu sorgulama sonucunda insanın belirli kalıplara göre biçimlendirilmesine karşı çıkmış ve böyle olan bir eğitimi kalitesiz ve faydasız olarak değerlendirmiştir.

Tolstoy, öğretiminde cezasız, ödülsüz bir yöntemle öğrencinin yaratıcı yönlerini geliştirmeyi hedeflemektedir. Çocukların düzeyine inerek onlara sorular sorup ve aldığı cevaplar karşısında hayran olmuştur. Bu duruma örnek olarak Tolstoy'un *Yazma sanatını kim, kime öğretilmelidir?* adlı yazısından hareketle Troyat (2010) şöyle anlatmaktadır:

> Tolstoy, çocuklara bir öykünün nasıl yazıldığın göstermek için başlangıç kısmını kendisi yazdı. Çocuklar onun omuzlarının üzerinden başlarını uzattılar ve gerisini kendileri fısıldamaya başladılar: "Hayır öyle değil!" "Sadece asker olacak!" "Onların çalması daha uygun olur!" "İçeriye kötü bir kadın girsin!" Lev Tolstoy onların söylediklerini yazarken bir hakikat kaynağından içtiği hissini yaşıyordu. Tolstoy yaşadığı bu durumu "O akşam hissettiğim heyecanı, neşeyi, kaygıyı, ifade edemiyorum" diye yazacaktı. Sevinçliydim çünkü bir anda iki yıldır boş yere aradığım felsefe taşı önüme çıkıyordu: düşüncelerini ifade etme sanatı. Kaygılıydım çünkü bu sanat öğrencilerin, öğrencilerin içinde yaşadığı ortamda, ilk bakışta anlamış oluğum gibi, yeni ihtiyaçlara, isteklerde bir çoğalmaya yol açıyordu (Troyat, 2010, s. 305).

Tolstoy'un burada yapmış olduğu şeyin, çağdaş eğitimde kullanılan öğretim yöntem ve tekniklerinden "öykü oluşturma" tekniğine karşılık geldiğini söyleyebiliriz. Öykü oluşturma tekniğinde, öğretmen öykünün bir kısmını okur ya da anlatır. Öğrenci grupları özgün bir senaryoyla öyküyü tamamlar. Tolstoy'u heyecanlandıran bu tekniğin çocukların yaratıcı zekâlarına hizmet ediyor olmasıdır. Çünkü bu teknikte yaratıcılık, özgürlük ve sentez vardır. Yine aynı şekilde bu teknik çocukların kendini ifade etme gücünü sağlamaktadır. Tolstoy her ne kadar pedagoji ile ilgilense de bu yöntemin çocuğun edebi yönünü de geliştirmeye hizmet ettiği söylenebilir. Çünkü çocuk düşünme sanatını kullanabilirse "herkes" değil "birisi" olabilme potansiyeline sahip olur.

Öykü oluşturma tekniği sayesinde öğrenciler, gördükleri ve yaşadıkları olayları, duyguları çeşitli şekillerde ifade etme imkânı yakalarlar. Öyküler öğrencilerin, yaratıcılığını, hayal gücünü harekete geçirir. Yine aynı şekilde öyküler, öğrencilerin hayat tecrübelerini artırır, farklı insan tipleri üzerinde düşünmelerini sağlar. Öyküler öğrencilerin, kendi değer yargılarının oluşmasına hizmet ettiğinden, içinde yaşadıkları toplumsal ve kültürel ortama uymalarını sağlamaktadır (Kara, 2010, s. 69-70).

Tolstoy'un yönteminin farklılığının en belirgin örneği, *Yasnaya Polyana Okulu*'nun ayırt edici özelliği yazma programında bulunmaktadır. Tolstoy, *Biz mi Çiftçi Çocuklarına Yazmayı Öğretmeliyiz Onlar mı Bize?* başlıklı kısa bir makalede bunu ayrıntılı olarak anlatmaktadır (Moulin, 2018, s. 122). Bu makale, sadece Tolstoy'un eğitim deneyi için değil, aynı zamanda Rus aydınları için de önemli bir soruya odaklanmaktadır. Eğitim almamış köylüleri öğretmek için entelektüel bir arka plandan nasıl bahsedilebilir? Tolstoy bu soruya cevabını çıkartmış olduğu *Yasnaya Polyana Dergisi* ile vermek istemektedir. Tolstoy bu dergide, öğrencilere kompozisyon yazmayı değil kompozisyonun nasıl yazılacağını öğretmek istemektedir. Tolstoy, söz konusu makalesinde öğrencileri olan Syomka ve Fyedka'nın hikâyelerini yayımlar ve bu konuda Tolstoy, öğretmenin görevinin öğrencilere kompozisyon yazmak için uygun konuyu seçmek olduğunu ileri sürer (Souder, 2010, s. 43).

Öte yandan Tolstoy, öğrencilerinden atasözleriyle ilgili hikâye yazmalarını isterdi. Bu atasözlerinden biri de "kaşıkla verip sapıyla göz çıkartmak" idi. Sınıftakiler öğrenciler ilk önce Tolstoy'un kendisinin hikaye yazmasını istediler. Tolstoy yazdığı hikâyeyi yüksek sesle sınıfta okudu. Bu, hikâyenin gidişatı ve kendi içindeki tutarlılığına dair sınıfta tartışmaya yol açtı. Hava kararmaya başladığında Fyedka ve arkadaşı Syomka hikâyeyi bitirmek için, Tolstoy ile ortak bir çalışma yaptılar. Tolstoy, bu çalışma sayesinde çocuklarda doğuştan gelen bir şeyleri ortaya çıkardığına ve bunların gelişmesine müsaade ettiğine inandı. Daha sonra Tolstoy, çocuklara kompozisyon çalışmalarının ve hikâyeden çıkarılacak dersin, olayların sanatsal tasviriyle nasıl aktarıldığını açıkladı. Tolstoy, kısmen başarılı, kitapları basılmış bir yazar olmasına rağmen bu iki yarı edebi çiftçi çocuklarının yaratıcı güçlerini ortaya çıkarttığı için mutlu oldu (Moulin, 2018, ss. 53-54).

Fyedka'nın yazdığı Yasnaya Polyana Dergisi'nde yayınlanan *Bir Askerin Karısının Yaşamı* adlı hikâye şöyledir:

> Babası bütün kazandığını içkiye yatırır. Ailenin hiç parası yoktur ve babası vergileri ödeyemediği için hapse gönderilir. Kız kardeşi evlenir, büyükannesi ve yeni doğan kardeşi yoksulluktan ve beslenme yetersizliğinden ölür. Fakat Fyedka'nın babası döndüğünde, büyük bir miktarda para getirir, içkiyi

> bıraktığını söyler ve çalışmaya başlayacağından, küçük bir kır evi ve birkaç hayvan alma planından bahseder (Moulin, 2018, s. 56).

Bu hikâyenin anlatımının güçlü, yalın ve sade oluşu Tolstoy'un dikkatini çekmiş olmalı ki yetenekli olan öğrenciyi keşfetmiş ve onların içinde olan potansiyeli açığa çıkartmak için onları kompozisyon yazmaya yönlendirmiştir. Onların yazdığı kompozisyonları da o dönem çıkarttığı *Yasnaya Polyana Dergisi*'nde yayınlamış olması öğrencilerine ne kadar değer verdiğinin somut kanıtıdır. Öğrenciyi önemseyip onun yaptığı işi pekiştirmeyi ihmal etmeyen Tolstoy olması arzulanan ideal bir eğitimcidir.

Tolstoy'un eğitim anlayışını değerlendirdiğimizde günümüz eğitim terminolojisini kullanmasa bile çağdaş eğitim kuramları ile örtüşen fikirler öne sürdüğünü söylemek mümkündür. Bireyi eğitimin merkezine yerleştirerek sürecin ana unsuru kabul edişi, bireyin ihtiyacını ve beklentilerini dikkate alışı, deneyim ve yaşanmışlıklara verdiği önemin günümüzde arzulanan eğitimin temel ilkelerini oluşturmaktadır (Karataş *vd.*, 2015, s. 11).

Her öğrenciye genel ve ortak eğitim yöntemi kabul edilmeyerek, her öğrenci için ayrı bir öğretme biçimi izlenmesi tabiidir ki öğretimde güçlüğe davetiye çıkaracaktır; fakat Tolstoy bu konuda kendine karşı çıkanlara şu yanıtı vermektedir:

> Her öğrenci kendisine seçim özgürlüğü tanındığı durumda kendi kişisel beğenilerini belirtebilir ve bu şekilde tatmin ve memnun edilebilir. Bazılarının çok garip ve hatta gerçekleşmesi olanaksız bulduğu bu özgürlük ve bir anlamda göreceli düzensizlik biz beş okuma yöntemi bulamadıktan başka, bu yöntemleri çocukların isteklerine göre değiştiremeyecek, kullanamayacak ve sonuç olarak okuma öğretiminde elde ettiğimiz parlak sonucuna da ulaşamayacaktık. Kaç defa çocukların, biz öğretmenlerin bile sahip olamadığımız öğretim yöntemlerimizi öğrenmek kendi arzu ettikleri öğretim yöntemleri bize açıklamak istediklerini sezebildik (Kansu, 2016, ss.75-76).

Tolstoy özellikle klasik yöntemlerle gösterilen dil bilgisi yöntemlerinin karşısındadır:

> Çeşitli dil bilgisi dersi yöntemleri denedik. Kabul edelim ki bunlardan bir tanesi bile, kendilerinden beklenen amacı gerçekleştiremedi. Kelimenin kısımları açıklanmaya başlanınca çocuk sanki bir bilmece ile karşılaşmış oldu. Çocukları asıl sıkıntıya sokan, bu kelimenin ayrıntılı incelemesi ve dil bilgisinin kendisi değil, bunların yararlı olmaması ve uygulamadan uzak olmasıdır (Kansu, 2016, s. 79).

Diğer yandan Tolstoy, tarih ve coğrafya öğretiminde öğrencilerin bizzat kendi deneyimleriyle öğrenmesi gerektiğini söylemektedir. Yani iyi bir öğretimin kalıcı olması için birden fazla duyuya hitap etmesi gerektiğini söyleyen çağdaş eğitim anlayışı da Tolstoy'a katılmaktadır. Çocuklar, kitaplardan ziyade kendilerinin aktif olarak katıldığı, gözlem yaptığı şeyleri daha kolay öğrenirler ve bu öğretim de kalıcı olur. Nitekim Tolstoy, öğrenci merkezli

bir anlayışı benimsediği için öğrenciyi daima aktif kılacak bir ortam hazırlamaya çalışmıştır. Tıpkı çağdaş eğitim de olduğu gibi.

Tolstoy, öğrenciyi aktif kılmayan anlatımın etkili olmadığını öğrencilerine genel tarih anlatmaya başladığı ve öğrencilerin başarısız olduğu zaman anlamıştır. Öğrencilerin tarih dersinden neden bir şey anlamadığını araştırırken ulaştığı sonuçlara göre aşağıda ifade edilen önermeleri ortaya atmıştır.

> Çocuğa dünü tanıtmak için bugünü sevdirmek gerekir. Tolstoy gözlem ve deneyimlerine göre tarih zevki şimdiki çağ tarihini tanıtmakla ortaya çıkar. Bunun için, bugünkü olayları, politik tutkuları, toplumsal akımları, tartışmaları, gazete yorumlarını takip etmelidir. Tarihe şimdiki çağdan başlamak her öğretmenin aklına gelmelidir. İlgiyi oluşturacak uyandıracak yerde aksine, öldüren kitapların kullanımı ile devam etmekle direniyor olmanın, tarih ve coğrafya öğretiminde insanın başarılı kılmayacağı kaçınılmazdır (Kansu, 2016, ss. 80-81).

Tolstoy, çocukların bütününe birden soru yöneltmeye ve yine öğrencilerin toplu olarak yanıt vermelerine taraftardır. Bu yöntemde bazen bir çocuk bazen de diğer çocuk yanıt verecek; fakat her şekilde kendi kendilerinin bilgilerini pekiştirmek üzere bir atılım yapmış olacaklardır. Ara sıra öğrenciyi gruplara ayırarak aralarında söyleşi yaptırmak da yararlıdır (Kansu, 2016, s. 80). Tolstoy'un sınıf içerisinde yaptığı bu uygulamalar çağdaş eğitimde "soru-cevap" ve "tartışma" yöntemine karşılık gelir. Soru-cevap yönteminde daha çok öğretmen ve öğrenci arasında bir etkileşim varken öğrencileri gruplara ayırma yönteminde ise öğrencilerin birbirleriyle etkileşimi vardır. Bu yöntemler sayesinde öğrenciler bilgilerini, fikirlerini özgürce ortaya koyabilmekte böylelikle problemlerin neden ve alt nedenlerini belirleyebilmektedirler. Bu problemleri anlayıp çözüm önerileri verebilmektedirler. Böylelikle öğrenciler konu üzerinde analiz, sentez ve en önemlisi de değerlendirme yapabilme becerileri kazanmaktadırlar.

Soru-cevap yönteminin öğrenciler arasında düşünmeyi geliştirmesi, anlamayı kolaylaştırması, öğrenme ve öğretmede geri dönüt sağlaması, fikirler arasında bağlantı kurulması ve merakı artırması gibi faydaları vardır (Filiz, 2002, s. 13-14).

Tolstoy, 1872-73 kışı Lancaster denen bir öğretim sistemini uygulamaya çalışır. Tolstoy köyün çocuklarına okuma yazma öğretmek için kendi çocuklarına (Sergey, Tanya ve İlya) görev verir. Tolstoy'un uygulamaya çalıştığı Lancaster yöntemi, günümüzdeki çağdaş eğitim anlamında akran öğretimi olarak nitelendirilen yöntemi akla getirmektedir. Öğrencilerin öğrenirken o atmosferi bozmadan çalışıp, eğitimlerinden sonra eğitim ortamındaki eşyaları kullanarak kendi kendilerini eğlendirmeleri ise aslında onların işleve

takılmadan ne kadar özgür bir ortamda olduklarını da gösterir niteliktedir. Birlikte uyum içerisinde hareket etmeleri çocukların daha da kaynaşmasına neden olmakla birlikte sosyal yaşantılarını biçimlendirmek adına da katkı sağlamaktadır (Karataş *vd.*, 2015, s. 68).

Tolstoy bu yöntemi "Küçük Öğretmenler" diye ifade eder. Öğrencilerin birbirlerine öğretirken öğrendiği bir yöntemdir. Tolstoy bu öğretim yöntemi üzerine durur ve her çocuğun akranından öğrenmesine izin verir. Belki otoriteye olan karşı çıkışına alternatif olarak bu öğretim yöntemiyle cevap vermek istemiş olabilir.

Lancaster Öğretim sisteminin uygulanışı şu şekildedir: "Öğretmen, derslerde hususi başarı göstermiş, en kabiliyetli ve ders bakımından ileri safhadaki öğrenciler arasından birkaç mentör öğrenci seçer. Onlara bir ders verir ve ardından her mentör bu dersi yaklaşık 10 öğrenciye anlatır; bununla da kalmaz disiplini idame ve muhafaza eder." (Aksu, 2008, s. 37)

Joseph Lancaster'in fakir çocukların öğretiminde kullanmış olduğu bu yöntem, ilginçtir ki Tolstoy'un *Yasnaya Polyana Okulu*'nun kuruluş amacıyla paralellik gösterir. Tolstoy da şartları elverişsiz yerlerde yaşayan halkın çocuklarını eğitmeyi hedeflemiştir. Amacı köylü çocuklara daha fazla faydalı olmaktır.

Görüldüğü gibi bu yöntem, öğretim yöntemi olarak ekonomiktir. Kabiliyetli çocuk öğretirken öğrenir, öğrenen çocuk öğrenmeyen bir başka çocuğa öğretir. Öğrenciler özgür bir ortamda kendi istedikleri gibi öğrenirler. Her öğrenci kendi grubuna göre eğitim alır. Akran eğitimi sayesinde çocuk -tıpkı çağdaş eğitim sisteminde olduğu gibi- ders öğretimine aktif olarak katılır.

Tolstoy, çocukların ezbere dayalı bir eğitim almalarına ve bunu değerlendirme aracı olan sınav sistemine şiddetle karşı çıkmıştır. Çağdaş eğitim anlayışının benimsemiş olduğu sonuç değil süreç odaklı bir değerlendirmeyi savunmaktadır. Tolstoy, her bir öğrencinin bireysel kavrama gücünün farklı olduğunu ve bunun için onları ortak bir imtihana sokmanın faydasız olduğunu dile getirmiştir. Çünkü çocukları geleneksel yöntemle sınava tabi tutarak çocuktan alınan bilgilerin, gerçek bilgiyi ölçmediğine inanmaktadır (Kansu, 2016, s. 81-82).

Tolstoy, öğrencilerin sınava tabi tutulmasının onların yaratıcılığını körelttiğini düşünür. Çünkü klasik yöntemde öğretmen kendi öğrettiklerini çocuktan sınavla geri almak istemektedir. Bu durum çocuğun sınava kendinden bir şey katmasını önlemektedir. Dolayısıyla öğrencinin yaratıcılığı körelecektir. Oysaki her çocuk kendi içerisinde keşfedilmesi gereken ayrı bir dünyadır.

Tolstoy'a göre; "bir yabancı, bir saatlik süre içinde çocuğun bilgi derecelerini değerlendirmede başarılı olamaz. Çocuğun gerçek bilgisini anlayabilmek için onunla birlikte yaşaması gerekir." (Kansu, 2016, s. 82) Bu bağlamda sınavla yapılan değerlendirme bir aldatmacadır.

> Tolstoy, eğitimcilerin gelişimi yargılamaması ve zorlamaması fakat çocuklara kendi doğal, gerçek ve güzel benliklerini keşfetmelerine izin verilmesi gerektiğini öne sürer. Buna şekil verme sanatına benzetir. İyi bir heykeltıraş dengeli, güzel bir heykel çıkartmak için çamuruna bir şey ekler ve çıkartır. Kötü bir heykeltıraşsa daima daha fazla materyal ekler ve çıkarır. Tolstoy, bir öğretmenin de saldırgan bir şekilde gelişimi desteklemek yerine, onu yumuşatarak, çocuğun içindeki ahengin devam etmesine izin vererek aynı şeyi yapması gerektiğini iddia eder (Moulin, 2018, s. 123).

Tolstoy, kurmuş olduğu okulda çocukların bütün gelişim alanlarını desteklemek istemektedir. Öğrenilen bilgileri hayata geçirmeye çalışmış ve hayatı kolaylaştırıcı etkisi olması gerektiğine inanmıştır. Bunun için de çocukların yaşantısını iyice gözlemlemiş ve onlara teorik bilgiden ziyade pratik bilgiler verilmesi gerektiğini söylemiştir. Bu bağlamda bireye ve bireyin yaşantı tarzına önem vermiştir.

Tolstoy insanları bir bütün olarak görmez; her insanın her halk çocuğunun bireysel bilincine hitap edilmesi gerektiğine inanır. Çünkü her çocuk keşfedilmesi gereken bir cevherdir. Tolstoy var olan eğitimde ne öğretileceğinin bilincinde olmadan kurulan okulları eleştirir.

Tolstoy'a göre bir Rus'un özgüveni hiçbir şey bilmediğini bilmesinden gelir. Herhangi bir şeyi tamamen bilmenin mümkün olduğuna inanmaz. Bu tür bir Rus görüşü Tolstoy'un eğitsel düşüncesinin önemli bir unsurudur (Moulin, 2018, ss. 46-47). Tolstoy'un bilgisiz olduğunu kabul edişi M.Ö. 5. Yüzyılda Atina'da yaşamış Yunan filozofu Sokrates'in meşhur sözü olan "bildiğim tek şey hiçbir şey bilmediğimdir" sözüyle benzerlik göstermektedir. Bilgili kişi bildiğinin farkında olan değil; bilmediğinin farkında olandır. Bu argümandan hareketle bu durum çağdaş eğitimde yöntem olarak kullanılmıştır. Bunun adına da "sokratik tartışma" denilmiştir. "Soru cevap tekniğinin etkili bir şekilde kullanıldığı Sokratik tartışma, tanım olarak salt bilgi vermeyen, öğrencinin bilgi birikimlerini ve düşüncelerini yapısallaştırarak doğurtmaya, açığa çıkarmaya yarayan yöntemdir. Kişinin zihninde önceden bulunan doğruları açığa çıkartma ve ona gerçeği buldurma temeline dayanan bir tekniktir." (Bozer & Kurnaz, 2016, ss. 154-155) Sokratik tartışmanın içeriğinde bireyin çok iyi bildiğini sandığı bir konu üzerinde konuşulur ve aslında onun bilmediğini kendi kendine açığa

çıkartmasına yardımcı olunur. Eğitimde kullanılan bu yöntemde öğrenci yanlış, eksik ve tutarsız bildiğinin farkına varır ve araştırmaya yönelir.

Tolstoy, halkın edebi eserlerden bir şey anlamadığını fark etmiştir. Bu durumun nedenini edebi eserlerde halkın kendi yaşantısından bir iz bulamamasına bağlamaktadır. Bunun için halka onların seviyesine inerek onların anlayacağı tarzda bir eğitim verilmesi gerektiğine inanmıştır. Tolstoy, köylü çocukların yaşantısını merkeze alarak bir öğretim sistemi kurmuş böylece dönemin tüm öğretim yöntemlerine kafa tutmuştur.

Tolstoy'un bu fikri de yapılandırmacı yaklaşımla örtüşmektedir. Zira yapılandırmacı yaklaşımda da öğrencinin günlük yaşantısı dikkate alınır. Öğrencinin, bilgi birikiminin üzerinden yeni öğretilmek istenen şeyler temellendirilir. Tolstoy da bu konuya dikkat çekmiştir. Köy çocuklarının ihtiyaçları doğrultusunda eğitim ve öğretim faaliyetlerini düzenlemiştir. Tolstoy'un bu bakış açısı çağdaş eğitime ışık tutacak bir yapıdır. Şöyle ki çağdaş eğitim programının benimsemiş olduğu "esneklik ilkesi" de buna hizmet etmektedir. Esneklik ilkesine göre öğretmenin eğitim programındaki konuları ve etkinlikleri görev yaptığı yörenin; ekonomik, sosyal özellikleri ile öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve sosyal çevrenin değişen koşullarına göre düzenleyebilmesidir. "Eğitim süreçlerinde bireyde gerçekleştirilecek nitelikler (bilgi, beceri, tutum ve değerler) için bireysel farklılıklara, varolan olanaklara, yaşanılan çağın koşullarına ve ihtiyaçlarına en uygun öğrenme öğretme yaklaşımlarının seçilerek uygulamaya sokulması gerekir." (Karakaya, 2004, s. iii) Tolstoy, aristokratların çocukları ile köylü çocuklarının aynı ders içeriklerini işlememeleri gerektiğini vurgulamış bunun için kurmuş olduğu okulda köylü çocuklarına göre eğitim vermeye çalışmıştır. Köy çocuklarına aristokratların aldıkları ve bildikleri bilgileri vermek onların zamanlarını çalmaktan başka bir şey değildir. Tolstoy bireye ve bireyin varlığına değer vermektedir. Bir köylü çocuğunun yaşantısının parçası olan köy işleriyle onlara ders vermek istemiştir. Onlarla birlikte ormanda yürüyüşler yapmış; atçılık, avcılık ya da bahçe işleri gibi günlük yaşantının getirisi olan faaliyetlerde bulunmuştur.

Tolstoy, bir Rus köyünde ameliyat aletleri satan bir dükkân açmanın hiçbir anlamı olmadığı gibi ihtiyaç duyulan şeyleri öğretmeyen bir okul açmanın da anlamı olmayacağını söyler (Moulin, 2018, s. 108). Tolstoy'a göre eğitim, bireyin ilgi ve isteklerine hitap etmelidir. Kişiyi hayata hazırlamalı ve kişi büyüyünce yaşayacağı çağın gereklerine göre eğitim almalıdır.

Tolstoy, öğretiminde halkın yaşantısından yola çıkarak onların bildikleri şeyleri örnek göstererek öğretim yapmıştır. Sergey Tolstoy, *Oğlu Tolstoy'u Anlatıyor* adlı kitapta babasının matematik dersini işleme yöntemine ait şunları anlatmaktadır:

> Babam hesabı çocuklara abaküsle öğretmeye çalışır. Beşe kadar çarpma yapmayı ezberlettikten sonra altıdan ona kadar saymayı özel bir yöntemle parmak hesabıyla öğretir. Halk tarafından bilinen kazlarla ilgili bir problemle cebiri bizlere öğretmeye çalışır. Hikaye şöyledir:
>
> -Merhaba 100 kaz.
>
> Kazlar cevap verir:
>
> -Biz 100 kaz değiliz ama olduğumuz kadar bir daha, daha olduğumuz kadarın yarısı da, ya da olduğumuzun dörtte biri. Sen bizimle bulunsaydın o zaman 100 kaz olurduk.
>
> Ve denklemi çocukların kurmasını sağlar:
>
> 100= x + x + x/2 + x/4 + 1
>
> cevap x=36
>
> (Kabataş *vd.*, 2015, ss. 61-62).

Tolstoy'un okul dışı faaliyetlere de önem verdiği ve eğitimi hayatla ilişkilendirmeye çalıştığı görülür. 1862 yılı büyük Perhiz bayramının arefe gününde, gözleme yemekleri için değişik köylerden yüz talebe davet etmiştir. Paskalya'da çocuklar kurşunkalem, mızıka, annelerinin onlara gömlek dikebileceği pamuklu kumaş gibi hediyeler aldırmıştır (Bartlett, 2017, s. 153). Tolstoy'un yapmış olduğu bu faaliyetler çağdaş eğitimin öğretim ilkelerinden "hayatilik" ilkesiyle ilişkilendirilebilir. Hayatilik ilkesine göre; okul yaşamın kendisidir. Öğretilen bilgiler çocuğun gerçek hayatta işine yarayacak cinsten olmalıdır. Şöyle ki Tolstoy çocuklardan annelerinin onlara dikebilmesi için aldığı kumaş gerçek yaşama aittir. Yani okul yaşamın kendisidir ilkesini hayata geçirmeyi hedeflemiştir. Yaşamdan bağımsız bir öğretim hedeflemeyen Tolstoy çocukları da öğretimin içine katmıştır.

Tolstoy kendi yaşamında gerçekçi olduğu kadar eleştirel bir karaktere de sahiptir. Şöyle ki *Oğlu Tolstoy'u Anlatıyor* adlı kitapta bu çıkarımımızı destekleyecek bir anekdota rastlıyoruz:

> Esope'nin hayvan masallarını okurken onları La Fontaine masallarıyla karşılaştırıyordu ve La Fontaine'nin aleyhineydi bu. Babam diyordu ki: "La Fontaine'de çok gereksiz ve yapmacık şeyler vardır. Esope ise, lakonizmin ta kendisidir. Örneğin, La Fontaine'de karga gagasından bir parça peynir düşürür. La Fontaine de bu peynir uyak gereği hikayeye girdi. 'plumage' ve 'fromage'. Krılov ise, (Rusların La Fontaine'i) Grekçe bilmediği için, aynen yazmış: (Tanrı kargaya bir parça peynir yollamıştı). Ama peynir, ne karganın ne de tilkinin alışılmış gıdasıdır. Esope'un anlatışı ne kadar güzel: Karga gagasında bir parça et tutar (Tolstoy, 1990, s. 32).

Görüldüğü gibi herkes tarafından bilinen bir anlatıya Tolstoy eleştirel bir yaklaşım sergiler ve iki farklı insanı mukayese eder. Kaliteli bir eğitimin temel koşulu olan eleştirel düşünce, farklı bakış açısı bireyin yaratıcılığını zenginleştiren temel faktör olarak kabul edilir. Dogmatik yargılara, her türlü bilgiye şüpheyle yaklaşan bireyler yetiştirmek çağdaş eğitimin de hedefleri arasındadır.

Tolstoy, kendi çocuklarının bütün zekâ alanlarına yönelik eğitim almaları için uğraşmıştır. Avcılık, resim, müzik, kitap okuma, yabancı dil gibi farklı faaliyetleri gerçekleştirmeye ve bunların eğitimini alması için çocuklarına hoca tutmuştur. Görüldüğü gibi sadece bilişsel alanı hedef almak istememiş çocuklarını salt bilgiyle donatmak yerine hayatın her alanında kendilerini geliştirmelerini sağlayacak ortamı hazırlamaya çalışmıştır. Tolstoy, kendi çocuklarının eğitimine verdiği önemin aynısını *Yasnaya Polyana Okulu*'ndaki köylü çocuklarına da vermiştir.

> 1875-1876 okul yılı, babam bize Jules Verne'nin "80 Günlük Devrialem" kitabını okurdu. Resimsiz bir kitaptı bu. Babam bize hayranlık uyandıran resimleri kendi çizerdi. Aslında oldukça kötü çizerdi ama kişisel damga taşıyan çizgileri vardı. Bizler, babamın yaptığı bu resimleri çok sever, ertesi akşamı sabırsızlıkla beklerdik. Kitaptaki Mr. Fog'un yarışı kazanıp kazanmayacağı bizi ilgilendiriyordu (Tolstoy, 1990, ss. 40-41).

Bütün bu ifadelerden Tolstoy'un yaratıcı ve yeniliği seven bir karaktere sahip olduğu çıkarılabilir. Tolstoy çalışmalarına ara verip gezintilere çıkmıştır. Bu gezintiler aslında boş gibi dursa da onun düşüncelerini temellendirdiği ve zihnini sakinleştirdiği bir mola zamanı olarak kullanmıştır.

> Günlük uğraşlarından kaçıp tek başına oraya, hemen hemen insan ayağı basmamış bu yerlere gider ve düşünürdü. Nerede son bulacağı belli olmayan patikaları ve daha önce hiç gitmediği bölgeleri keşfetmesini severdi. Düşünce alanında olduğu gibi, ormanda da hep yeni yollar aramayı severdi. İşte onu ormana çeken bu duyguydu (Tolstoy, 1990, s. 87).

Tolstoy, sevgisini her zaman hissettiren ve ceza yöntemini pek az kullanan bir baba olmuştur. Tolstoy çocuklarıyla kaliteli zaman geçirmeye önem vermiştir. Çocuklarıyla her fırsatta oyun oynamış ve onların gelişimlerine katkı sağlayacak şeylerden onları mahrum etmemiştir.

> Babam, beden gelişimine çok önem verirdi. Jimnastik, yüzme, koşma her türlü oyun. Özellikle de ata binmek için bizi kışkırtırdı. 'Numid suvarileri' denen bir oyun oynardık. Babam sofradan birden bire kalkar, kollarını havaya uzatıp sallayarak masanın çevresinde dönmeye başlar, biz de onu taklit eder peşi sıra dönerdik. Bu oyunun bizim iç dünyamızda çok olumlu etkileri olurdu (Tolstoy, 1990, s.81).

Tolstoy, kendi çocuklarının eğitiminde cezaya başvurmamıştır. Oğlu bu durumu şu sözlerle ifade etmektedir.

> Bazen kusurlarımızı ima eder, bazen de alay eder ve yaptığımız hareketin doğru olmadığını şakalarla anlatmaya çalışırdı. Bazen öyle bir olay ya da anekdot anlatırdı ki, biz dolaylı yoldan kendi kusurumuzu görürdük. Bazen ders sırasında sinirlenir sesini yükseltirdi ama hiç kaba kelime kullandığını hatırlamıyorum (Tolstoy, 1990, s. 82).

Görüldüğü gibi Tolstoy kendi çocukları üzerinde bile klasik yöntemin benimsemiş olduğu cezayı kullanmamıştır. Çocuğun karakterine yönelik değil yapılan davranışa yönelik uyarılarda bulunmuştur. Çağdaş eğitim anlayışının da benimsediği öz saygı zedeleyici dilden uzak durmuştur. Sen dilinden kaçınıp yapılan hatayı kendi jest ve mimikleriyle anlatmıştır. Tolstoy şiddet içeren, cezalandıran yönteme karşı çıkmıştır.

Tolstoy'a göre öğretmen.

Tolstoy'a göre çocuğun doğuştan gelen içgüdüsel olarak hayatı anlama çabası vardır. Öğretmenin görevi de bu potansiyeli açığa çıkartmaktır. Bunu yaparken çocuğun kültürel çevresinin dikkate alınması gerekmektedir.

> Tolstoy, çocukların doğal bir biçimde, bu onların doğasının bir parçası olduğundan, kendi ahenkleriyle geliştiği görüşüne dayanır. Pedagogların hatası, gelişim ahengi aramak yerine gelişimi aramaktır. Tolstoy'un iddiası şu: Rousseau haklı, insan kusursuz doğar ve doğum anındaki bu mükemmelliğin sebebi, çocuğun gerçeklik, iyilik ve güzellikle mükemmel bir uyum içerisinde olmasıdır. Bundan şu sonuç çıkar ki; bu ahenk deneyimle bozulabilir. Eğitimciler, çoğunlukla çocukluğun bu özgün ahenkli haline dikkat etmez ve dengesiz bir öğretim programıyla çocuğu yozlaştırır (Moulin, 2018, ss. 122-123).

Tolstoy, öğretmenin görevini ders anlatmak olarak sınırlamamıştır. Öğretmen ve öğrenci arasında oluşan ilişki kaliteli ve değerli olmalıdır. Öğretmenin nihai görevi öğrencileri yakından izlemek, onların ilgi ve ihtiyaçlarını gözlemlemek, ona göre çocuğa hissettirmeden çocuğu yönlendirmektir. Öğretmen çocuğun yaratıcı yönünü harekete geçirmekle görevlendirilmiştir. Öğretmen bir kuramın öğretmeni olmamalı kendisini bir kuramsal fikre adamamalıdır. Çünkü öğretmen öğrencinin ufkunu açmakla mükelleftir. Okul, önceden var olan bir şekle yani bir kurama göre değil, öğrencinin ilgi ihtiyacına göre şekil almalıdır. Bu bağlamda öğretmen birden fazla yöntem ve teknik bilmelidir. Bunun için kendini sürekli geliştirmeli ve yenilemelidir. Tolstoy'un sözlerinden hareketle eğitim öğretim yöntemi belirlenirken öğretmenin faydası değil de öğrencinin faydası göz önünde bulundurulmalıdır.

Tolstoy'un üzerinde durduğu gibi her çocuğun öğrenme yöntemi farklıdır. Öğretmen öncelikle özgür bir ortamda öğrencisini tanımalı ona göre öğretim yöntem ve tekniğini seçmelidir. Tolstoy özgür bir ortamı, bireyin kendisine değer verildiği ve her türlü tahakkümden uzak bir öğretim süreci hayal etmiştir.

Öğretmen, öğrenci merkezli ve öğrettiği şeyleri alışılmışın dışında kullanarak ufku genişletmeye yönelik uygulamalar yapmalıdır. Eğer öğretmenin kendisi yaratıcı bir karakterde olursa çocuklarını da yaratıcı olarak yetiştirir.

Tolstoy'a göre öğretmen çocuk ile arasındaki bağlantıyı sağlam tutan, çocuğu iyi tanıyan, çocuğun karakterine göre ilgi ve ihtiyaçlarını cevaplayacak kişi olandır. Öğretmen çocuğa danışman olabilecek güveni vermelidir. Öğretmen yol gösterici ve öğrenciyi bu yolda cesaretlendiren olmalıdır.

Tolstoy, öğrenci ile öğretmen arasındaki ilişkinin gayet sağlam olmasını istemiştir. Çünkü Tolstoy'a göre bu ilişki ne kadar kaliteli olursa verilen eğitimden alınan geri dönütte o kadar kaliteli olur. Öğretmen, sıcakkanlı, çocukların ilgisini çekebilen onları sürekli ilerlemeye sevk eden bir karakterde olmalıdır. Öğretmen kendi kendine eğitim aşkıyla dolu, heyecanlı olursa bu durum çocuğa da yansıyacak dolayısıyla öğretmen ve öğrenci arasındaki bağ kuvvetlenecektir. Gözle görülemeyen bu bağ aslında her şeyin başlangıcı olacaktır. Öğretmenin içten gelen bir sevgiye sahip olup onlara merhametli davranması gerekmektedir. Tolstoy'un sevgiye verdiği değerden olsa gerek öğrenci ve öğretmen arasındaki ilişkide de sevgiyi çok önemsemiştir. Öğretmen öğrenciye bilgiye ulaşmayı öğreten ve onlara her bakımdan örnek olandır.

Eğitimde sevginin gücüne inanan Tolstoy, "Sevgi insan hayatının iç yasasıdır ve insanoğlunun tabiî olarak arzu ettiği mutluluğa ulaşmanın yegâne vasıtasıdır." diyerek bu inancı uğruna köy okulunda tehlikelere göğüs gererek çalışmıştır. Tolstoy haklı olarak şöyle der: "Öğrencilerini bir baba veya bir anne gibi seven bir öğretmen bütün kitapları iyi bilen, fakat ne işini ne de öğrencilerini sevmeyen bir öğretmenden daha üstündür." (Leif & Rustin, 1974, s.156)

Tolstoy'un sözlerinden hareketle çocuk, kendisini eğiten ve öğreten insanlar tarafından sevildiğini bilmelidir. Tolstoy bireyselliğe önem verdiği ve bireyin tözünü önemsediği için bireyi mutlu edecek her şeye değer vermiştir. Her çocuk sevgiye açtır ve her çocuğun bu ihtiyacı giderilmelidir.

Tolstoy'a göre öğretmenlik mesleğinin kutsal bir sorumluğu vardır. Bu sorumluluk samimiyetten uzak bir akılcılıktan ziyade duygularla bir araya gelmelidir. "Aklen eğitmek" bir hatadır. Zira çocuk yalnızca akılcı değildir. Öğretmenin öğrettiklerinden ziyade çocuğun kişiliği, insanlığı daha önemlidir (Moulin, 2018, s. 61).

Okula gelen bir çocuğun eğitimi ve okuması isteniyorsa ilk önce ona, düşünmeyi ve araştırmayı ve irdelemeyi sevdirmek gerekir. İrdelemeyi sevdirmek için de çocuğa, nesneler hakkında kendi düşünce ve görüşlerinin yetersizliğini ve hatasını, irdelemenin kendisine açacağı yeni ve geniş ufku sezdirerek anlatmak gerekir. Öğrencinin öğretmene bağlanması için araştırmaya, düşünmeye heves ederek bunların içine girmesi, şiir, bilgi, fikir ve düşünce dünyasının tüm sihir ve büyüsünü saklayan perdenin bir köşesini, öğretmenin kendi elleriyle kaldırması gerekmektedir (Kansu, 2016, ss. 76-77).

Klasik yöntemde öğretmen bilgi aktaran konumunda öğrenci ise alan konumdadır. Klasik, ezbere dayalı sistemi eleştiren Tolstoy, bu sistemle öğrencinin öğrendiğine inanmaz. Çünkü bu sistemde tek bir öğretmen birbirinden farklı öğrencilere aynı şeyi öğretmekte ve onlardan başarı beklemektedir. Oysaki her birey biriciktir, özeldir. Yapılandırmacı yaklaşımda da öğrenciyi merkeze koyan bir bakış açısı vardır. Öğrenci bu sistemde daha aktif olduğu için verilen eğitimde daha kaliteli ve kalıcı olur. Çünkü bireyin içten güdülenmeyle yaptığı her şey bireyin gelişmesine ve öğrenmesine daha fazla hizmet etmektedir.

Tolstoy döneminin öğretmenlerinin kullandığı yöntemleri alaycı bir dille şöyle ifade etmektedir: "Kilise okullarında öğrencilerin suni ve tekdüze, arada sırada ise öğretmenlerin şiddetli sesleri işitilir; Alman okullarında sadece öğretmenin ve de arada sırada öğrencilerin korkak sesleri duyulur. Benim okulumda ise, öğretmen ve öğrencilerin sesleri birlikte işitiliyor." (Kansu, 2016, s. 74)

Tolstoy'un öğretmenlerin öğrenci inisiyatifini nasıl teşvik etmesi gerektiğine dair ana argümanları ve yaratıcı öğrenmeyi beslemek düşüncesine açıkça *Biz mi Çiftçi Çocuklarına Yazmayı Öğretmeliyiz Onlar mı Bize?* adlı makalede rastlamaktayız. Yasnaya Polyana'da yayınlanan bu makale, Tolstoy'un okulunun iki yıldan fazla bir süredir faaliyet gösterdiği 1862 baharında yazılmıştır. Bu makaleyi yazdığında Tolstoy'un öğretmen olarak resmi pedagojik eğitimi yoktur. Tolstoy, mevcut okulların olumsuz izlenimine karşılık Tolstoy, aktif öğretmen-öğrenci etkileşimini savunmaktadır. Öğretmen, öğrenciyi kendisine ilgi duyan konulara yönlendirmesi gerekmektedir. Tolstoy, "çocuğun yaşadığına inanıyoruz, varlığının her tarafı kendini geliştirmeye çalışıyor, diğer her tarafı da kendini aşmaya çalışıyor. Çocuğun gelişiminin ahengini ihmal ederken, varlığının bireysel taraflarının ilerlemesini gerçek amaç

için yanlış yapıyoruz. Bu, pedagojik teorilerin ebedi hatasıdır." (Ducke, 2000, s. 534) söyleriyle kendi görüşünü dile getirmektedir.

Sorulması gereken sorular nasıl öğretim yapılacağı ile ilgili değil, öğretmenlerin ve öğrencilerin öğrenme için en iyi ilişkiyi nasıl kurmaları gerektiği ile olmalıdır. Mesela çiftçilerin hayatlarını anlamak ve iyi bir öğretmen-öğrenci ilişkisi kurmak, soyut anlaşılması zor yöntemlerden çok daha önemlidir.

Tolstoy, eğitim verilirken halkın özelliklerini dikkate alınması gerektiğini söylüyordu. Olması gerektiği gibi öğretmen anlatacağı dersi ne kadar iyi bilip o derse hazırlığını ne kadar iyi yaparsa o kadar faydalı olur görüşü hâkimdi.

Tolstoy'a göre öğretmen öğrenciyi kendi yaşadığı çağa göre değil öğrencinin yaşayacağı çağa göre eğitmelidir. Öğrenciyi bir kalıba sokmak yerine onun özgürlüğünü temel alıp kendini geliştirmesine fırsat verilmelidir. Öğrenciye lider değil rehber olunmalıdır. Öğretmenler çocukları sevmeli onlara sevginin yüzünü hissettirmelidir. Öğrenci severse ve sevmeyi öğrenirse o öğrenci kazanılmış demektir.

Öğrencinin öğretmene bağlanması için araştırmaya, düşünmeye heves ederek bunların içine girmesi, şiir, bilgi ve düşünce dünyasının tüm sihir ve büyüsünü saklayan perdenin bir köşesini öğretmenin kendi eliyle kaldırması gerekmektedir. Ancak önünde parlayacak bir ışık ve ufuk sayesinde öğrenci, kendi kendini geliştirmeyi, oluşturmayı başaracaktır (Kansu, 2016, s. 77).

Tolstoy'un Okuma-Yazma Öğretimine Bir Örnek: Azbuka (Alfabe) Kitabı

Tolstoy 1872 yılında "daha önce yaptığım her şeyden daha fazla sevgi ve emek verdiğim" dediği *Azbuka (Alfabe)* kitabını yayımlamıştır. Yeni başlayan çocuklar için eksiksiz bir öğretim programı içermektedir. Kitapta çizimler, alıştırmalar, yazı ve telaffuzda yardımcı olacak çeşitli tipografik işaretlerle desteklenen, okuma ve yazma üzerine bilgilerin yer aldığı bölümler vardır (Karataş *vd.*, 2015, s. 65). *Azbuka*'nın amacı, okul öncesi ve genç öğrencileri doğa, toplum gibi konuları temelden tanıtmaktır. Hedefi ise yazma, okuma, yetenek ve çocukların becerilerini geliştirmeye çalışmak olarak yorumlayabiliriz.

Alfabe'nin "Okuma için Rus kitapları" bölümünde anlatılan öykülerin kaynakları atasözleri, deyimler, dünya masallarından derlemeler, destanlar veya gerçek olaylardan oluşmaktadır. Ders yaptığı sırada Tolstoy öğrencilerin yazdığı kompozisyonlardan birkaçını

da seçerek kitaba dahil etmiştir. Daha sonra *Alfabe* kitabının bu bölümü de "Halk öyküleri" ile tanınmıştır (Muharremova, 2014, s. 12).

Tolstoy *Azbuka'*da yani *Alfabe* kitabında yazı ve okumada farklı bir şey ortaya koymamıştır. Yazmış olduğu ve içerisine seçmiş olduğu hikâyelerden çocukların kalbine girmeyi, ahlak duygusunu geliştirmeyi, iyi kalpli, merhametli, empati duygusu yüksek çocuklar yetiştirmeyi hedeflemiştir. Nihai hedefini "iyi insan olma" olarak belirlemiştir. Çünkü bahsetmiş olduğu "yetiştirme" kavramıyla buna hizmet etmeye çalışmıştır. Aynı şekilde anarşist eğitimin benimsemiş olduğu düşünce 'insan özünde iyidir' ilkesi Tolstoy'da da hayat bulmuştur.

Tolstoy, okuma-yazma faaliyetini olabildiğince kolaylaştırmaya çalışmıştır. Okuma-yazma serüveninde Rus öğrencilerine rehberlik etmeyi amaçlamıştır. Birden fazla zekâ alanına hitap edecek şekilde kitabı tasarlamıştır. Eserini çocukların yaşlarına, yeteneklerine ilgi ve ihtiyaçlarına uygun olarak hazırlanmıştır. Görseller yardımıyla Rusçaya hizmet eden bir kitap olmuştur.

Tolstoy'un *ABC Kitabı* olarak bilinen *Azbuka*'sı, yazarın düşüncelerini içeren dört kitaptan oluşur. Bu kitaplar, 19. yüzyılın Rus okul çağındaki bir çocuğa, eğitiminin bir parçası olarak faydalı olması için: a) alfabe ve gramer temelleri; b) ilköğretim okuryazarlık eğitimi için okumalar; c) dini metinler; d) bilimsel kavramlar (Torresın, 2016, s. 197) isimlerini taşımaktadır.

Kitabın ilk bölümü, heceleme kuralları, kelimeyi içermektedir. Harflerin okunuşları kelimelerin üzerinde küçük harflerle gösterilmektedir. Kitabın ilk bölümünde büyük harflerle yazılmış Rus alfabesi vardır. Daha sonra harflerin resimlerle anlatıldığı sayfalar vardır. Resimlerde günlük hayatta kullanılan özellikle köy yaşantısına uygun nesneler kullanılmıştır. Çocuklara görsel materyaller sunulmuştur. Resmedilen nesneler harflerle ilişkilidir. Bu bölümde özel bir "hece-akustik yöntem", okuma heceleri ve kısa okumalar kullanılmıştır. Önce basit metinler verilmiş ardından metinler giderek karmaşık hale getirilmiştir. Bu yöntemle okuyucunun zihinsel gelişimi desteklenmiştir.

II. Kitaptan itibaren, Rus alfabesindeki bölüm kullanılmamıştır. II.Kitap, III. Kitap ve IV. Kitap aynı yapıdan oluşmuştur. Kitapların birinci bölümünde masallara ve kısa öykülere yer ayrılmış; ikinci bölüm dini ve etik metinlere; üçüncü bölüm ise hesaplama yeteneklerini içermiştir. Dahası, her kitap bir finalle bitirilmiştir (Torresın, 2016, ss. 197-198).

Tolstoy, kitapta önce basit örneklere yer vermiş ardından örnekleri giderek zorlaştırmıştır. Günümüz eğitim sisteminde de üzerinde sıkça durulan basitten karmaşığa ilkesine uygun bir yol izlenmiştir.

Tolstoy'un, çocukların dikkatini masallara çekmesindeki amacı, okuma yazmayı öğrenmeyi kolaylaştırmak, okunan hikayeleri anlattırarak sözlü ifade yeteneklerini geliştirmek ve hikaye yazmaya özendirerek yaratıcılıklarını geliştirmektir.

Aşağıda Azbuka kitabından birkaç örnek verilmiştir.

Şekil 1. Tipografik olarak harf öğretimi (Tolstoy, 1874, s. 5).

Г Г г Г г г.

Д Д д д д

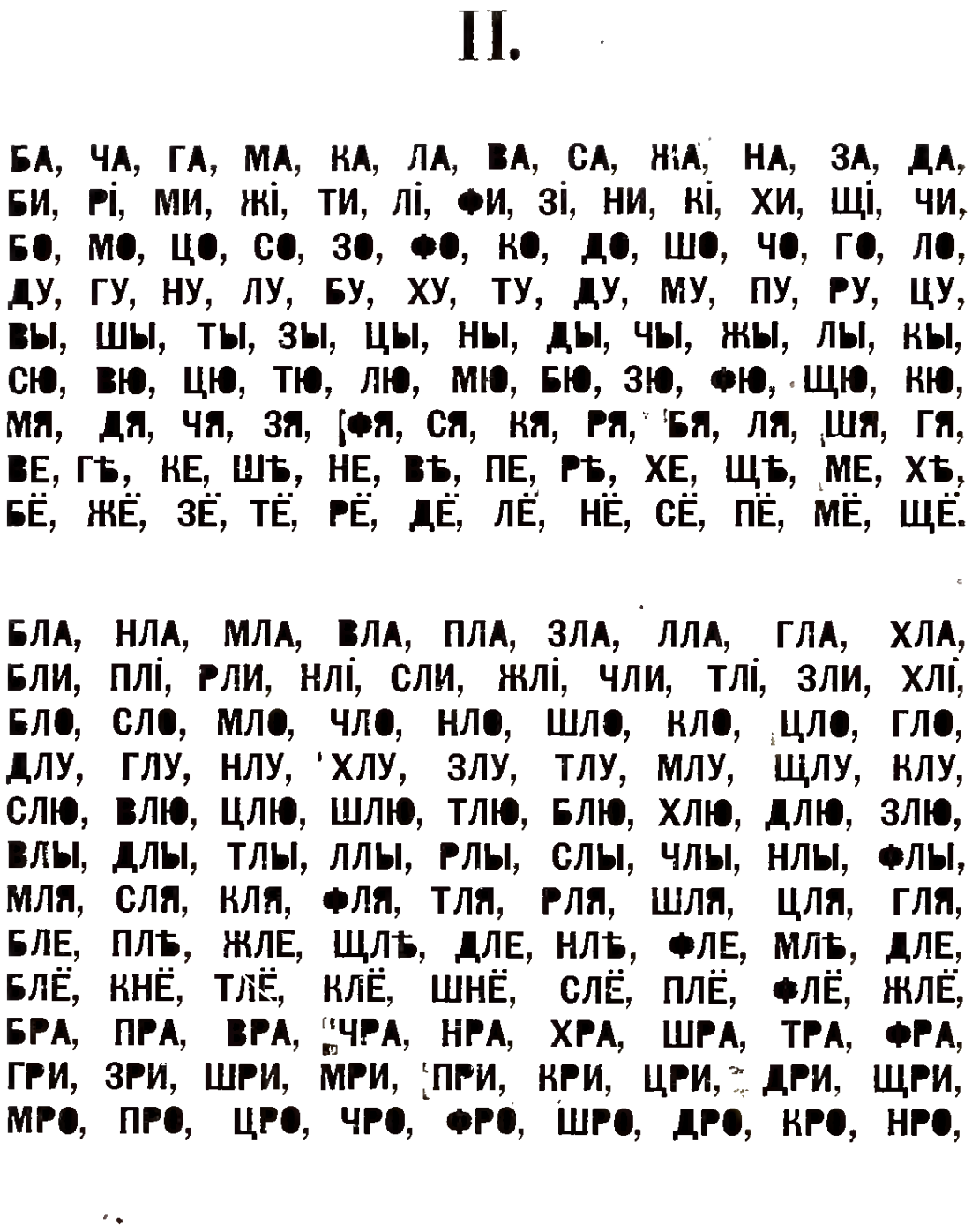
Е Е е Е е е

Ъ Ъ Ъ Ъ п п

Şekil 2. Tipografik olarak harf öğretimi (Tolstoy, 1874, s.6).

Resimler, Tolstoy'un kendi çocuklarının yardımıyla çizilmiştir ve her resimde farklı yazı tipleri ve her bir harfin el yazısı halleriyle çeşitli şekilleri yer alır. Bu resimlerden sonra anlamı olmayan hece grupları gelir: ilk önce iki harfliler, sonra üç, dört, ve beş (Moulin, 2018, s. 130).

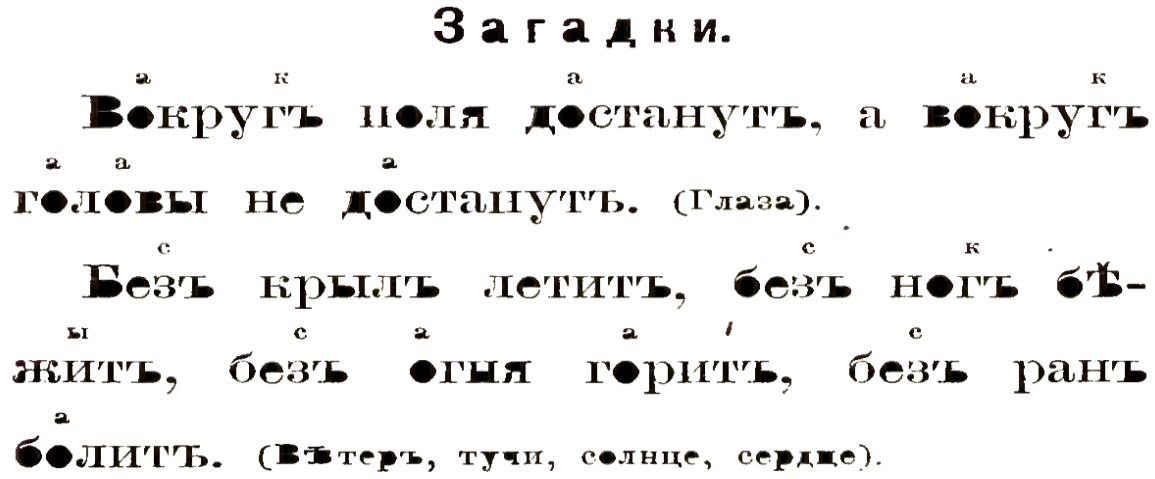

II.

БА, ЧА, ГА, МА, КА, ЛА, ВА, СА, ЖА, НА, ЗА, ДА,
БИ, РІ, МИ, ЖІ, ТИ, ЛІ, ФИ, ЗІ, НИ, КІ, ХИ, ЩІ, ЧИ,
БО, МО, ЦО, СО, ЗО, ФО, КО, ДО, ШО, ЧО, ГО, ЛО,
ДУ, ГУ, НУ, ЛУ, БУ, ХУ, ТУ, ДУ, МУ, ПУ, РУ, ЦУ,
ВЫ, ШЫ, ТЫ, ЗЫ, ЦЫ, НЫ, ДЫ, ЧЫ, ЖЫ, ЛЫ, КЫ,
СЮ, ВЮ, ЦЮ, ТЮ, ЛЮ, МЮ, БЮ, ЗЮ, ФЮ, ЩЮ, КЮ,
МЯ, ДЯ, ЧЯ, ЗЯ, ФЯ, СЯ, КЯ, РЯ, БЯ, ЛЯ, ШЯ, ГЯ,
ВЕ, ГЪ, КЕ, ШЪ, НЕ, ВЪ, ПЕ, РЪ, ХЕ, ЩЪ, МЕ, ХЪ,
БЁ, ЖЁ, ЗЁ, ТЁ, РЁ, ДЁ, ЛЁ, НЁ, СЁ, ПЁ, МЁ, ЩЁ.

БЛА, НЛА, МЛА, ВЛА, ПЛА, ЗЛА, ЛЛА, ГЛА, ХЛА,
БЛИ, ПЛІ, РЛИ, НЛІ, СЛИ, ЖЛІ, ЧЛИ, ТЛІ, ЗЛИ, ХЛІ,
БЛО, СЛО, МЛО, ЧЛО, НЛО, ШЛО, КЛО, ЦЛО, ГЛО,
ДЛУ, ГЛУ, НЛУ, ХЛУ, ЗЛУ, ТЛУ, МЛУ, ЩЛУ, КЛУ,
СЛЮ, ВЛЮ, ЦЛЮ, ШЛЮ, ТЛЮ, БЛЮ, ХЛЮ, ДЛЮ, ЗЛЮ,
ВЛЫ, ДЛЫ, ТЛЫ, ЛЛЫ, РЛЫ, СЛЫ, ЧЛЫ, НЛЫ, ФЛЫ,
МЛЯ, СЛЯ, КЛЯ, ФЛЯ, ТЛЯ, РЛЯ, ШЛЯ, ЦЛЯ, ГЛЯ,
БЛЕ, ПЛЪ, ЖЛЕ, ЩЛЪ, ДЛЕ, НЛЪ, ФЛЕ, МЛЪ, ДЛЕ,
БЛЁ, КНЁ, ТЛЁ, КЛЁ, ШНЁ, СЛЁ, ПЛЁ, ФЛЁ, ЖЛЁ,
БРА, ПРА, ВРА, ЧРА, НРА, ХРА, ШРА, ТРА, ФРА,
ГРИ, ЗРИ, ШРИ, МРИ, ПРИ, КРИ, ЦРИ, ДРИ, ЩРИ,
МРО, ПРО, ЦРО, ЧРО, ФРО, ШРО, ДРО, КРО, НРО,

Şekil 3. Harflerle hece kurma çalışmaları (Tolstoy, 1874, s. 15).

Загадки.

Вокругъ поля достанутъ, а вокругъ головы не достанутъ. (Глаза).

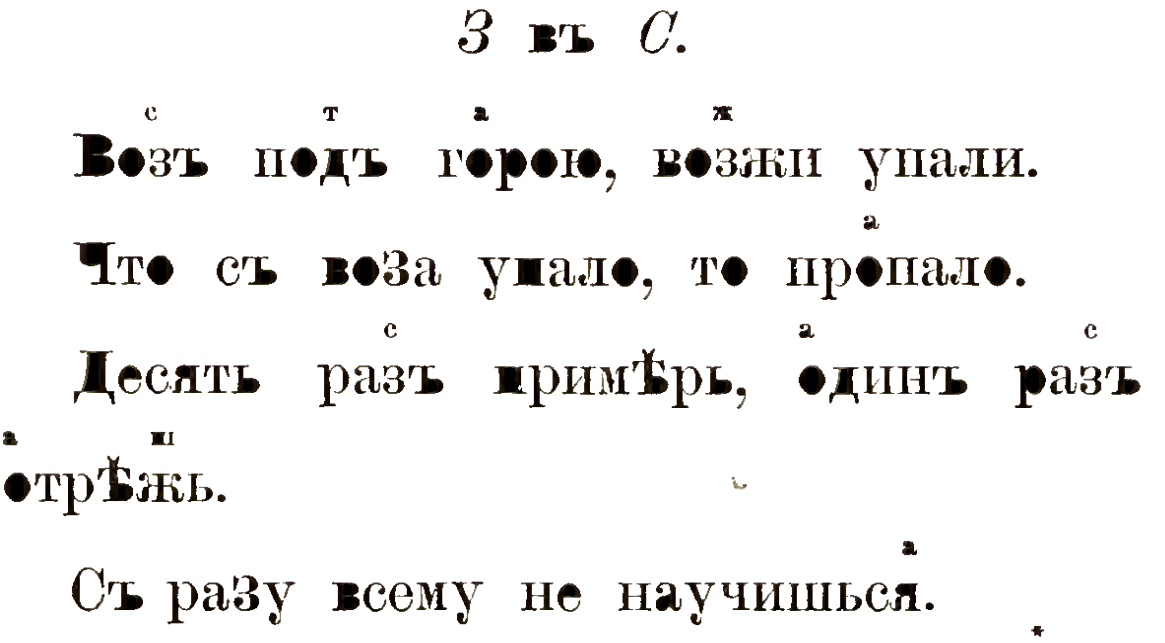
Безъ крылъ летитъ, безъ ногъ бѣжитъ, безъ огня горитъ, безъ ранъ болитъ. (Вѣтеръ, тучи, солнце, сердце).

Şekil 4. Kitapta bulunan bilmecelerden iki tane örnek (Tolstoy, 1874, s.40).

"Her yere ulaşır kafanın etrafına ulaşamaz" (Gözler)

"Kanadı yok uçuyor, ayakları yok koşuyor, ateşi yok yanıyor, yarası yok acıyor" (Güneş).

Tolstoy eğitirken eğlendirmeyi de ihmal etmemiştir. Yazıların üzerinde bulunan küçük harfler Rusça olan kelimenin okunurken dönüştüğü harfi göstermektedir.

З въ С.

Возъ подъ горою, возжи упали.

Что съ воза упало, то пропало.

Десять разъ примѣрь, одинъ разъ отрѣжь.

Съ разу всему не научишься.

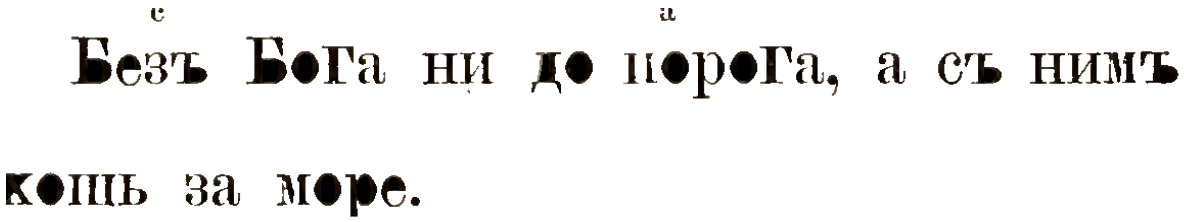
Şekil 5. Deyimler yoluyla harf öğretimi (Tolstoy, 1874, s.35).

Kitapta önce harfi tanıtıp ardından harfle ilgili ikili ya da daha fazla cümle kurulmuştur. Daha sonra o harfi içine alan deyimler, atasözleri, hikâyeler anlatılmıştır. Yukarıda “ *З и С.* ” yani “z ve s” harfleri verilmiş altında da bu harfleri kullanarak deyimler verilmiştир.

“Dağın eteğinin yanında eyerler düştü, arabadan düşen kayboldu.”

“On kere ölç, bir kere kes.”

“Birden asla öğrenemezsin.”

Şekil 6. Dini içerikli mesajlarla harf öğretimi (Tolstoy, 1874, s. 39).

“Tanrısız kapının eşiğine kadar gidemezsin, ama onunla denize kadar gidersin” yine bahsedildiği gibi, dini olarak da mesajlar verilmiştir.

“Aynı zamanda kitapta doğa bilimleri ve aritmetik ile ilgili bölümlerde bulunmaktadır. Tolstoy etkili örnek ve alıştırmaların önemini kavramış olduğu için seçtiği bölümleri özgün olarak, çoğu zamanda eşine az rastlanır sanatsal tat ile bezemiştir.” (Karataş *vd.*, 2015, s. 65)

Tolstoy’un amacı öğrencilerin aşina oldukları kelimelerle okumaya teşvik etmektir. Bir kez bu kelimelerden ve hece alıştırmalarından yaygın heceleri anlayıp pratik ettiklerinde, öğrenciler, o zaman yeni kelimeleri okumak için bilgilerini kullanabilirlerdi. İlginçtir ki bu cümleler, çiftçilerin kullandıkları pratik ya da manevi yanı olan “Sen uyurken biz çalışıyorduk” ya da “Erken kalkanın rızkı bol olur” gibi özlü sözler ve yaygın atasözleridir (Moulin, 2015, ss. 130-131). Kullanılan bu kısa kelimeler çocuk tarafından okunması kolay olup kelimeleri hecelere bölmeye gerek yoktur. Kitapta bulunan bir ve iki heceli kelimeler çocukların bildikleri kelimelerden oluşmaktadır.

Tolstoy, *Azbuka’*yı çocukların seviyesine indirmeye çalışmıştır. Önce harfleri daha sonra iki heceliler ardından üç, dört, beş hece gibi çoğaltarak vermiştir. Buradan Tolstoy’un tümevarımsal bir yöntem izlediği söylenebilir. Tümevarım yönteminde parçadan bütüne giden zihinsel bir işlem vardır. Bu yöntemde bulgular parça parça birleştirilir ardından genel bir bütüne ulaşılır. Tolstoy’un *Azbuka*’sında böyle bir yöntem kullandığı görülmektedir. Çünkü

harflerin bitiminde bilmeceler, atasözleri, hikâyeler ve okuma parçaları bulunmaktadır. Tolstoy öğrenciden küçük adımlar atarak yürümesini ardından hızlanmasını son olarak koşmasını istemiştir. *Azbuka*'yı bitiren kişi okumayı ve yazmayı öğrenebilecek kıvama gelecektir.

Tolstoy'un *ABC Kitabı*, yalnızca bilişsel becerileri değil izlenimler, duygular ve dini duyguları da içerisinde bulundurmaktadır. Tolstoy'un pedagojisi, köklerini Kant, Rousseau, Pestalozzi, Froebel eğitim sistemlerine dayandığı için çocuğun büyümesini sezgisel ve kendiliğinden bir eylem olarak kabul etmektedir. Tolstoy bu düşüncesiyle kendinden sonraki öğrenme stratejilerini de etkilemektedir. Tolstoy'a göre, çocukların harmonik gelişimi, yaratıcılıktan ve sanattan geçmelidir. Bu nedenle, Tolstoy'un *ABC Kitabı*'nın temel yeniliği eğitimsel okumaların ahlaki işlevi ile ilgilidir. Tolstoy'un görüşlerine göre, çocuklar küresel eğitim, ahlaki açıdan ilgi çeken sanat ve her şeyden önce edebiyat aracılığıyla desteklenmelidir. Bu amaçla, *ABC Kitabı*'nın her biri çok sayıda masal, atasözü, kısa hikâyeler barındırmaktadır. Bu metinlerin çocukların duygularını, merakını ve hayal gücünü teşvik ettiği düşünülmektedir (Torresın, 2016, ss.198-199).

Tolstoy çocuğun bilişsel gelişimini çizdiği resimlerle sanatsal olarak desteklemektedir. Aynı zamanda kitabın içerisinde bulunan öykülerde de ahlaki dersler vermektedir. Görüldüğü gibi Tolstoy çocuğun yalnızca bir alanına değil birden çok gelişim alanlarına hitap edecek bir kitap yazmıştır.

Örnek vermek gerekirse; *Yalancı* adlı fablda çocukların ahlaki gelişimine katkı sunmak amacıyla mesajlar verilmektedir:

> Çayırlıkta koyun otlatan çocuk birden bir kurt görmüş ve bağırmaya başlamış. Durmadan:
>
> "Yardım edin! Kurt kurt!" diye bağırıyormuş. Köylüler koşarak gelince çocuğun söylediklerinin gerçek olmadığını görmüşler.
>
> Çocuk iki ya da üç kere daha aynı şeyi yapmış. Ama günün birinde gerçekten sürüsünün yanına kurt çıkagelmiş. Çocuk bağırmaya başlamış:
>
> "Buraya gelin buraya! Kurt sürüsü çok yakınında!"
>
> Ama köylüler onun her zamanki gibi yine kendilerini kandırdığını düşünüp yanına gitmemişler. Böylece korkulacak bir şeyin olmadığını anlayan kurt, sürüdeki koyunları parçalamış (Ünlü, 2014, s. 123).

Tolstoy'un kitabında kullandığı bu ve bunun gibi birçok fabl, masal, hikaye vb. örnekler, çocuklar için dünya edebiyatının en iyileri olarak günümüzde de geçerliliğini korumaktadır. Tolstoy, kitabının içerisinde yazmış olduğu hikâyelerde çocuğun karakter

gelişimine hizmet etmeyi amaçlamıştır. Genel olarak çocuklara vermek istediği örtük mesaj ahlaklı olmanın önemi ve çok çalışmanın değerli olduğu duygusudur.

Düşüncenin gelişimine öncelikli önem verilmeli, öğrencinin kişisel durumunu uyandırmalıdır. İlgi ve gerçeği bilgiyle birleştirin. Bu hikâyelerin muhatabı artık "soyut bir çocuk" değil, "gerçek çocuk" tur (Torresın, 2016, s.199).

Doğayı, doğa olaylarını bilimsel açıdan açıkladığı konularda ise Tolstoy, bilgileri tam olarak aktarabilmek için fen bilimlerini araştırmıştır. Bununla ilgili yazarın günlüğünde birçok not vardır (Muharremova, 2014, ss. 12-13).

Alfabe kitabının içinde olan *Denizdeki Su Nereye Gider?* gibi doğa olaylarıyla ilgili bilgilendirici metinler bulunmaktadır:

> Kaynaklardan, pınarlardan ve karadan çıkan sular dereye karışır. Dereden çaylara, çaylardan büyük nehirlere akar. Dünyanın oluşumundan beri her taraftan nehirler akar ve tüm akarsular da denizlere karışır. Peki, denizlerdeki su nereye kayboluyor? Neden denizler dolup taşmıyor?
>
> Çünkü denizlerden su buharlaşarak havaya karışır ve yükseğe çıkar. Böylece bulutlar oluşur. Rüzgâr bulutları sürükleyerek, dünya üzerine dağılır. Bulutlardan su yağış şeklinde yeryüzüne düşerek yağar. Yeryüzünden bataklıklara ve derelere akar. Derelerden çaylara, nehirlerden de denizlere ulaşır. Denizlerdeki su yine buhar olup bulutları oluşturur; bulutlar da yeryüzüne dağılır (Bilir, 2014, s. 53).

Alfabe kitabı özlü, sade, kaliteli ve hepsinden önemlisi anlaşılır bir yapıdadır. Alfabe kitabında çocuk okumayı yazmayı öğrenmenin yanında sanatla ilk temas kurduğu içinde ayrı bir öneme sahiptir. Tolstoy'un yazmış olduğu kitap her alana hitap edecek şekilde hazırlanmıştır. Kitapta okuma yazma, cebir, doğa olayları, dini içerikli yazılar ve öyküler bulunmaktadır. Hatta bazı öykülerin yazarları da öğrencilerdir. Kitabın son bölümünde öğretmenlere rehber olunacak tavsiyeler verilmektedir. Öğretmenler, öğrencilerin kişiliğini keşfetmeli ve öğretim yöntem tekniklerini ona göre seçmelidirler. Her öğrenci için farklı öğretimi anlayışını eleştirenlere Tolstoy "özgürlük" kavramını hatırlatmaktadır. Eğer öğrenci özgür olursa kendisi için en uygun olanı seçme hakkına sahip olur ve özgürlük onu özgünleştirir. Tolstoy'un gerçekleştirmek istediği nihai hedef budur.

Jean-Jacques Rousseau, Lev Nikolayeviç Tolstoy ve John Dewey'in Eğitim Anlayışlarındaki Benzerlikler

Rousseau 18. yüzyılın yani Aydınlanma Döneminin önemli düşünürlerinden birisidir. Yaşadığı dönemde olduğu kadar sonraki zaman diliminde de siyaset teorisi ve eğitim felsefesi konularında ortaya koyduğu düşünceleriyle adından sıkça söz ettirmeyi başarmıştır. Onu,

özgürlükçü, eşitlikçi bir yazar, düşünür ve siyaset bilimci olarak kabul etmek mümkündür. Aydınlanma öncüsü Rousseau'nun eğitim paradigması insan bilimlerinin başta pedagoji olmak üzere, psikoloji, sosyoloji ve bilimsel araştırmaların hız kazanmasına sebep olmuştur. Rousseau özgün, doğacı felsefesiyle birçok düşünürü etkilemiştir. Bu düşünürlerden bazıları Immanuel Kant, Lev Tolstoy, Johann Heinrich Pastalozzi, Bertrand Russell ve John Dewey dir (Ötkem, 2014, s. 2).

Rousseau, çağının var olan pozitif eğitim sistemine getirdiği eleştiriler bakımından ve öngörmekte olduğu eğitimin ahlak temelleri bakımından oldukça özgün ve derinlemesine incelemeyi gerektiren fikirlere sahiptir (Badamchi, 2017, s. 108).

Rousseau, insanları doğaya davet etmiş, ilk eğitimin tabiattan gelmesi gerektiğini savunmuştur. Çocukların, çocukluklarını yaşayabilmesi ve sağlıklı yetiştirilmesi için, öncelikle tabiat evrelerinin gözlenmesi gereğini vurgulamıştır. Ona göre eğitimin amacı insan tabiatını korumaktır. Pedagoji tarihinde ilk olarak tabiatı incelemekle işe başlamasını isteyen, böylelikle pedagoji düşüncelerine bilim katan kişi Rousseau'dur (Ötkem, 2014, s. 24).

Rousseau, döneminin baskıcı eğitim anlayışına tamamen zıt bir görüş benimsemiş, düşüncesini *Emile Ya Da Eğitim Üzerine* adlı eserinde "İnsan doğuştan iyidir' anlayışı üzerine temellendirmiştir. Tanrı insanı doğuştan iyi olarak yaratmıştır ancak her şey insanlık tarafından bozulmuştur. İnsan doğasına yapmış olduğu bu iyi olma atfı onun Hristiyan inancının gereği olarak yapılan vaftiz törenine aynı zamanda dönenim eğitim ve siyasetine yönelik bir başkaldırı olarak yorumlanabilir. *Emile* için öngördüğü eğitim, çocuğun kendi ortamında doğasına uygun olarak uygulama ve deneyimlere dayalı yani yaparak ve yaşayarak öğrenme esaslı bir öğrenme modelidir. Rousseau *Emile* adlı eserinde çocuğun doğal gelişiminin nasıl olması gerektiğini ve bu gelişime uygun eğitimin nasıl verilmesi gerektiğini anlatmaktadır.

Emile'i Rousseau'nun diğer eserlerinden ayıran özelliği insanlığın önemli sorunsallarından biri olan eğitime dair görüşlerinin yanı sıra diğer kitaplarındaki düşüncelerinin, bir bütünlük arz edecek, özleri ortaya konacak şekilde *Emile'*de toplanmış olmasıdır. *Emile,* Rousseau'nun düşüncelerinin özeti mahiyetindedir. Rousseau, *Emile*'de eğitim yoluyla sorunları çözmeyi amaçlamaktadır. Ayrıca Pedagoji üzerine yazılmış ilk geniş kapsamlı eser olması da *Emile'*in bir diğer özelliğidir. Rousseau'nun bazı kaynaklarda ilk pedagog olarak değerlendirilmesinin sebebi de budur (Günaydın, 2014, s. 41). Rousseau insan

doğasına yönelik tespitlerini, doğru eğitimin nasıl olması gerektiğine dair düşüncelerini Emile adlı eserinde açıklamaya çalışmıştır.

Rousseau eğitim anlayışında bahsetmiş olduğu insanın doğasına uygunluk düşüncesi döneminde tepki almış ve hakkında tutuklama kararı çıkarılmasına sebep olmuştur. Benzer bir kaderi Tolstoy'da yaşanmıştır.

Verilmesi gereken eğitim çocuğun yeteneklerine ve seviyesine yani doğasına göre olmalıdır. Rousseau'nun, doğasına göreden kastı biyolojik olarak olgunlaşma, psikolojik olarak hazırbulunuşluk kavramıyla açıklanabilir. Nitekim Rousseau, her insanın az çok kendi zekâsına, zevkine, gereksinimlerine, yeteneklerine, çabasına ve bunları kullanmak için sahip olduğu fırsatlara göre ilerlediğini ifade eder (Rousseau, 2010, s. 43).

Rousseau, çocuğu merkeze alan bir eğitimi savunmuştur. Rousseau'ya göre eğitim, çocuğun fizyolojik ve psikolojik doğasına uygun olarak belirlenmelidir. Rousseau, Emile adlı eserinde "İnsanın, eğitim yerinde eğitilen bir at gibi, kendisi için eğitilmesi gerekir; onu, bahçesindeki bir ağaç gibi, kendi tarzında yetiştirmelidir." (Rousseau, 2010, s. 5) demektedir.

Çocuk bizzat yaşamın içinde yaşamın sorunlarıyla büyümeli ki yaşama uyumu kolay olsun. Rousseau, okula göndermek yerine çocuğun evde özel öğretmenlerle eğitim almasını daha uygun bulmuştur. Çocuğun içinde bulunduğu ortama dikkat çekerek, "aile yaşamının çekiciliği ahlaksızlığa karşı panzehirdir." (Rousseau, 2010, s. 19) demiştir.

Rousseau, çocuğun eşitlik, kardeşlik, özgürlük gibi tüm insani değerleri ilk öğrendiği yerin aile olduğunu belirtmektedir. Bu değerleri sağlıklı öğrenemeyen bireyin toplumda sorun çıkarttığını ifade etmektedir. Eğer kendi özünden ve doğasından koparsa insanın eşyaya ve topluma zarar vereceğini düşünmektedir. Rousseau, sosyal öğrenmede özellikle yaşıtların etkileşiminden "öğrencilerin okul avlusunda kendi aralarında öğrendikleri dersler, sınıflarda onlara öğretilecek tüm derslerden yüz kez daha yararlıdır." (Rousseau, 2010, s. 144) şeklinde bahseder.

Rousseau, çocuğun doğasına müdahale etmeden özgürce gelişmesinin önemini vurgular. Bu anlamda, "Ben onun doğadan başka öğretmeni ve nesnelerden başka modeli olmasını istemiyorum." (Rousseau, 2010, s. 174) ifadesini kullanır. Özgürlüğü en temel sorun olarak gören Rousseau, eğitimde bireyin özgürlüğünün kısıtlanmasını şiddetle eleştirir. Çünkü bireyin özgürlüğü engellenirse kendi yeteneklerini açığa çıkartamaz. Rousseau'ya göre

eğitimin en önemli hedefi bireyi insan olarak yetiştirmektir. Bu insanın akıl yürütme, merak uyandırma ve kendi kendine yetebilme gibi özellikleri taşıması gerekmektedir.

Rousseau, çocuğun en iyi ve gerçekçi eğitiminin deneyim yoluyla olacağına inanmaktadır. *Emile'*de eğitimle ilgili önemli prensiplerden biri de deneyimleme yolu ile öğrenmedir. Öğretmenin anlatması yoluyla ya da kitaptan okuma yoluyla öğrenme, Rousseau için iyi bir öğrenme metodu değildir (Badamchı, 2017, s. 111). *Emile* adlı eserinde deneyimden şu şekilde bahsetmiştir: "Eğer bir gün büyük insanların aklının çocuklardakinden daha fazla olmadığını düşünecek olursak, yaşın getirdiği bütün otorite kaybolur ve eğitim başarıya ulaşamamış olur." (Rousseau, 2010, s. 37) Rousseau, deneyime öyle önem vermiştir ki masalların çocuk eğitimi üzerinde bir etkisi olmadığını çünkü masalların tecrübe yaşayan kişilere yani yetişkinlere hitap ettiğini söylemektedir. Çocuğun hayatındaki doğru ve yanlışı, okuma yoluyla ya da bir başkasının anlatımıyla değil deneyim yoluyla kazanabileceğini savunmaktadır.

Rousseau'nun Hristiyan-medeniyet karşıtı çizgileri Tolstoy'da karşılık bulur. Tolstoy, Rousseau'ya o kadar hayrandır ki, göğsünde haç yerine onun madalyonunu kutsal bir ikon gibi taşır. Annesinin en sevdiği kitap, Rousseau'nun *Emile*'dir (Karataş, *vd*. 2017, s. 9). Rousseau'nun eğitim görüşlerinden oldukça etkilenen Tolstoy da bireyin kendi yaşantısına önem verilmesi gerektiğine inanmaktadır. Bu bağlamda açtığı okulda halkın anlayacağı dilden bir eğitim vermeye çalışması, savunmuş olduğu deneyim fikrinin somut karşıtı olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuğa bilgi birikimi üzerinden eğitim verip bu bilgiyi onun yaşantısıyla temellendirmeye çalışmıştır. Benzer şekilde 19. ve 20. yüzyılın önemli filozof ve eğitimcilerinden olan John Dewey, eğitimde yaşantıyı ve buna bağlı deneyimleri bilginin tek kaynağı olarak düşünmektedir (Bakır, 2007, s. 24).

İnsan deneyimler sayesinde bilgi sahibi olmaktadır. John Dewey bunu *Deneyim ve Eğitim* adlı eserinde şu şekilde ifade eder: "Öğretimine, öğrencilerin halihazırda sahip oldukları deneyimlerden başlaması veya bu deneyimin ve bu deneyim sürecinde geliştirilmiş olan kapasitenin daha sonra gerçekleşecek bütün öğrenmeler için bir başlangıç noktası teşkil ettiği düşüncesi, yeni eğitim anlayışının temel ilkelerinden birisidir." (Dewey, 2007, s. 91) İlerlemeci anlayışın ve aynı zamanda Dewey'in görüşünün en önemli unsuru deneyim kavramıdır. Yine aynı şekilde deneyimin önemine şu sözleriyle vurgu yapmaktadır: "Eğitim, deneyim bağlamında algılandığında konu ister aritmetik, tarih, coğrafya isterse de doğa bilimlerinden biri olsun, çalışma olarak nitelendirilebilecek her şey başlangıçta sıradan hayat

deneyimlerinin kapsamına giren malzemelerden türetilmek zorundadır." (Dewey, 2007, s. 89) Yaşadığı ülke olan Amerika Birleşik Devletleri'nin eğitim düşüncesini şekillendirmeyi ve Amerikan düşüncesinde bir aydınlanma meydana getirmeyi amaçlayan Dewey'e göre bilginin asıl kaynağı doğadır ve bu bilgiyi açığa çıkartmanın en güvenilir yolu deney ve gözlemdir.

Dewey'e göre "eğitim, felsefi görüşlerin denendiği ve somutlaştığı bir laboratuvardır." (Dewey, 1996, s. 366) Dewey kuramsal felsefesinin temeli olan ilerlemecilik, yeniden kurmacılık ve yapılandırmacılık akımlarını demokratik ilkeler ile ortaya koymuştur. İlerlemeci eğitim anlayışının geleneksel eğitim anlayışına karşı daha kaliteli oluşunu şu şekilde ifade etmektedir: "İlerlemeci eğitim anlayışını daha tercih edilebilir hale getiren şey otokratik düşüncenin baskın olduğu geleneksel eğitim anlayışı uygulamalarına kıyasla, halkımızın yürekten bağlı olduğu demokratik ideallerle çok daha iyi bir uyum içerisinde olmasıdır." (Dewey, 2007, s. 35) İlerlemeci anlayış otokratik değil öğrenci merkezlidir. Bu bağlamda öğrenci merkezli, aktif öğrenmeyi esas alan, yaparak yaşayarak öğrenme temelli ve aynı zamanda yaratıcı problem çözme yöntemi Dewey'in öğretisinin esaslarıdır. Ona göre eğitim, çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarına göre olmalıdır. Çocuğun yaratıcılığını geliştirmek için sorular sorulmalıdır. Çocuktan yaratıcı cevaplar alınması için de ortam yaratılmalıdır. Burada yapılmak istenen asıl amaç, çocuğa ne düşünmesi gerektiği değil nasıl düşünmesi gerektiğini öğretmektir. Bu bağlamda öğretmenin çocuğa yol gösterici olma ideali Rousseau ve Tolstoy'da olduğu gibi Dewey'de de hayat bulmaktadır.

Tolstoy, "Bir insanın eğitimindeki temel rol okullar tarafından değil, hayat tarafından oynanmakta" görüşüyle sosyal öğrenmeye vurgu yapmaktadır. Çocuk okulda değil hayatın kendisi olan sokakta daha fazla şey öğrenmekte dolayısıyla sokak sayesinde gerçek hayata pratik yapıp deneyim sağlayabilmektedir. Tolstoy'un bu çıkarımı yapılandırmacı yaklaşım ile örtüşmekte ve Dewey'in öğretisine zemin hazırlamaktadır. Şöyle ki Dewey öğrencinin çevreyle etkileşimine, bilginin öğrenci tarafından keşfedilmesine ve gerçek yaşantılar geçirmesine önem vermektedir (Karataş *vd*. 2015, s. 8). Dewey ilk elden yaşantı sağlanması gerektiğini ve yaparak yaşayarak öğrenmeyi savunmuştur.

Dewey sosyal düzene uygun, bireyin ve toplumsallığın gözetildiği bir eğitim modeli geliştirmeye uğraşmakta dolayısıyla bilimsel, sosyal ve siyasal gelişmelere uygun bir teori olduğunu düşündüğü 'demokratik eğitim' teorisini ortaya atmaktadır (Bakır, 2007, s. III). Dewey'e göre demokrasinin vazgeçilmezi olan özgürlük kavramı ancak eğitimle hayat

bulacaktır. Yani eğitim hem bireye hem de topluma karşı sorumlu olup özgürlüğü açığa çıkartmada bir araç olmalıdır. Eğitim her türlü ideolojiden uzak tutulmalıdır.

Dewey, klasik eğitim anlayışının tersine eğitimin merkezine öğretmeni değil öğrenciyi koymaktadır. 1896 yılında Chicago Üniversitesi'nde kurduğu *Laboratuvar Okulu* ile eğitim dünyasında bir çığır açmış ve bu okulda dört-on dört yaş grubundaki çocuklara aktif öğretim yöntemleri doğrultusunda eğitim vermiştir. Yöntem ve tekniğin, eğitim alanında uygulanışının öncüsü olmuştur (Yeşiltaş & Kaymakçı, 2009, ss. 227-228). Dewey, yaşadığı yüzyılın öncü eğitimcisi olduğu için deneyimlerini paylaşmak üzere çeşitli ülkelere seyahat yapmıştır. Atatürk'ün davetiyle Türk Eğitim Sistemini incelemek üzere iki aylığına (19 Temmuz - 10 Eylül 1924) Türkiye'ye de gelmiştir.

Dewey, önce bireyin içinde bulunan gizil gücü belirleyip sonra onun ilgi ve ihtiyaçlarına cevap verebilecek tarzda eğitim sunulması gerektiğini düşünmektedir. İnsanın doğuştan getirdiği kabiliyetlerini uyandırıp onu geliştirmeye yönelik faaliyetler yapılması gerekmektedir. Bu bağlamda eğitimin merkezinde çocuk olmalıdır. Dewey'in: "Eğitim bir vazoyu suyla doldurmak değil, bir çiçeğe kendi tarzında büyüyebilmesi için yardımcı olmaktır" sözü Dewey'in eğitim ve hayat felsefesini açıkça ortaya koymaktadır (Yeşiltaş & Kaymakçı, 2009, s. 230).

Dewey, kendi eğitim anlayışını oluştururken, geleneksel eğitimin aksine, insanı biçimlendirilmesi gereken bir balmumu olarak görmemiştir. O, insan doğasına önem veren, onu çıkış noktası olarak gören bir anlayışı, geleneksel eğitimin alternatifi olarak benimsemiştir. Bu anlayışı oluştururken en çok etkisi altında kaldığı düşünürlerden biri Rousseau'dur (Öztürk, 2008, s. 48).

Geleneksel eğitim anlayışının tersine eğitim birden fazla duyu organına hitap edecek şekilde düzenlenmeli; öğrenciyi aktif kılıp yaparak yaşayarak öğrenmeyi sağlayacak faaliyetlerle desteklemelidir. Dewey'e göre öğrencilerin ilgi ve merakları doğrultusunda yaşadıkları doğal ortamla ilişkiye girmeleri, kendilerini geliştirmeleri noktasında son derece önemlidir. Dewey'e göre çocuklar için en önemli ders doğa bilgisidir. Çünkü çocuk doğadan öğrendiğini hiçbir zaman unutmaz (Yeşiltaş & Kaymakcı, 2009, s. 235). Bu bilgiler birden fazla duyuya hitap ettiği ve somut yaşantı sağladığı için unutulması zor olmaktadır. Öğretmenler, öğrencinin ilgilerini keşfetmeli ve onlara yol gösterici olmalıdır. Öğretmen, öğrencinin keşfetmesine ve kendi yaratıcılığın geliştirmesine ortam yaratacak düzeni sağlamalıdır.

Rousseau'nun görüşlerinden oldukça etkilenen Tolstoy, okulu hayata hazırlık değil hayatın kendisi olarak görmesi yapılandırmacı eğitimin temellerini atmakta dolayısıyla Dewey'e öncülük etmektedir. Çünkü Dewey'e göre eğitim sosyal bir süreçtir. Eğitim çocuğun sosyalleşmesini sağlamalıdır. Çocuğun içinde sosyal olarak yaşama isteği vardır önemli olan onu toplum hayatına adapte edebilmektir. Bu üç düşünür farklı zamanlarda yaşamış olup benzer fikirler ortaya koymaktadırlar. Çocuğu bir kalıba sokmak yerine özgünlüğünü ortaya çıkartmaya yönelik eğitim faaliyetleri düzenlemişlerdir. Rousseau, "Emile hiçbir şeyi hiçbir zaman ezbere öğrenmeyecektir." (Rousseau, 2010, s. 124) diyerek ezber yöntemine şiddetle karşı çıkmıştır. Bu karşı çıkış Tolstoy ve Dewey'de de vardır. Ezbere dayalı aynı zamanda sonuç odaklı bir sınav yerine süreci yansıtacak ve öğrencinin cevabı kendi kendine bulduğu bir eğitim modelini benimsemişlerdir. Öğretmen öğrenci üzerinde bir otorite değil onun rehberi konumunda olmalıdır. Yine aynı şekilde öğretmen bilgiyi aktaran değil öğrenciye bilgiyi oluşturmasını öğreten olmalıdır. Öğrencileri ceza yoluyla disipline etmeye çalışmak onların özgürlüğüne yapılan bir müdahaledir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Tartışma ve Sonuç

Anarşi kavramsal olarak hükümetsiz toplum, anarşizm ise bunu gerçekleştirmeyi amaçlayan felsefe olarak tanımlanmıştır. Her türlü tahakkümü reddeden anarşizm, eğitim hakkında da bu düşüncesini devam ettirmiştir. Anarşist düşünürler eğitimin devlet tarafından kurumsal hale getirilip, tekelleştirilmesine karşı çıkmışlardır. Devlet tarafından yetiştirilen çocuklar bireyselliğinden mahrum, özgürlüğü kısıtlanmış, yaratıcılığı törpülenmiş olarak yetiştirilir. Anarşist eğitim kuramcıları bireyin özgürlüğüne müdahale olan bu duruma karşı çıkıp özgürlük temelli bir öğretim sistemi tasarlamışlardır. İnsan aklı mutlak olarak özgürlüğüne kavuşmalıdır. Eğitim bireyin kendini gerçekleştirmesine olanak sağlamalı ve öz benliğini bulmasına yardımcı olmalıdır. Anarşist eğitim anlayışına göre eğitim bireyi, "herkes" değil "birisi" yapmalıdır.

Tolstoy'a göre de devlet tarafından yürütülen kurumsallaştırılmış eğitimde çocukların özgürlüğü kısıtlanmakta, kendi potansiyellerini açığa çıkarmaları engellenmektedir. Ona göre eğitim, bireyin özgürlüğüne hizmet etmeli, onun öz benliğini bulmasına ve yeteneklerini keşfetmesine yardımcı olmalıdır. Birey bir bütün olarak ele alınmalı, bireyin ilgi ve yeteneklerini açığa çıkarması için rehberlik yapılmalıdır. Eğitim faaliyetleri bireyin özgürlüğüne ve özgünlüğüne katkı sağlayacak şekilde düzenlenmelidir.

Öğretmen, öğrenciye kendi kavramlarını oluşturmada yardımcı olan, bireyin ilgi ve isteklerini dikkate alan, bireyin var olan potansiyelini açığa çıkartmasında ona rehber olan, otoriter değil öğrenciyle arkadaş olabilen, bireyi birden fazla alana yönlendirebilen ve aynı zamanda kendisini de sürekli geliştirebilen biri olarak tasarlanmıştır. Öğretmen sadece çocukta var olan şifreyi çocuğun kendisinin çözmesine yardımcı olmalıdır. Unutulmamalıdır ki kalbe girmeden akla girilmez. Öğretmen önce çocukları sevmeli sonra eğitim vermelidir. Öğretmen bireyin öz benliğine saygı duymalı, onu belirlenmiş bir kurama ya da kalıba sokmaya çalışmamalıdır.

Tolstoy yapmış olduğu Avrupa gezilerinde gördüğü eğitim ve öğretim faaliyetleri ile dönemin Rusya'sında uygulanan eğitim ve öğretim faaliyetlerini kıyaslama fırsatı bulmuştur. Zorunlu eğitim çerçevesinde yürütülen ezbere dayalı eğitim anlayışına karşı çıkmıştır. Tolstoy

yapmış olduğu bu gezilerde nasıl bir öğretim sistemi kuracağından çok nasıl bir öğretim sistemi kurmayacağını belirlemiştir. Tolstoy kurmuş olduğu *Yasnaya Polyana* adlı okulda ne öğreteceğini kendisi de bilmemektedir. Bu sebeple öğrencileri olabildiğince özgür bırakmıştır. Bunu yapmasının amacı öğrencilerin otorite olmadan kendi kendilerini yönetebilmelerini sağlamaktır ve en önemlisi kendilerini tanıyabilme kapasitelerini geliştirmektir. En basitinden biyolojik olarak her insanın parmak izi farklıdır. Her insan bu kadar farklı ve özelken neden her insana tekdüze bir eğitim verilmek istenmektedir? Tolstoy insanın özüne olan saygısından eğitimde de bu durumu devam ettirmek istemektedir.

Tolstoy'un kurmuş olduğu *Yasnaya Polyana Okulu'*nda köylü çocuklarına verdiği eğitim, dönemin şartlarına göre alışılmışın dışındadır. Haliyle bu durum tepkilere yol açmıştır. Bu okulda ezberci sistemin aksine bireyin "özgürlüğünü" esas alan bir sistem dahilinde eğitim verilmektedir. Tolstoy, *Yasnaya Polyana Okulu'*nda öğrencilerin kendilerini geliştirmelerine fırsat sunmak, bunun yanında diğer aydınlara eğitim düşüncelerini tanıtmak amacıyla ayda bir yayımlanan *Yasnaya Polyana Dergisi*'ni çıkartmıştır. Kurmuş olduğu okulu "pedagojik laboratuvar" olarak tanımlayan Tolstoy, Avrupai sistemin benimsemiş olduğu kuramsal kalıplara sıkıştırmadan kendi kendini yenileyen ve aynı zamanda eğitimin benimsemiş olduğu kültürü yansıtan bir sistem kurmaya çalışmıştır. Bahsetmiş olduğu laboratuvarda eğitimin Rusçasını yapmayı hedeflemiştir.

Tolstoy'un uygulamak istediği öğretilerin çoğu çağdaş eğitimde karşılık bulmaktadır. Dolayısıyla Tolstoy'un pedagoji hakkındaki öğretileri döneminde değer bulmasa bile günümüz eğitim sistemine ışık tutmaktadır. Keza Lancaster öğretim yöntemini –çağdaş eğitimde akran eğitimine karşılık gelmektedir- okulunda uygulamaya çalışır. Bununla birlikte Tolstoy'un benimsediği öğretim yöntemleriyle günümüz eğitim sistemlerinde yer bulan yapılandırmacı yaklaşım, basitten karmaşığa ilkesi, tümevarım yöntemi, akran eğitimi, fırsat ve imkân eşitliği, örtük program, hayatilik ilkesi, esneklik ilkesi, öykü oluşturma, tartışma grupları, soru-cevap yöntemi vb. yöntem ve teknikler büyük oranda benzerlik göstermektedir.

Tolstoy 1872 yılında "Daha önce yaptığım her şeyden daha fazla sevgi ve emek verdiğim" dediği *Azbuka (Alfabe)* kitabını yayımlamıştır. Bu kitap okuma-yazmayı en basit düzeyden alarak öğretmeyi hedeflemiştir. Kitabın içinde harf öğretimi, harflerle ilişkili resimler yardımıyla yapılmıştır. Bu resimler dönem halkının günlük yaşamda kullandığı ve bildiği nesnelerden oluşmaktadır.

Azbuka (Alfabe) adlı kitabında tipografik harf öğretimini kullanmıştır. Kitap, kademeli bir şekilde kelime ve cümle öğretimi, bilmeceler, fabllar, öyküler, dini içerikli yazılar, doğa

olaylarını anlatan bilimsel yazılar, cebirsel ifadeler ve son olarak öğretmene olan tavsiyeleri içinde barındırmaktadır. Tolstoy'un *Azbuka*'sı yani *ABC Kitabı* ilköğretim bünyesindeki öğrenciler için eşsiz bir eserdir. Yine aynı şekilde Tolstoy bu eserde yeteneklerini keşfettiği öğrencilerin öykülerine rehberlik ederek bu öyküleri kitabın bünyesine katmıştır. Bu durum onun değerli bir eğitimci olduğunun somut kanıtı olarak görülebilir.

Tolstoy *Azbuka*'da hangi harfi öğretmek istiyorsa altında verdiği bilmece ya da deyimlerde o harfi kullanmıştır. Yine aynı şekilde harflerin okunuşlarını öğretmek için harflerin üstüne küçük harflerle okunuşlarını da yazmıştır. Ses bilimine önem vermiş olduğunu kitabını harf-ses ilişkisi bağlamında yazmasından anlamak mümkündür.

Azbuka'nın içerisinde bulunan hikâyelerin, öğrencilerin yaratıcılığını desteklemeye ve hayal güçlerini geliştirmeye yönelik olduğu düşünülmektedir. Yine aynı şekilde bu hikâyelerin çocukların ahlak gelişimine katkı sunduğu, bilinçaltına "iyi insan olma" felsefesini yerleştirmeye çalıştığı söylenebilir. *Azbuka* kitabı sanatla bütünleştirilip, edebi dille desteklenmiştir.

Rousseau, Tolstoy ve Dewey'in tüm öğretilerinin temelini oluşturan "özgürlük" kavramı müdahaleye karşı yapılan bir başkaldırı olarak yorumlanabilir. Bu düşünürlerin ortak noktası çocuğun özgürlüğüne yapılan her türlü baskıya karşı çıkışları, bireyin doğasına verilen önem ve öğrenci merkezli eğitimi savunmaları olarak belirlenebilir. Yine aynı şekilde bireye özerk, yaratıcı ve eleştirel düşünme gibi olumlu davranışlar kazandırmaya çalışılmaları, bireyin çevreyle etkileşimine dikkat edip hazırbulunuşluk ve olgunlaşmayı dikkate almaları bu düşünürleri ortak paydada buluşturmaktadır. Özgür olan çocuklar kendi öğrenmelerini ve deneyimlerini kontrol edebilirler. Bu düşünürlere göre önemli olan özgür ve otonom insan yaratılmasıdır.

Özetle Tolstoy'un pedagoji anlayışının temelinde özgürlük ve eşitlik kavramı vardır. Bunun için Tolstoy, her türlü zorunluluğa, dayatmaya ve tahakküme karşı çıkmıştır. Dolayısıyla eğitim, otorite ve zümreye değil bireye hizmet etmelidir. Tolstoy öğrencilerin bireyselliği ve benzersizliği konusunda ısrar ederek yapmış olduğu her şeyi bu mantık çerçevesinde temellendirmiştir. Eğitim, bireye ihtiyacı olanı ve öğrenmek istediklerini hür iradesiyle belirleyebilmesinde araç olmalıdır. Tolstoy'un pedagojisi, özgürlüğü somutlaştırmaya yönelik, etik değerlerle bütünleştirilmiş, özgün ve anti-kuramsal bir anlayıştır.

Öneriler

- Eğitimde “isteyen” in değil bireyin istekleri dikkate alınmalıdır.
- Eğitimde bireysel özgürlüğü yöntem olarak belirleyip öğrencilerin kendi yöntemlerini oluşturmalarına fırsat verilmelidir.
- Eğitimde okulların değil, hayatın belirleyici olduğu herkes tarafından benimsenmelidir.
- Öğrencilerin kendi ortamlarında bilgiyi almaları ve bu bilgiyi günlük hayatta kullanabilmeleri sağlamalıdır.
- Bilgilerin sorgulanması, öğrenci tarafından yorumlanması için özgür bir ortama oluşturulmalıdır.
- Eğitim öğrencileri “disipline” etmemeli onları tam manasıyla özgürlüğüne kavuşturmalıdır.
- Bireye özgüven duygusu kazandırılmalı böylelikle kendi yaşantısında iyi ve doğru kararlar alabilmesine ve kaliteli bir yaşam sürmesine yardımcı olunmalıdır.
- Her öğrenciye kendi yaşantısına paralel eğitim verilmeli yani esneklik ilkesi devreye sokulmalıdır.
- Eğitim, öğrencilerin kendilerini gerçekleştirmesini sağlayacak nitelikte olmalıdır.
- Okuma yazmaya hazırlık kitapları sanatla bütünleştirilip ahlakla pekiştirilmeli ve edebi dille kaliteli hale getirilmelidir.
- Eğitimci öğrenciyi bilgi yağmuruna tutulmamalı ona bilgiye kendisinin ulaşmasını öğretmelidir.
- Her okul, yazarları öğrencilerden oluşan bir dergi çıkartmalıdır. Böylelikle çocuklar yazmaya ve hayal güçlerini kullanmaya teşvik edilmelidir. Dergide yayımlanan eserler çocukların özgüven kazanmasını sağlayacak bu da onlara verilen değerin somut kanıtı olacaktır.
- Devlet, okulları tahakküm aracı olarak görmemeli aksine öğrencinin eleştirel düşüncesini geliştirip böylelikle bireyselliğini ortaya çıkaracak ortamı hazırlamalıdır.
- Pedagojik süreç bürokrasinin kontrolü altında olmamalıdır.
- Eğitim, öğrencilerin “bireyselleşme” ihtiyacına katkı sağlayacak nitelikte olmalıdır.
- İnsan doğası gereği gizemli bir yapıdadır ve keşfedilmesi gerekmektedir. Eğitim de bunu gerçekleştiren araç konumunda olmalıdır.

- Eğitim, her türlü otoriteden uzak tutulmalıdır. Öğretmen de sınıfta otorite değil öğrenciye rehber konumunda olmalıdır.
- Bireyin özgürlüğünü engelleyen, bireyi nesneleştiren ve bireyin doğasına aykırı olan eğitim uygulamaları belirlenmeli ve bunlara alternatifler sunulmalıdır.
- Bireyin kendi sorumluluğunu almasını sağlamak adına mevcut uygulamalar pedagojik, sosyal, kültürel açıdan değerlendirmelidir.
- Eğitimin nihai hedefi, özgür ve otonom insan yetiştirmek olmalıdır.
- Eğitim için biyolojik ve psikolojik olarak olgunlaşmanın gerektiğine inanılmalı ve her öğrencinin doğasına göre eğitim verilmelidir.
- Eğitimin dili halkın seviyesine inerek sade, anlaşılır ve onların yaşantısına hitap edecek tarzda olmalıdır.
- Eğitimciler daima öğrenci kalarak kendilerini her alanda geliştirmeli ve öğrencilere rol model olmalıdır.
- Okullarda eğitim, ezberci, özgüveni düşük çocuklar değil aksine kendine güvenen ve yaratıcı çocuklar yetiştirmeyi hedeflemelidir.
- Tüm eğitim sistemlerinin bilinmesi bunların iyi ve kötü yanlarının analiz edilip kültürel değerlerin dikkate alındığı özgün bir eğitim sistemi tasarlamalıdır.
- Eğitimde temel ölçüt "aklen eğitmek" yerine "kalben eğitmek" olmalıdır. Öğrencilerin yüreğine dokunup onlarda iz bırakmak gerekmektedir. Her şeyin temeline sevgi koyulmalıdır.
- Eğitimci, öğretim sürecini farklı zekâ alanlarına hitap edecek şekilde düzenlemeli ve zekâ alanlarını geliştirecek şekilde planlayıp uygulamalıdır.
- Eğitim sınıfla sınırlandırılmamalı öğrencilerin somut yaşantılar sağlamasına yönelik gezi, gözlem, sportif faaliyetler vb. gibi etkinlikler yapılmalıdır.
- Sonuca yönelik değil sürece yönelik değerlendirme yapılmalıdır. Bunun için de alternatif ölçme ve değerlendirme araçları kullanılmalıdır.
- Öğrencinin deneyimler kazanması sağlanmalı ve buna önem verilmelidir.
- Öğrencide okuma bilinci oluşması isteniyorsa ilk önce ona düşünmeyi, araştırmayı ve irdelemeyi sevdirmelidir.

KAYNAKÇA

Akdoğan, M. E. (2016). *Köy Enstitülerinde eğitim anlayışı ve tarih ve yurttaşlık bilgisi öğretimi,* (Doktora Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No: 429630)

Akın, U. & Arslan, G. (2014). İdeoloji ve eğitim: devlet-eğitim ilişkisine farklı bir bakış. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, *1*(4), 81-90.

Aksu, A. (2008). İngiltere- Amerika- Osmanlı hattında Lancaster öğretim sistemi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, *6*(16), 29-67.

Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi (1988). "Anarşizm" Maddesi, Cilt 2.

Arvon, H. (2007). *Anarşizm. (*A. Kotil, çev.), İstanbul: İletişim Yayınları.

Asutay, Z., Bilir, B., Boyugür, A., Özgün, D., Keskin, E., Uca, B., Ünlü, C., & Yortanlı, B., (2014), *Yaşlı Kavak,* (Makbule Muharremova, Ed.). İstanbul: Evrensel Basım Yayın.

Badamchi, D. K. (2017). Jean-Jacques Rousseau'nun eğitim anlayışının temelleri: birey Emile mi, vatandaş Emile mi?. *Beytulhikme An International Journal of Philosophy, 7*(1), 107-127.

Bakır, K. (2007). *John Dewey ve demokratik eğitim,* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 211262)

Bakır, K. (2008). Eğitim üzerine anarşist bir yaklaşım: William Godwin ve ulusal eğitimin eleştirisi, *Kaygı: Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, (11), 135-145.

Bakır, K. (2015). Emma Goldman'ın anarşizminde "kadının özgürleşme trajedisi, *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi,* (2), 49-78.

Bakır, K. (2017). Küresel şiddete karşı evrensel ahlak: Tolstoy ve Tanrı'yla barışık anarşi, *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, (81), 101-122.

Bakır, K. (03-07 Mayıs, 2017). *Max Stırner: eğitilmiş insana karşı özgür insan.* II. Uluslararası Felsefe, Eğitim, Sanat ve Bilim Tarihi Sempozyumunda sunulmuş bildiri, Muğla

Balkaya, E. (2015). *Mıhaıl Bakunın'de anti-otoriteryanizm ve özgürlük,* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.397623)

Bartlett, R. (2017). *Tolstoy bir rus hayatı.* (Z. Avşar, çev.), İstanbul: Everest Yayınları.

Bilir, B. (2014). Yaşlı Kavak. Makbule Muharremova (Ed.). *Denizlerdeki su nereye gider?* (2. baskı) içinde (53). İstanbul: Evrensel Basım Yayın.

Blaisdell, B. (2000). *Tolstoy as teacher: Leo Tolstoy's writings on education,* (Review by. Steven T. Ducke). University of Chicago Press Terms and Conditions. 534-536. http://www.journals.uchicago.edu/t-and-c.

Bozer, E. U. & Kurnaz, A. (2016). Bozer, E. N. ve Kurnaz, A. (2016). Uyuyan zihinleri uyandırma: Sokratik sorgulama. E. Yılmaz, M. Çalışkan & S. A. Sulak (Ed.), *Eğitim bilimlerinden yansımalar* içinde (ss.153-166). Konya: Çizgi Kitabevi

Büyükkaragöz, S., Muşta, M., Yılmaz, H., & Pilten, Ö., (1998). *Öğretmenlik mesleğine giriş (eğitim temelleri).* Konya: Mikro Yayınları.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş., & Demirel, F., (2018*). Bilimsel araştırma yöntemleri* (25.Basım). Ankara: Pegem Akademi

Candan, K. & Bilgin, M. (2011). Sivil itaatsizlik, *Yasama Dergisi*, (19). 57-93.

Cankorel, İ. (2007). Thomas Mann ve Rus edebiyatı, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi.* 47(2). 83-103

Cantzen, R. (2015). *Daha az devlet daha çok toplum.* (3. baskı.) (V. Atayman, çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Citati, P. (1986). *Tolstoy.* (R. Rosenthal, çev.), New York: Shocken Books.

Cohen, A. (2006). The educational philosophy of Tolstoy, *Oxford Review of Education*, (7) 3, ss. 241-251.

Coşkun, S. (2010). Çevre sorununa radikal bir çözüm önerisi olarak eko–anarşizm, *Kaygı*. (15), 102-116

Cumhuriyet Matbaası. (1954). *Büyük felsefe lügati*. İstanbul: Çankı, M. N.

Çaha Ö. & Şahin B. (2013). "Dünyada ve Türkiye'de siyasi ideolojiler" içinde, Tok, Nafiz ve Koçal, Ahmet Vedat, '*Anarşizm*' İstanbul: Orient Yayınevi.

Çelik, S. (2016). Karl Marx ve Mihail Bakunin arasındaki proletarya diktatörlüğü tartışması: SSCB örneği üzerine bir değerlendirme, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 9 (46), 178-184.

Çevik, Ö. (2019). *Yetişkin eğitimi veren eğiticilerin andragojik öğretim ilkelerini uygulama düzeylerine yönelik bir karma yöntem çalışması,* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 550244)

Çitlioğlu, E. (2008). *Gri tehdit: terörizm* (1. baskı). Ankara: Destek Yayınları.

Çuhadar, C. (2013). Anarşizm düşüncesindeki farklılıklar. *Dini Araştırmalar,* 16, 105-122.

Demirel, Ö. (2002). *Planlamadan değerlendirme öğretme sanatı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.

Demirel, Ö. (2010). *Eğitim sözlüğü*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık

Dewey, J. J. (2007). *Deneyim ve Eğitim* (S. Akıllı, çev.). Ankara: ODTÜ Yayıncılık.

Dewey, J. (1996). *Demokrasi ve Eğitim: Eğitim Felsefesine Giriş* (T. Yılmaz, çev.). İzmir: Ege Üniversitesi Baskı Evi.

Doğan, İ. (2004). *Toplum ve eğitim.* Ankara: Pegem Yayıncılık.

Ergün, M. (1985). *Karşılaştırmalı eğitim*. Malatya: İnönü Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Bölümü.

Ergün, M. (1994). *Eğitim sosyolojisi.* Ankara: Ocak Yayınları.

Ertürk, S. (1972). *Eğitimde 'program' geliştirme.* Ankara: Yelkentepe Yayınları.

Erol, M. K. (2011). *Pyotr Alekseyeviç Kropotkin ve karşılıklı yardımlaşma kavramı,* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 294730)

Felsefe Ansiklopedisi (2003). "Anarşizm" Maddesi, Ahmet Cevizci (Ed.). 1. İstanbul: Etik Yayınları.

Fidan, N. & Erden, M. (1998). *Eğitime giriş.* İstanbul: Alkım Yayınları.

Fidan, N. (1985). *Okulda öğrenme ve öğretme (kavramlar, ilkeler, yöntemler).* İstanbul: Alkım Yayınları.

Filiz, S. B. (2002). *Soru cevap yöntemine ilişkin öğretimin öğretmenlerin soru sorma düzeyi ve tekniklerine etkisi*, (Doktora Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 113287)

Gerashchenko N. V. (2018), Issues of general pedagogy ın Leo Tolstoy's works in the context of the present day, *Studia Humanitatis*, 2, https://cyberleninka.ru/article/n/voprosy-obschey-pedagogiki-v-tvorchestve-l-n-tolstogo-v-kontekste-sovremennosti.

Göçen, M. (2014). *Tolstoy'un düşüncesinde anarşist temalar,* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 354712)

Gül, G. (2004). Birey toplum eğitim ve öğretmen. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, (1), 223-236.

Günaydın, S. B. (2014). *Yapılandırmacı eğitim felsefesi açısından natüralist eğitim anlayışının değerlendirilmesi – "emile" örneği,* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 363182)

Gürkan T. Gözütok, D. Pektaş, S. & Gürbüztürk, O. (1998). Eğitim Bilimleri Giriş. Fatma Varış (Ed.). *Eğitim bilimlerinde yöntem eğitim ve psikoloji*. içinde (14-56). Ankara: Alkım Yayınları.

Gürkan, T. (2006). Öğretimde planlama ve değerlendirme. Mehmet Gültekin (Ed.). *Eğitim, öğretim ve programla ilgili temel kavramlar.* içinde (ss. 1-14). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Güvenç, B. (1972). *İnsan ve kültür*. Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını.

Hern, M. (2008). *Alternatif eğitim/hayatımızı okulsuzlaştırmak*. (E. Ç. Babaoğlu, çev.), İstanbul: Kalkedon Yayınları.

Hesapçıoğlu, M. (1998). *Öğretim ilke ve yöntemleri-eğitim programları ve öğretim.* İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.

Işık, Z. A. (1997). İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun eğitim anlayışı, *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi,* (9), 255-261.

İnal, K. (1992), Bazı paradigmalarda eğitim ve özgürlük ilişkisi, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 25(2)*, 795-820. http://dergiler.ankara.edu.tr/detail.php?id=40 edinilmiştir.

Kalaycı, N. (2014). *Yapılandırmacı yaklaşımın sınıf yönetimi ve öğrenme sürecine yansımaları,* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 356185)

Kansu, A. M. & Kansu, K. I. (2011). *Cumhuriyet eğitim devriminin mülkiyeli mimarı Nafi Atuf Kansu (1890-1949).* Ankara: Mülkiyeliler Birliği Yayın No: 2011/1.

Kansu, M. A. (2016). *Bir eğitimcinin kaleminden öğretmen Tolstoy*. Ankara: Telgrafhane yayınları

Kara, Ö. T. (2010). *Dramayla öykü oluşturma yönteminin ilköğretim ikinci kademe Türkçe öğretimine etkisi,* (Doktora Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 278535)

Karakaş, E., Varol, Ç., Çalıkuşu, S., Baklan, P., Canal, M., & Aktaş, Ö. (2015). *Bir eğitimci olarak Leo N. Tolstoy ve yasnaya polyana okulu'ndaki uygulamaları,* Bahri Ata (Ed.). Ankara: Pegem Yayınları.

Karakaya, Ş. (2004). *Esnek öğrenme.* Ankara: Pegem A Yayıncılık

Karataş, Z. (2017). Sosyal bilim araştırmalarında paradigma değişimi: Nitel yaklaşımın yükselişi. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi,* 1(1), 68-88.

Kemerlioğlu, E., Kızılçelik, S., & Gündüz, M. (1996). *Eğitim sosyolojisi*. İzmir: Saray Yayıncılık.

Klemm, U. (1999). Anarşizmin bugünü. Hans Jürgen Degen (Der.) (N. Ozan, çev.), *Pedagoji ve anarşizm arasındaki güncel ilişkiler* içinde (112-130). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Korkmaz, E. (2015). *Montessori metodu*. İstanbul: Berdan Yayıncılık.

Kuzgun, Y. (1988). *Rehberlik ve psikolojik danışma,* Ankara: ÖSYM Yayınları.

Leif, J. & Rustin, G. (1974). *Pedagoji doktrinleri açısından genel pedagoji*. (Çev. Nejat Yüzbaşıoğulları). Ankara: MEB Yayınevi.

Marshall, P. (2003). *Anarşimin tarihi.* (Y. Alogan, çev.), Ankara: İmge Kitabevi.

Moulın, D. (2018). *Eğitici Tolstoy*. (Ö. Akçay, çev.), Ankara: Hece Yayınları.

Murphy, D. (1993). *Tolstoy and education*. (Review by. Elliott Mossman). *Slavic Review, 52* (1), (126-127).

Orwin, D. T. (1993). *Tolstoy's art and thought, 1847–1880*. New Jersey: Princeton University Press.

Ötkem, G. (2014). *Rousseau'nun eğitim anlayışı ve günümüze yansımaları,* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 379136)

Öztürk, M. (2008). *John Dewey'in eğitim felsefesi*, (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 262460)

Özkaya, E. (2002). Klasik anarşizm'den modern anarşizm'e. *Düşünen Siyaset*, (11), 101-105.

Purkis J. & Bowen J. (1998). *21. Yüzyıl anarşizmi yeni binyıl için ortodoks olmayan fikirler*. (Ş. S. Kaya, çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Redfearn, D. (1992). *Tolstoy principles for a new world order*. London: Shepheard-Walwyn (Publishers) Ltd.

Rolland, R. (1993). *Tolstoy'un yaşamı*. (T. Yücel, çev.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Rousseau, J.J. (2010). *Emile ya da eğitim üzerine,* (Y. Avunç, çev.), İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları

Saldıray, A. (2017). *Örtük programda toplumsal cinsiyet: bir ilkokulun örtük programında toplumsal cinsiyete ilişkin nitel bir çalışma, (*Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.460441)

Sezgin. S. H. (2017). Eko-anarşizm için karşılaştırmalı bir analiz: Kropotkin/Bookchin örneği, *Kent Araştırma Dergisi*. 21(8). 229-258

Songar, A. (1982-1983). Psikolojik açıdan toplumda şiddet, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası,* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 48, (1-4).

Souder, E. M. (2010). *The people's aristocrat: Lev Nikolaevich Tolstoy and Russian populism,* Submitted in partial fulfillment of Honors Requirements for the Department of History, Dickinson College.

Sökmen, A. İ. (2012). *İdeoloji boyutu ile PKK terör örgütü,* (Doktora Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 421186)

Spring, J. (2017). *Özgür eğitim*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Şahin. A. A. (2016). *Anarşist ekonomi kuramı,* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 440861)

Taner, A. (2009). *Liberteryen gelenekte Murray N. Rothbard ve siyaset felsefesi,* (Doktora Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 235452)

Tok, N. (2011). Siyaset bilimi. Halis Çetin (Ed.). *Siyasal ideolojiler* içinde (115-166). Ankara: Orion Yayınları.

Tolstoy, L. N. (1874). Азбука, Книта 1, Типографія , Замысловскаго. Бол. Мъщанская, Д. No: 33. С. ПЕТЕРБУРГЪ.

Tolstoy, L. N. (1904). On popular education. Leo Wiener. (Ed.). *The Complete Works of Count Tolstoy.* içinde (251-326). Boston: Dana Estes & Company.

Tolstoy, L. N. (1972). The school at Yasnaya Polyana. Leo Wiener (çev.). *On Education.* içinde (227-360). Chicago and London: The University of Chicago Press.

Tolstoy, L. N. (2005a) *Tanrının egemenliği içinizdedir.* (D. Pamir, çev.). İstanbul: Kaos Yayınları.

Tolstoy, L. N. (2005b). *What is art?.* (L. Volokhonsky, çev.), London: Penguin Classics/Books.

Tolstoy, L. N. (2009a). *İtiraflarım.* (H. İlhan, çev.), Ankara: Alter Yayıncılık.

Tolstoy, L. N. (2009b). *Savaş ve askerlik üzerine,* (Ö. A. Süer, çev.), Ankara: Epos Yayınları

Tolstoy, L. N. (2010). *Yurtseverlik, askerlik ve itaatsizlik üzerine,* (Ö. A. Süer, çev.), Ankara: Epos Yayınları.

Tolstoy, L. N. (1999) *...Ve ışık karanlıkta parlıyor.* (D. Pamir, çev.), İstanbul: Kaos Yayınları.

Tolstoy, S. (1990). *Oğlu Tolstoy'u anlatıyor*. (E. Opan, çev.), İstanbul: Düşün Yayınevi.

Torresın, L. (2016). Tolstoy's ABC book: a new approach to child development, *International Journal Of Russian Studies.* 5 (2), (191-206).

Tozlu, N. (1997). *Eğitim felsefesi.* Ankara: MEB Yayınları.

Tozlu, N. (2003). *Eğitim felsefesi üzerine makaleler.* Ankara: Elis Yayınları.

Troyat, H. (2010). *Lev Tolstoy,* (Z. C. Özatalay & I. Ergüden, çev.), İstanbul: İletişim Yayıncılık.

Tican, C. (2016). *Yansıtıcı düşünmeye dayalı öğretim etkinliklerinin öğretmen adaylarının yansıtıcı düşünme becerilerine, eleştirel düşünme becerilerine, demokratik tutumlarına ve akademik başarılarına etkisi,* (Doktora Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 354694)

Türkoğlu, P. (2014). Köy Enstitülerinin eğitim kültürüne getirdiği demokratik değerler ve eleştiri günleri. *MSGSÜ Sosyal Bilimler* , (10) , 115-128 . Retrieved from https://dergipark.org.tr/tr/pub/msgsusbd/issue/46975/589511

Uğur, G. (2010). Dünden bugüne anarşizm ve anarşizmin çözmesi gereken sorunlar. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 12 (1), (133-158).

Ünlü, C. (2014). Yaşlı Kavak. Makbule Muharremova (Ed.). *Yalancı* (2. baskı) içinde (123). İstanbul: Evrensel Basım Yayın.

Woodcock, G. (1967). *Anarşizm*. (E. Tuncalı, çev.), İstanbul: Akşam Kitap Kulübü Serisi.

Yavuzer, H. (2000). *Okul çağı çocuğu*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yayla, O. (2011). *Ivan Illich'in 'okulsuz toplum' önerisinin işlevselci ve çatışmacı yaklaşımlar açısından incelenmesi,* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 300321)

Yeşiltaş, N. K. & Kaymakçı, S. (2009). John Dewey'in eğitim anlayışı ve sosyal bilgiler eğitimine yönelik bazı uygulamaları, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 4. 227-242

Yeşilyaprak, B. (2000). *Eğitimde rehberlik hizmetleri.* Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, A. (2001). *Eleştirel pedagoji /Paulo Freire ve Ivan Illich'in eğitim anlayışı üzerine*. Ankara: Anı Yayıncılık.

ÖZGEÇMİŞ

1990 yılında Bulancak/Giresun'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Ordu'da tamamladı. 2008-2012'de Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Felsefe Grubu Öğretmenliği Bölümünü bitirdi. Ardından 2015-2017 yılları arasında Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Öğretmenliği Bölümünü bitirdi. 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Felsefe Grubu Eğitimi Anabilim Dalında yüksek lisans öğrenimine başladı. 2018 yılında Sivas'ın Koyulhisar ilçesine Okul Öncesi Öğretmeni olarak atandı. Halen buradaki görevine devam etmektedir.